

יומא פרק ראשון שבעת ימים

(יומא ב, א)

משנה :

שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין (בגמרא יומא ו,א) מפרש למה מפרישין) כהן גדול (שכל עבודת יום הכפורים אינה כשירה אלא בו, כדיליף בהוריות בפרק בתרא (יב,ב), דכתיב גבי יום הכפורים [ויקרא טז,לב] וְכָפַר הַכֹּהֵן אֶשֶׁר יִמָּשַׁח אֹתוֹ מִבֵּיתוֹ לַלִּשְׁתָּה פְּרֹהֲרִין (כך שמה, ובגמרא מפרש למה נקראת כן) , ומתקנין לו כהן אחר תחתיו (ומזמנין כהן אחר להיות כהן גדול תחתיו) שמא יארע בו פסול (קרי או שאר טומאה המעכבין מלבוא למקדש) ; רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקנין לו שמא תמות אשתו שנאמר וְכָפַר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ (ויקרא טז, ו, יא, יז) - בֵּיתוֹ זֶה אִשְׁתּוֹ ! אמרו לו : אם כן (דחיישת למיתה) אין לדבר סוף (שמא גם זו תמות) .

גמרא :

תנן התם [פרה פ"ג מ"א] : שבעת ימים קודם שריפת הפרה (פרה אדומה) היו מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הכירה (לקמיה מפרש מאי 'כירה') צפונה מזרחה (במקצוע מזרחית צפונית של עזרה היתה) , ו' לשכת בית האבן' היתה נקראת' ; ולמה נקרא שמה 'לשכת בית האבן' ? - שכל מעשיה (של פרה) בכלי גללים (צפיעי בקר, מפרש להו בפרק 'רבי ישמעאל' [במנחות טז,ב]) בכלי אבנים ובכלי אדמה (שאינן עשויין בכלי חרס בכבשן, אלא מן האדמה היא, שהוא כאבן רכה, וחוקקין ממנה כלים) ;

מאי טעמא (תקינו לה כלים הללו) ?

כיון דטבול יום כשר בפרה (לקמן יליף בפרק 'טרף בקלפ' (יומא מג,ב) : וְהָיָה הַטָּהוֹר [במדבר יט, יט]), דתנן [פרה פ"ג מ"ז] : 'מטמאין היו הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו להוציא מלבן של צדוקין, שהיו אומרים : כמעורבי השמש היתה נעשית' - תקינו לה רבנן כלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה דלא ליקבלו טומאה, כי היכי דלא ליזוללו בה (לומר : 'הואיל וטבול יום כשר בפרה - אין צריך להיות זריזין בה בשמירת טהרה' ; לכך עשו בה מעלות הרבה לטהרה, וזו אחת מהן) . מאי שנא צפונה מזרחה ?

כיון דחטאת היא (חטאת נקראת, שנאמר [במדבר יט, ט] לְמִי נִדָּה חֲטָאת הוּא) , וחטאת טעונה צפונה (חטאות הקריבות במזבח נשחטות בצפון; ולא שזו טעונה צפון, שהרי היא נשחטת בהר המשחה!) , וכתוב בה (בפרה בהזאת דמה) [במדבר יט, ט] וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל נֶכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד [מִדָּמָה שִׁבְעַת פְּעָמִים] (שהוא עומד בהר המשחה ומתכוין ורואה פתחו של היכל שהוא בכותל מזרחי) - תקינו לה רבנן לשכה צפונה מזרחה, כי היכי דלהוי לה היכירא (לדעת שהופרש שם: כדי להטיל עליו עבודת פרה הקרויה חטאת וטעונה מזרח, וישים לב להיות זריז במעשיה וסדר עבודותיה) .

מאי 'כירה' ?

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן : מקום היה בהר הבית ו'כירה' שמו ;

וריש לקיש אמר : כל המקדש כולו קרוי 'כירה', שנאמר (דברי הימים א כט, יט) וְלִשְׁלֹמֹה בְּנִי תֵּן לָבָב שְׁלֹם לְשִׁמּוֹר מִצּוֹתַיִךְ עֲדוּתֶיךָ וְחֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת הַכֹּל וּלְבָנוֹת הַבֵּימָה אֲשֶׁר הִכְינוּתִי (אשר זימנתי לה מקום גורן ארונה לבנותה בו; ודוד קאמר ליה להאי קרא בדברי הימים) .

מנא הני מילי (דבעי פרישה ליום הכפורים ולפרה) ?

אמר רב מניומי בר חלקיה אמר רבי מחסיא בר אידי אמר רבי יוחנן : אמר קרא : (ויקרא ח, לד) כְּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּיוֹם הַזֶּה צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם (כְּאֲשֶׁר עָשָׂה - במלואים, שצוה אותם לפרוש מביתם שבעה ימים, שנאמר [ויקרא ח, לה] וּפָתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַע יָמִים, ובשמיני עבדו, שנאמר [ויקרא ט, א] וַיְהִי בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא וְגו', וכתוב [פסוק ז] קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשָּׂא אֶת חֲטָאתוֹ וְאֶת עֲלֹתוֹ וְכִפֵּר בְּעֵד הָעָם וַיִּשָּׂא אֶת קֶרְבֹּן הָעָם וְכִפֵּר בְּעֵדָם כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' - צִוָּה לַעֲשׂוֹת לְדוֹרוֹת : לפרוש שבעה לפני עבודת יום אחד) : לַעֲשׂוֹת - אלו מעשי פרה ; לְכַפֵּר - אלו מעשי יום הכפורים .

בשלמא כוליה קרא בפרה לא מתוקם : לְכַפֵּר כתיב, ופרה לאו בת כפרה היא ; אלא אימא כוליה קרא ביום הכפורים כתיב ? אמרי : יליף צוה צוה : כתיב הכא צוה ה' לַעֲשׂוֹת, וכתוב התם [במדבר יט, ב] זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר [דָּבָר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא

עֲלֶה עֲלֶיהָ עַל] מֶה לֵהֲלֹן פֶּרֶה - אֶף כֹּאן פֶּרֶה, וּמֶה כֹּאן פֶּרִישָׁה - אֶף לֵהֲלֹן פֶּרִישָׁה.

(יו מא ב, ב)

וֹאִימָא : צִנָּה צִנָּה דִּיּוֹם הַכְּפֻרִים, דַּכְתִּיב (ויקרא טז, טז) [וְהָיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה] וַיַּעַשׂ כְּאֲשֶׁר צִנָּה ה' אֶת מֹשֶׁה ! ?
דְּנִין צִנָּה דְּלַפְנֵי עֲשִׂיָּה (דלפני קיום המצוה) מ - צִנָּה דְּלַפְנֵי עֲשִׂיָּה, וֹאִין דְּנִין צִנָּה דְּלֵאחֲרֵי עֲשִׂיָּה מ - צִנָּה דְּלַפְנֵי עֲשִׂיָּה.
וֹאִימָא 'צוה' דְּקֶרְבָּנוֹת (להצריך כל כהן העובד במקדש פרישה לקרבנות ציבור), דַּכְתִּיב (ויקרא יז, יח) [אֲשֶׁר צִנָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי] בְּיוֹם צִוְתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [לְהַקְרִיב אֶת קֶרְבָּנֵיהֶם לַה' בְּמִדְבָּר סִינַי] ?

דְּנִין צִנָּה מ - צִנָּה, וֹאִין דְּנִין צוֹתוֹ מ - צִנָּה ;
וּמֵאִי נִפְקָא מִינָּה ? : וְהִתְנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא [ספרי מצורע פרשה ז ה"ז] : (ויקרא יד, לט) **וְשֵׁב הַלֵּלָהּ** [בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי וְרָאָה וְהָיָה פֶּשַׁה הִנֵּגַע בְּקִלְתָּ הַבִּיטָה] (ויקרא יד, טז) **וְכָא הַלֵּלָהּ** [וְרָאָה וְהָיָה פֶּשַׁה הִנֵּגַע בְּבִיטָה צִרְעָתָה מִמֶּאֱרָתָה הוּא בְּבִיטָה טָמְאָה הוּא] - **זו היא שכיבה זו היא כיאה** (לדון גזירה שוה זה מזה: מה שיבה חולץ וקוצה וטח - אף ביאה חולץ וקוצה וטח) ' ! ?
הַנִּי מִלִּי הִיכָא דְּלִיכָא דְּדַמִּי לִיָּה, אַבְל הִיכָא דְּאִיכָא דְּדַמִּי לִיָּה - מִדְּדַמִּי לִיָּה יִלְפִינָן.

'לכפר - אלו מעשה יום הכפורים' - וֹאִימָא כַּפֶּרָה דְּקֶרְבָּנוֹת (כגון קרבנות יחיד, דכתיב בהן בכמה מקומות וְכָפַר עָלֶיךָ הַלֵּלָהּ) ?

מִי יִדְעִינָן הִי כֹהֵן מִתְרַמֵּי דְּבַעֵי לִיָּה פֶּרִישָׁה (והלא על ידי פייס היו עובדין, כדאמרין לקמן (יומא כב, א)) ?

אִמְרִי : אִלְמָה לֹא נִיבְעִי לִיָּה פֶּרִישָׁה לְכוּלִּיָּה מִשְׁמֶרֶת בֵּית אַב (אלמא לא - בתמיה - אינך יכול לומר בהן פרישה? הרי יש לומר על כל בית אב [של משמרת החלוקין לימי שבת] לשמש איש יומו: שיפרשו כל בית אב שבעת ימים קודם היום הקבוע לו) ?
דְּנִין דְּבַר שְׁקֻבּוּעַ לוֹ זְמַן (יום הכפורים) מִדְּבַר שְׁקֻבּוּעַ לוֹ זְמַן (המילואים, שנאמר: (שמות מ, ב) בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקְּיָם אֶת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד, וְהוּא הִיָּה שְׁמִינִי לְמִילּוּאִים), לֹא פּוֹקִי קֶרְבָּנוֹת דְּכָל יוֹמָא אִיתְנָהוּ. וֹאִימָא רַגְלִים ?

דְּנִין דְּבַר שְׁנוּהַג פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה (מילואים, פעם אחת הוא דהוּו בשנה) מִדְּבַר הַנוּהַג פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה, לֹא פּוֹקִי רַגְלִים דְּלֹא פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה נִינְהוּ ;
וֹאִימָא רַגֵּל אַחַד, וְכִי תִימָא 'לֹא יִדְעִינָן הִי מִינִיָּהּ, אִי חַג הַמִּצּוֹת הוּאִיל וּפִתַח בּוֹ הַכְּתוּב תַּחֲלֶהּ, אִי חַג הַסּוּכּוֹת הוּאִיל וּמְרֻבָּה מִצּוֹתוֹ (כלומר: יש לך לומר שעל חג המצות נאמר, הוּאִיל וּפִתַח בּוֹ תַּחֲלֶהּ בְּכָל מְקוֹם! או על חג הסוכות - הוּאִיל וּמְרֻבָּה מִצּוֹתוֹ: בסוכה ולולב וערבה וניסוך המים!) - אִלֹּא דְּנִין פֶּרִישַׁת שְׁבַעָה לְיוֹם אַחַד מִפֶּרִישַׁת שְׁבַעָה לְיוֹם אַחַד, וֹאִין דְּנִין פֶּרִישַׁת שְׁבַעָה לְשְׁבַעָה מִפֶּרִישַׁת שְׁבַעָה לְיוֹם אַחַד (בשביל יום שמיני לבדו) !

וֹאִימָא שְׁמִינִי (עצרת), דְּפֶרִישַׁת שְׁבַעָה לְיוֹם אַחַד הוּא ?
דְּנִין דְּבַר שְׁאִין קְדוּשָׁה לְפָנָיו מִדְּבַר שְׁאִין קְדוּשָׁה לְפָנָיו, וֹאִין דְּנִין דְּבַר שִׁישׁ קְדוּשָׁה לְפָנָיו מִדְּבַר שְׁאִין קְדוּשָׁה לְפָנָיו ;
וְלֹא קֵל וְחוֹמֶר הוּא ? : הַשְׁתָּא דְּבַר שְׁאִין קְדוּשָׁה לְפָנָיו בְּעִי פֶּרִישָׁה, דְּבַר שִׁישׁ קְדוּשָׁה לְפָנָיו לֹא כָל שַׁכָּן ? !

אִמְרֵי רַב מִשְׁרַשֵּׂא : לֹא ! הִנָּהּ (ויקרא ח, יד) [כְּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּיוֹם הַנֶּה] כַּתִּיב : כֹּזֶה (לא הצריך פרישה אלא לדוגמתו) .

רַב אֲשִׁי אִמְרֵי : מִי אִיכָא מִיָּדִי דְּעִיקָר רַגֵּל לֹא בְּעִי פֶּרִישָׁה, טַפֵּל דִּידִיָּה בְּעִי פֶּרִישָׁה ? ! וְאִפִּילוּ לְמֵאֵן דְּאִמְרֵי שְׁמִינִי רַגֵּל בְּפָנָי עֲצָמוּ הוּא - הַנִּי מִלִּי לְעִנִּין

(יו מא ג, א)

פִּזְרֵי קֶשֶׁב [סוכה מח, א] : פִּיִּיס בְּפָנָי עֲצָמוּ (שאין פייס בפרי החג אצל המשמרות, שכל המשמרות שונות ומשלשות בהן לפי חשבון סדרן, כמו ששנינו במסכת סוכה (נהב), אַבְל פִּרְשָׁה שְׁמִינִי - בְּתַחֲלִילָה מִפִּסְטִין עָלִיו), [מִן בְּפָנָי עֲצָמוּ (לברך בו שהחיינו), [גַּל בְּפָנָי עֲצָמוּ, קֶרְבֵּן בְּפָנָי עֲצָמוּ (שאין קרבנו שוה לכל שאר ימות החג: שכולם פרים מרובים ואילים שנים וארבעה עשר כבשים, וכאן פִּרְשָׁה אִיל אַחַד וּשְׁבַעָה כְּבָשִׂים), [שִׁירָה בְּפָנָי עֲצָמוּ (שאין שירו שוה לכל שאר שירות ימי החג: כל שיר ימי החג מדבר מעין גזל מתנות עניים, ואותן של חול המועד מפורש (שם, א) במסכת סוכה הוּמָ"בִּהּ, וְשִׁל שְׁמִינִי עֲצָרָת אִינוּ מִעֵין אֲסִיף, וְלֹא פִירְשׁוּ לָנוּ אִיזְהוּ שִׁירוּ), [בִּרְכָּה בְּפָנָי עֲצָמוּ (ברכה שהיו מברכין לַתַּפְּלָת חַיִּי הַמֶּלֶךְ, כְּדִמְפּוֹרֶשׁ בְּתוֹסַפְתָּא [פֶּרֶק רַבִּיעִי] דְּסוּכָה עַל שֵׁם בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁלֹּא אֶת הָעָם וְיִבְרָכּוּ אֶת הַמֶּלֶךְ (מלכים א, ח, טו))], אַבְל לְעִנִּין תְּשֻׁלוּמִין - תְּשֻׁלוּמִין דְּרִאשׁוֹן הוּא (אלמא טפל

דיידה הוא), דהא תנן [חגיגה פ"א מ"ו]: 'מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג - חוגג והולך כל הרגל כולו ויום טוב האחרון של חג!' ואימא עצרת, דפרישת שבעה ליום אחד הוא?

אמר רבי אבא: דנין פר אחד ואיל אחד מפר אחד ואיל אחד (עבודת מוסף יום הכפורים - פר אחד ואיל אחד, ועבודת שמיני למלואים פר אחד ואיל אחד, דכתיב (ויקרא ט, ב) קח לך עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאֵילִלָּה תְּמִימִם וְהִקְרַב לִפְנֵי ה'), לאפוקי עצרת, דשני אילים נינהו.

הניחא למאן דאמר יום הכפורים איל אחד הוא (שהיה קרבן ציבור ביום הכיפורים, הוא האמור כאן באחרי מות [ויקרא טז, ח]): ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה - הוא האמור בפניחוס למוספין), אלא למאן דאמר שני אילים נינהו מאי איכא למימר?

דתניא [ספרא אחרי מות פרשתא ב ה"ב]: 'רבי אומר: איל אחד, הוא האמור כאן הוא האמור בחומש הפקודים; רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: שני אילים הם, אחד האמור כאן ואחד האמור בחומש הפקודים.'

אפילו תימא רבי אלעזר ברבי שמעון; התם - חד לחובת היום וחד למוספין (ההוא דאחרי מות חובת היום, ואינו קרוי מוסף, ולא כתיב התם מלבד עלת הבקר [במדבר כח, כג] כדכתיב בכל המוספין מלבד עלת הבקר - דמשמע זה מוסיף על דבר יום ביומו), לאפוקי עצרת, דתרויהו חובת היום נינהו (לחובת שתי הלחם: כתיב (ויקרא כג, יח) וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם שִׁבְעַת קִבְיִים תְּמִימִם בְּנֵי־שָׁנָה וּפָר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנַיִם יְהִי עֹלָה, ובחובת היום דמלואים - איל אחד הוא דהוה);

ואימא ראש השנה, דפרישת שבעה ליום אחד הוא? אמר רבי אבהו: דנין פר ואיל שלו מפר ואיל שלו (פר דמלואים - משלו הוא, דכתיב קח לך עֵגֶל [ויקרא ט, ב], וביום הכפורים נמי איכא פר ואיל משלו: בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה [ויקרא טז, ג]), לאפוקי עצרת וראש השנה דציבור נינהו. הניחא למאן דאמר קח לך [כג ו] ויקרא ט, ב: ויאמר אל אהרן קח לך עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאֵילִלָּה תְּמִימִם וְהִקְרַב לִפְנֵי ה') - משלך

(יומא ג, ב)

ו-עשה לך (כמו עשה לך שתי חצוצרות פסף [ויקרא יב, ו]) - משלך, אלא למאן דאמר משל צבור מאי איכא למימר?

דתניא: 'קח לך - משלך, ו-עשה לך - משלך; ויקחו אליך [ויקרא כד, ב; במדבר יט, ב] - משל צבור, דכרי רבי יאשיה;

רבי יונתן אומר: בין קח לך בין ויקחו אליך משל צבור, ומה תלמוד לומר קח לך? - כביכול משלך אני רוצה יותר משלהם (אני שמעתי: אם היה ציבור יכול להתכפר בשל יחיד - הייתי רוצה; ואני אומר: לפי שדבר קשה הוא לומר שהקדוש ברוך הוא קץ בישראל - אומר 'כביכול', כלומר: על כרחינו יאמר כן, כאילו אפשר לומר כן, וכן כל 'כביכול' שבתלמוד);

אבא חנן אמר משום רבי אלני' עזר: כתוב אחד אומר (דברים יא, א) בָּעֵת הַהִיא אָמַר ה' אֵלֵי פֶסֶל לָךְ שְׁנֵי לֹחֹת אֲבָנִים פְּרָאשִׁים וְעֹלָה אֵלַי הִהְרָה וְעִשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֵץ, וכתוב אחד אומר (שמות כה, י) וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֵצֵי שִׁטִּים [אמתיים וְחָצִי אֲרָכּוֹ וְאִמָּה וְחָצִי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחָצִי קָמְתוֹ], הא כיצד? - כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום (נקראת העבודה על שמם), כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום?!

(תירוצא הוא): עד כאן לא פליגי אלא בקיחות דעלמא ועשיות דעלמא; קיחות דעלמא - (שמות לד, ד) [ויאמר ה' אל משה] קח לך סמים [נטף ושחלת וְחִלְבֵּנָה סָמִים וּלְבָנָה זָכָה בַדִּבְדֵּי יְהִי]; עשיות דעלמא - (במדבר יב, ו) עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת פָּסָף [מקשה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמַסַּע אֶת הַמַּחֲנֹת], אבל הנך - פרושי קא מפרש דמשלך הוא: במלואים מכדי כתיב (ויקרא ט, ג) וְאֵיל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לְאֹמֶר קָחוּ שְׁעִיר עִזִּים לְחַטָּאת [וְעֵגֶל וּכְבֶּשֶׂת בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה], [ויקרא ט, ב] וְיֹאמְרוּ אֶל אֶהְרֹן קַח לָךְ עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת [וְאֵילִלָּה תְּמִימִם וְהִקְרַב לִפְנֵי ה'] למה לי (דשני קרא בדיבוריה ממה שהתחיל לדבר)? שמע מינה 'קח לך' - משלך הוא!

ביום הכפורים מכדי כתיב (ויקרא טז, ט) וְיֹאמְרוּ עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל קַח שְׁנֵי שְׁעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת [וְאֵילִלָּה תְּמִימִם וְהִקְרַב לִפְנֵי ה'] למה לי? שמע מינה [ויקרא טז, ט] וְהִקְרַב אֶהְרֹן אֶת פֶּרֶךְ הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ [וְכִפֹּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ] למה לי? שמע מינה האי [אשר] לו - משלו הוא.

רב אשי אמר: דנין פר לחטאת ואיל לעולה מפר לחטאת ואיל לעולה (ביום הכפורים יש פר לחטאת ואיל לעולה בקרבן יחיד דכהן גדול: [ויקרא טז, ט] בָּזֹאת יָבֹא אֶהְרֹן וּגְו', ודשמיני

למילואים נמי (ויקרא ט,ב) עָלָה [בְּן בָּקָר] לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה, לַאֲפֹקִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעֶצֶרֶת דִּתְרוּיָהּ עֹלֹת נִינְהוּ.

רבינא אמר: דנין עבודה בכהן גדול (ביום הכפורים) מעבודה בכהן גדול (במילואים, דכתיב (ויקרא ט,ח) וַיִּקְרַב אֶהֱרֹן אֶל הַמִּזְבֵּחַ), לַאֲפֹקִי כֹלָהוּ קוֹשִׁייתִין דלאו עבודה בכהן גדול נִינְהוּ.

ואיכא דאמרי אמר רבינא: דנין עבודה תחלה מעבודה תחלה, לַאֲפֹקִי הַנִּי דלאו תחלה נִינְהוּ.

מאי 'תחלה'? : אילימא תחלה בכהן גדול (דנין יום הכפורים שהיא עבודה ראשונה שהוטלה בכהן גדול בקרבנות צבור ביום הכפורים הראשון, מעבודת שמיני למילואים שהיא עבודה ראשונה שנעשית על ידי כהן גדול מעולם) - הִינֵנו קְמִייתָא!?

אלא: עבודה תחלה במקום מעבודה תחלה במקום (יום הכיפורים יש לו עבודה לפני לפנים, שביום הכיפורים הראשון היתה תחלה במקום: שקודם לכן לא נכנס אדם שם לעבודה, ויום שמיני למילואים היתה עבודה תחלה במזבח החיצון). (ואם בשביל ששימש משה כל שבעת ימי המילואים - אין קריה 'עבודה' אצל עבודת כהנים שהוא בלבד בגדי כהונה, ושל משה בחלוק לבן שלא הוכשר אלא לשענה.)

כי אתא רב דימי אמר: רבי יוחנן מתני חדא (לא דריש מהאי קרא דפֿאָשֶׁר עֲשֵׂה בְיוֹם הַזֶּה (ויקרא ט,ד) אלא חדא פרישה), רבי יהושע בן לוי מתני תרתי: רבי יוחנן מתני חדא: לעשות לכפר - אלו מעשה יום הכפורים ורבי יהושע בן לוי מתני תרתי: [ויקרא ט,ד] פֿאָשֶׁר עֲשֵׂה בְיוֹם הַזֶּה צֹנֶה ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם] אלו מעשה פרה, לְכַפֵּר - אלו מעשה יום הכפורים. רבי יוחנן מתני חדא? והא אנן 'שבעת ימים קודם יום הכפורים' ו'שבעת ימים קודם שריפת הפרה'?

מעלה בעלמא (מפני הקל שהקילו בה לטמא מדעת הכהן השורפה, עשו בה מעלות רבות). והא אמר רב מניומי בר חלקיה אמר רבי מחסיה בר אידי אמר רבי יוחנן: 'אמר קרא: (ויקרא ט,ד) פֿאָשֶׁר עֲשֵׂה בְיוֹם הַזֶּה צֹנֶה ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: לעשות - אלו מעשי פרה; לְכַפֵּר - אלו מעשי יום הכפורים'!!?

ההוא דרביה, דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל: לעשות - אלו מעשי פרה; לְכַפֵּר - אלו מעשי יום הכפורים.

תוספות ד"ה דרביה הוא דכי אתא רבין כו' - הוה מצי למימר 'אמוראי נִינְהוּ ואליבא דרבי יוחנן, וטובא איכא בהש"ס דכי אתא רב דימי אתא לאיפלוגי אמורא שלפניו!! אלא משום דאשכח בהדיא דר' יוחנן משמיה דר' ישמעאל אמר הכי - להכי משני הכי; וא"ת ור' יוחנן היכי פליג על ר' ישמעאל שהוא תנא? וי"ל משום דאשכח ברייתא לקמן (דף ד.ד.) דתניא כוותיה ול"ג בברייתא דתניא כוותיה דר' יוחנן 'לעשות זה מעשה פרה', אלא הכי גרסינן: 'לעשות לכפר' - זה מעשה יום הכפורים' וכן משמע מתוך פירוש שפירש (שם) וכשם שמפרישין - לאו מקרא יליף לה, אלא מעלה בעלמא, אי נמי י"ל מדקאמר ר' יוחנן משמיה דר' ישמעאל הכי - מכלל דרבנן פליגי עליה, ואיהו דאמר כרבנן.

אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: מהיכא קא ילפת לה (להך פרישה)? ממילואים? אי מה מילואים כל הכתוב בהן מעכב בהן (כדילפינן לקמן בשמעתין (יומא ה,א)) - אף הכא נמי כל הכתוב בהן מעכב בהן? וכי תימא הכי נמי, והתנן 'ומתקנינן לו כהן אחר' ולא קתני 'מפרישין' (ואם יאדע פסול בכהן גדול - ישמש זה בלא פרישה)!! וכי תימא 'מאי 'מתקנינן' - מפרישין' - ליתני או אידי ואידי 'מתקנינן' או אידי ואידי 'מפרישין'?

אמר ליה: אלא מר מהיכא יליף לה?

אמר: מסיני (שמצינו שפירש משה קודם כניסתו למחנה השכינה), דכתיב (שמות כד,טז) וַיִּשְׁכֵּן כְּבוֹד ה' עַל הָרֹסֵי וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן (למשה) שֶׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי [מתוך הָעָנָן]; מכדי כתיב וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי, מאי ששת ימים? - זה בנה אב שכל הנכנס במחנה שכינה טעון פרישת ששה!

תוספות ד"ה זה בנה אב כל הנכנס למחנה שכינה כו' - תימה לי: בשלמא ממילואים גמר שפיר אף לדורות מדכתב בהדיא (ויקרא ט,ד) פֿאָשֶׁר עֲשֵׂה בְיוֹם הַזֶּה צֹנֶה ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם אלא מסיני הכי גמר? ומדנקט 'זה בנה אב' משמע מיתורא דקרא נפיק, כמו 'זה בנה אב שכל חטאות קודמות לעולות' - דמיתורא נפיק, כדאיתא בפרק כל התדיר (זבחים דף צ.א.) והכא מאי יתורא איכא? ונראה דהכא נמי לא הוה צריך למיכתב אלא ויעל משה אל ההר ויכס הענן את ההר ויקרא ה' למשה ביום השביעי מתוך הענן - מאי איצטרך למיכתב וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שֶׁשֶׁת יָמִים? - אלא אצטרך לדורות.

והא אנן שבעה תנן?

מתניתין - רבי יהודה בן בתירא היא (לקמן בפרקין (יומא ו,א)), דחייש

(יומא ד,א)

לְטוֹמֵאת בֵּיתוֹ (שמא אם יזקק לאשתו ותראה דם בשעת ביאה, ונמצא טמא שבעת ימים כמשפט בועל נדה, ולא יכול לעבוד ביום הכפורים).

אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש: בשלמא לדידי, דילפינא ממלוואים, היינו דתניא 'זה וזה' (כהן דיום הכפורים וכהן דפרה) מזין עליו כל שבעה (ימי דהפרשה) מכל חטאות שהיו שם (מכל פרה ופרה היו נותנין קצת למשמרת מן האפר בחיל; כך שנינו במסכת פרה (פ"ג מ"א); ואני שמעתי: אפר פרה של משה לא כלה), 'דהואי נמי הזאה במלוואים' (בפרישה דמלוואים כל שבעה, דכתיב (ויקרא ח, ל) ויקח משה משמן המשחה ומן הדם אשר על המזבח ויז על אהרן ועל בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו ויקדש את אהרן ואת בניו ואת בגדי בניו אתו, וכתוב (ויקרא ח, לג): 'כי שבעת ימים ימלא את ידכם' (פסוק לד) פאשר עשה ביום הזה - כל שבעה עשה להם כחוק יום הראשון); אלא לדידך דילפת מסיני - הזאה בסיני מי הואי? תוספות ד"ה הזאה בסיני מי הוה - וא"ת והא הוה בסיני הזאת דם דכתי' (שמות כד, ח) ויקח משה את הדם ויזרק על העם - ויש לומר אותה זריקה לא היתה בשביל טהרה, שהרי לא על משה לבדו נזרק אלא על כל העם! אלא דם הברית הוה, דכתיב (שם) ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם; אי נמי הכי קאמר: הזאה כל ד' בסיני מי הוה? ותימה לי דלקמן בפירקין (דף ח, א) אמרין: 'אחד זה ואחד זה מזין עליו כל שבעה', ומסיק דלכך משבת ויש לומר במלוואים הוה הזאה כל שבעה, אבל ביום הכפורים בדורות האחרונים גזרו על ההזאה משום שבות ואסורה בשבת; ותימה לי, דלקמן מפרש: ראשון שמא שלישי שני שמא שלישי וכו' ומנא ליה לגמרא דטעמא דרבי מאיר משום חששא? לימא משום דגמר ממלוואים דהוה הזאה כל שבעה? ושמא רבי יוסי ברבי חנינא דקאמר הכי לקמן סבירא ליה כריש לקיש, דלא גמר ממלוואים אלא מעלה בעלמא משום ההיא חששא: ראשון דילמא שלישי וכו' אי נמי יש לומר אפילו מאן דגמר ממלוואים סבירא ליה דקרא אסמכתא בעלמא, וא"כ - אי לאו דאיכא טעמא קצת - לא הוו מצרכי רבנן הזאה, להכי איצטריך לפרושי טעמא.

אמר ליה: ולטעמין מי ניחא? במלוואים דם (הזאת מלוואים - של דם, כדכתיב)¹ - הכא מים! הא לא קשיא, דתני רבי חייא 'נכנסו מים תחת דם' (לקמיה בשמעתין מייתי לה), אלא לדידך הזאה בסיני מי הואי? אמר ליה: מעלה בעלמא (בפרה, כדאמרן, וביום הכפורים - לכבוד כניסת מחנה שכינה). תניא כוותיה דרבי יוחנן (דילוף ממלוואים), תניא כוותיה דריש לקיש (דילוף מסיני): תניא כוותיה דרבי יוחנן: 'בזאת יבא אהרן אל הקדש' [בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה] (קרא יתירא הוא, כדלקמן, למדרש ביה, ודרוש ביה הכי): במה שאמור בענין (בזאת התורה האמורה בענין במקום אחר יבא אהרן אל הקדש); מאי היא (באיזה ענין)? - בענין דמלוואים, ומה אמור בענין דמלוואים? - אהרן פירש שבעה ושמש יום אחד (עבודת שמיני הוטלה עליו, שנאמר (ויקרא ט, ו) קרב אל המזבח ונעשה את חטאתך ואת עלתך), ומשה מסר לו כל שבעה כדי לחנכו בעבודה (ללמדו); ואף לדורות כהן גדול פורש שבעה ומשמש יום אחד, ושני תלמידיו חכמים מתלמידיו של משה - לאפוקי צדוקין (שהיו משנין עבודת קטורת יום הכפורים, כדלקמן ב'הוציאו לו' (יומא דף נג, א): שהיו נותנין הקטורת על האש בחוץ, ואחד כך מכניסים) - מוסרין לו כל שבעה כדי לחנכו בעבודה; מכאן אמרו: שבעת ימים קודם יום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדין; וכשם שמפרישין כהן גדול - כך מפרישין כהן השורף את הפרה ללשכה שעל פני הכירה צפונה מזרחה (לא מקרא יליף לה, אלא מעלה בעלמא); ואחד זה ואחד זה מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם; ואם תאמר 'במלוואים דם הכא מים', אמרת (אמור מעתה) 'נכנסו מים תחת דם', ואומר (ויקרא ח, לד) פאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם: לעשת - אלו מעשי פרה; לכפר - אלו מעשי יום הכפורים'. והאי בזאת מיבעי ליה לגופיה: בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה? אמרי: אי לקרבן לחודיה - לימא קרא 'בזה' או 'באלה'; מאי בזאת (לשון נקבה)? פר ואיל דכתיבי בתריה לאו נקיבות הן? שמעת מינה (בענין מלוואים, 'ופרישה' לשון נקבה) תרתי.

מאי 'ואומר'? וכי תימא 'יום הכיפורים קמא הוא דבעי פרישה, כדאשכחן במלוואים, אבל ביום הכיפורים דעלמא - לא', אי נמי 'כהן גדול קמא (אהרן לבדו) - הוא דבעי פרישה (כל ימיו), אבל כהן גדול בעלמא - לא' (אבל דורות הבאים לא תנהוג, שלא נאמר אלא אהרן), 'תא שמע: פאשר עשה וכו''. תניא כוותיה דריש לקיש: 'משה עלה בענן, ונתכסה בענן, ונתקדש בענן, כדי לקבל תורה לישראל בקדושה, שנאמר (שמות כד, טז) וישכן קבד ה' על

¹ שמות כד, ט: ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע פסוק ח: ויקח משה את הדם ויזרק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה

ה'ר סיני [וְיִכְסְהוּ הָעֵנָן שְׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֵנָן]; **זֶה הִיא מַעֲשֵׂה אַחֵר עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת שֶׁהָיוּ תַּחֲלָה לָאֲרֻבַּעִים יוֹם** (כלומר: אי אתה יכול לומר 'וְיִכְסְהוּ לַהֲרָ' ולא למשה, ואלו ששה ימים הן שהיו מראש חדש שבאו לסיני עד יום מתן תורה, ואין כאן פרישה כלל למשה: שהרי אותן ששה ימים עלה וירד בהשכמה, להזהיר על פרישתן מן האשה, ומצות הגבלה' - זאת לא תאמר, לפי שזה מעשה היה אחר עשרת הדברות, בתחילת ארבעים יום שנכנס למחנה שכינה להיות שם עם ה' לקבל הלוחות! ולקמן מפרש מהיכא פשיטא ליה דאחר עשרת הדברות היה ששה ימים הללו) - **דְּכָרִי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי**;

רבי עקיבא אומר: וְיִשְׁכַּן כְּבוֹד ה' - **מֵרָאשׁ חוֹדֶשׁ** (קודם עשרת הדברות היה, וששה ימים הללו הם ששה ימים שמראש חדש עד יום מתן תורה, ובשביעי קבלום, ומשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות, כדאמרינן (מכות כד, א): **אֲנִי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ - מִפִּי הַגְּבוּרָה שֶׁמַּעֲנוּס**, ואחר כך עלה כדי לקבל את הלוחות, ולא היה שם פרישה כלל),

(יומא ד, ב)

וְיִכְסְהוּ הָעֵנָן - **לַהֲרָ** (ולא למשה, שהרי כל אותן ששת ימים עלה וירד בהשכמה לומר להם (שמות יט, ז) **אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם** (שמות יט, ח) **וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל ה'**, ולמחר נאמר לו (שמות יט, י) **לֹא אֶל הָעָם יְקַדְּשֶׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבֹּסוּ שְׂמֹלֶתְכֶם וּלְמָחָר יֵרֵד הָעָד בָּעָם** (שמות יט, כא)), **וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה [בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֵנָן] "מֹשֶׁה", וְכָל יִשְׂרָאֵל עֹמְדִין** [דכתיב **וַיִּתְּצֻבוּ בְּתַחֲתֵיתִי הָהָר** (שמות יט, יז)], **וְלֹא בָא הַכְּתוּב (לומר וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה - לבדו) אֶלָּא לַחֲלָק כְּבוֹד לַמֶּשֶׁה**; **רבי נתן אומר: לֹא בָא הַכְּתוּב אֶלָּא לְמֹדָק אֲכִילָה וְשִׁתְיָה שְׂבַמְעִיו**, **לְשׁוֹמוֹ כְּמֵלָאכִי הַשֶּׁרֶת**; (רבי נתן סבר לה כרבי יוסי הגלילי, דפרישה למשה הוא, אך לא ללמוד מכאן לשאר הנכנסין למחנה שכינה פרישה: שלא היתה פרישה זו אלא שבששה ימים הללו נתמרקה אכילה שבמעיים להיות כמלאכי השרת, אבל בעלמא לא בעינן מירוק); **רבי מתיא בן חרש אומר: לֹא בָא הַכְּתוּב אֶלָּא לְאִיִּים עֲלִיו** (הוא נמי סבר לה כרבי יוסי הגלילי דפרישה למשה - ולהבדילו מבני אדם, שתחול עליו אימה: בהיותו לבדו יבין וישים לבבו ליכנס למחנה שכינה באימה), **כְּדִי שֶׁתֵּהָא תוֹרָה נִיתַנָּת בְּאִימָה בִּרְתָּת וּבְזִיעַ, שְׁנֵאמַר (תהלים ב, יא) עֲבָדוּ אֶת ה' בִּירָאָה וְגִילוּ בְּרַעְדָּה**.

מאי וְגִילוּ בְּרַעְדָּה?

אמר רב אדא בר מתנה אמר רב: במקום גילה (מתן תורה של לוחות,

דכתיב (תהלים יט, ט) **פִּקֻּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב**) - **שם תהא רעדה**.

במאי קא מיפלגי רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא (מה ראייה מביאין לדבריהן)?

בפלוגתא דהני תנאי, דתניא:

'בששה בחודש ניתנה תורה (עשרת הדברות) **לישראל; רבי יוסי אומר: כשבעה בו'** (ומקראי ילפי טעמייהו תנא קמא ורבי יוסי, במסכת שבת פרק 'רבי עקיבא';)

מאן דאמר בששה - בששה ניתנה ובשבעה עלה, דכתיב (שמות כד, טז)

[וְיִשְׁכַּן כְּבוֹד ה' עַל הָרִי סִינַי וְיִכְסְהוּ הָעֵנָן שְׁשֶׁת יָמִים] וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי [מִתּוֹךְ הָעֵנָן]; (כדי נסבא הכא, ופירוש היה בספרים, כי היכי דלא תיקשי לך לקמן היאך שלמו ארבעים בשבעה עשר בתמוז שנשתברו הלוחות);

מאן דאמר בשבעה - בשבעה ניתנה ובשבעה עלה (לקבל הלוחות ושהה ארבעים יום), **דכתיב** (שמות כד, טז) **[וְיִשְׁכַּן כְּבוֹד ה' עַל הָרִי סִינַי וְיִכְסְהוּ הָעֵנָן שְׁשֶׁת יָמִים] וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי [מִתּוֹךְ הָעֵנָן];**

רבי יוסי הגלילי סבר לה כתנא קמא, דאמר בששה בחודש ניתנה תורה, הלכך זה היה מעשה אחר עשרת הדברות: (שמות כד, טז) **[וְיִשְׁכַּן כְּבוֹד ה' עַל הָרִי סִינַי וְיִכְסְהוּ הָעֵנָן שְׁשֶׁת יָמִים] - למשה - וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי [מִתּוֹךְ הָעֵנָן]** לקבולי שאר תורה, דאי סלקא דעתך **[וְיִשְׁכַּן כְּבוֹד ה' - מראש חודש, וְיִכְסְהוּ הָעֵנָן - להר, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי לקבולי עשרת הדברות - הא קבילו להו מששה, והא אסתלק ענן מששה]** (רבי יוסי הגלילי סבר לה כתנא קמא - הלכך על כרחך ששש ימים וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי - על כרחך אחר עשרת הדברות היו, ופירש משה ששה ימים, ובשביעי נכנס לקבל הלוחות)!

ורבי עקיבא סבר לה כרבי יוסי, דאמר בשבעה בחודש ניתנה תורה לישראל (הלכך 'שביעי' זה - שביעי לחודש היה);

בשלמא לרבי עקיבא, היינו דמשכחת לה בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות: עשרין וארבעה דסיון, ושיתסר דתמוז - מלו להו ארבעין יומין דהוה בהר (בשלמא לרבי עקיבא דאמר לא הוי פרישה התם - ארבעים יום הוא ולא יותר, ושלמו בשבעה עשר בתמוז: עשרים וארבעה בסיון - שהרי ששה ימים עברו ממנו, ובשביעי עלה), **ובשבסר בתמוז נחית** (וכמה שנכנס בתוך השביעי כשעלה - נתעכב לירד בתוך שבעה עשר בתמוז, שהוא ארבעים שלימין) **ואתא ותברינהו ללוחות;**

אלא לרבי יוסי הגלילי, דאמר ששה דפרישה וארבעין דהר - עד עשרין ותלת בתמוז לא אתבור לוחות!?

אמר לך רבי יוסי הגלילי: ארבעין דהר - בהדי ששה דפרישה.

אמר מר: ' (שמות כד, טז) [וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששית ימים] ויקרא אל משה [ביום השביעי מתוך הענן] "משה!", וכל ישראל עומדין'; מסייע ליה לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: ויקרא אל משה "משה!", וכל ישראל עומדין, ולא בא הכתוב אלא לחלק לו כבוד למשה.

מיתיבי: 'קול לו - קול אליו' (במדבר ז, טז) [ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו] וישמע את הקול מדבר אליו [מעל הכפרת אשר על ארן העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו], 'לו' היה יכול לומר, וכתב מדבר אליו - ללמדך שאליו לבדו היה נמשך הקול באהל מועד: 'משה שמע, וכל ישראל לא שמעו' (משהוקם המשכן ונדבר עמו מעל הכפורת - לא היה הקול נשמע לישראל, דהאי קרא ד-וישמע את הקול - באהל מועד כתיב!) !

לא קשיא! הא בסיני, הא באהל מועד!

ואי בעית אימא: לא קשיא: הא [שמעו כל ישראל] בקריאה, הא [לא שמעו] - בדבור.

רבי זריקא רמי קראי קמיה דרבי אלעזר - ואמרי לה: אמר רבי זריקא: רבי אלעזר רמי: כתיב (שמות מ, לה) 'ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן' [וכבוד ה' מלא את המשכן], וכתיב (שמות כד, יח) 'ויבא משה בתוך הענן' [וישל אל ההר ויהי משה בחר ארבעים יום וארבעים לילה]! ?

מלמד שתפסו הקדוש ברוך הוא למשה והביאו בענן.

דבי רבי ישמעאל תנא: 'נאמר כאן בתוך' [שמות כד, יח] ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהי משה בחר ארבעים יום וארבעים לילה] ונאמר להלן בתוך: (שמות יד, כב) 'ויבאו בני ישראל בתוך הים' [בניפשה והמים להם חמה [מימים ומשמאלם] - מה להלן שכיב, דכתיב והמים להם חמה [מימים ומשמאלם] - אף כאן שכיב'.

' (ויקרא א, א) ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר] - למה הקדים קריאה לדיבור? - לימדה תורה דרך ארץ: שלא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורהו';

מסייע ליה לרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: 'לא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורהו';

לאמר - אמר רבי מנסיא רבה: מניין לאומר דבר לחבירו שהוא בבל יאמר עד שיאמר לו לך "אמור"? - שנאמר וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר' (לאמר [נוטריקון]) 'לא אמור' הדברים אלא אם כן נותן לו רשות).

(מהדר לעיל): מכלל דתרווייהו סבירא להו 'מלואים' - כל הכתוב בהן מעכב בהן', דאיתמר: מלואים: רבי יוחנן ורבי חנינא, חד אמר: כל הכתוב בהן מעכב בהן, וחד אמר: דבר המעכב לדורות מעכב בהן, שאין מעכב לדורות (לקמיה מפרש לה) - אין מעכב בהן;

תסתיים דרבי יוחנן - הוא דאמר כל הכתוב בהן מעכב בהן, מדקאמר ליה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן: אי מה מלואים כל הכתוב בהן מעכב בהן, ולא קא מהדר ליה ולא מידי (ואודי ליה)!

תסתיים (פלוגתא דרבי יוחנן ורבי חנינא דפליגי בהא מילתא בעלמא, תסתיים מהכא דרבי יוחנן הוא דאמר כל הכתוב בהן מעכב בהן).

מאי בינייהו?

(יומא ה, א)

אמר רב יוסף: סמיכה איכא בינייהו: למאן דאמר 'כל הכתוב בהן מעכב בהן' - סמיכה מעכבא; למאן דאמר 'דבר שאין מעכב לדורות אין מעכב בהן' - סמיכה לא מעכבא.

ולדורות מנא לן דלא מעכבא?

דתניא: ' (ויקרא ט, א) וסמך [ידו על ראש העלה] ונרצה [לו לכפר עליו]; וכי סמיכה מכפרת? והלא אין כפרה אלא בדם, שנאמר (ויקרא יז, א) [כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתי לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם] כי הדם הוא בנפש יכפר! ומה תלמוד לומר וסמך ונרצה? -

שאם עשאה לסמיכה שירי מצוה (כלומר: שלא חש לחשוב אותה מצוה, ולא סמך) -

מעלה עליו הכתוב כאילו לא כפר (מן המובחר) וכפר (כדאמרינן בזבחים (א, ו))

כיפר - לגבורא, דעיקר כפרה בדם, אבל לא כיפר נמי: שלא קיים מצות קונו מן המובחר).

8

רב אשי אמר: כי כן צויתי - עכובא ;

תנו רבנן [ספרא שמיני פרשתא פ"א ה"ח]: **כי כן צויתי** (איידי דנקט הכא למידרש כי כן צויתי לענינא דמלואים דלעכובא אתא - קבעה לה ברייתא הכא למדרש כי כן צויתי דשמיני למאי אתא, ולא ניהו ההוא קרא דענינא דמלואים דצו את אהרן, אלא דיוס השמיני, דכתיב במנחה (ויקרא י"ב) קחו את המנחה הנותנת מאשי ה' ואכלוה מצות אצל המזבח [כי קדש קדשים הוא [פסוק יג]: ואכלתם אתה במקום קדש כי חקך וחק בְּיָדְךָ הוא מאשי ה' כי כן צויתי] ,

כאֲשֶׁר צִוִּיתִי (גבי שְׁעִיר החטאת דרש דרש מִשֶּׁה וְהִנֵּה שֶׁרָף [ויקרא י"ט] כתיב אֲכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִי (ויקרא י"ח) ,

כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' (גבי שוק התרומה וחזה התנופה כתיב שוק התרומה וחזה התנופה על אֲשֵׁי החֲלָבִים יָבִיאוּ לְהִנִּיף תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' וְהִנֵּה לֶךְ וּלְבָנֶיךָ אֲתָךְ לְחֶק עוֹלָם כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' (ויקרא י"ט) ,

(ולמה לי חד מכל הני כו' וכי כל הדברים שנאמרו למשה לומר לישראל חזר ואמר 'כי כן צויתי'?) [והברייתא עונה:] **כי כן צויתי** - באנינות יאכלוה (על נדב ואביהוא, וקדשים אסורין לאונן מקל וחומר ממעשר הקל, דכתיב גבי מעשר (דברים כ"ד) לא אֲכַלְתִּי בְּאֲנִי מִמֶּנּוּ, והוא אמר להן לאכול המנחה - הוזק לומר כי כן צויתי - באנינות תאכלוה) ;

כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִי - בשעת מעשה אמר להם (כשמצא מה שעשו: ששרפו שעיר החטאת - והוא שעיר של ראש חדש, אמר להם [ויקרא י"ח]: הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָה אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אֲכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִי הֲלֹא לֹא אִירֵעַ בּו פֶּסוּל - הִיָּה לָכֵס לֹאֲכֹלוּ בְּקוֹדֶשׁ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם - בְּמִנְחָה, שְׁאִמְרִיתִי לָכֵס בָּהּ, שְׁמִפִּי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נִצְטוּרִיתִי) ;

כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' - ולא מאלי אומר (היו סומכין על פי הדיבור ואכלו אותו אונניו, ולא תעשו כאשר עשיתם בחטאת! ומשה טעה בדבר, שלא נאמר לו אלא במנחה ובחזה ושוק ושעיר שמיני ובשעיר נחשון שהיו קדשי שעה, אבל שעיר ראש חדש שהוא קדש דורות - לא הותר לאונן; ושלשה שעירים קרבו בו ביום ולא נשרף אלא של ראש חדש בלבד, שנאמר (ויקרא י"ז) וְאֹתָהּ נָתַן לָכֵס לְשֹׂאת אֶת עוֹן הָעֵדָה - זֶהוּ שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, הֵבֵא עַל טוֹמְאֹת מִקְדָּשׁ וּקְדָשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁשֶּׁנִּינוּ בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת (דף ט"ב) .

אמר רבי יוסי בר חנינא: מכנסים אין כתובין בפרשה (בלבישת הבגדים, לא בצוואה ולא בעשייה²) ; כשהוא אומר (שמות כ"א) וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקֹדֶשׁ אֹתָם לְכַהֵן [לי לקח פר אחד בן בקר ואֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם] (וי"ו מוסיף על ענין ראשון המדבר בצוואת עשיית הבגדים, ושם כתיב וַעֲשֶׂה לָהֶם מִקְנְסֵי בָד [שמות כ"ב]) - להביא המכנסים ועשירות האיפה (שהכהנים צריכים להביא ביום חינוכם, ואפילו ההדיוט, כדאמרין במנחות (דף נ"א, ב) . בשלמא מכנסים - כתיבי בענינא דבגדים (דלעיל מיניה דההיא פרשתא - איכא לרבויהנהו וי"ו מוסיף על ענין ראשון) , אלא עשירות האיפה מנא לן ? אתיא זה זה [וְזֶה הַדְּבָר (שמות כ"א)] מ - זֶה קֶרְבֵּן אֶהְיֶה וּבְנֵי אֲשֶׁר יִקְרְיֻם [לה' ביום המשח אתו] עֲשִׂירֵת הָאִפָּה [סֶלֶת מִנְחָה תְּמִיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בַּעֲרֵב (ויקרא י"ג)] (בעשירות האיפה כתיב שההדיוט מביא ביום חינוכו, וכהן גדול בכל יום) .

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: 'מניין שאף מקרא פורשה מעכב (מקרא פרשת מלואים שנצטווה ב'ואתה תצוה' אמר להם לציבור בעשרים ושלשה באדר, כשהתחילו המלואים, והקהיל את העדה אל פתח אהל מועד, שנאמר וַתִּקְהַל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד [ויקרא ת.ד.] ?

תלמוד לומר: (ויקרא ת.ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעֵדָה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' [לעשות] (ומקראות הללו - בעשיית המלואים, ב'צו את אהרן') - אפילו דיבור מעכב .

כיצד הלבישן (סדר בגדים לאב ולבנים זה אחר זה) ?
' כיצד הלבישן ? מאי דהוה הוה (ומה צריך לנו לשאול) ! ?
אלא כיצד מלבישן לעתיד לבוא ?
לעתיד לבוא נמי: לכשיבואו אהרן ובניו - ומשה עמהם !
אלא כיצד הלבישן למיסבר קראי (דלא לירמו אהדדי, דבצוואה כתיב (שמות כ"ט) וְחִגְרַת אֹתָם אֲבָנִים אֶהְיֶה וּבְנֵי - משמע חגירתם של אב ובנים בסדר אחד, ולא הפסיק לבישת בגד אחר בינתיים, ובעשייה כתיב באהרן (ויקרא ת.ז) וַיִּחַגְרוּ אוֹתוֹ בְּאֲבָנִים וְגו' בסדר לבישת בגדים, והלבישו כל המלבושין, ואחר כך הקריב בניו והלבישם, [ולא] חגר אהרן ובניו בבת אחת; אביו [מובא להלן בענין האבנט] מפרש לה למילתייהו בכתונת ומצנפת; להכי נקט כתונת ומצנפת - ששוין בגדול ובהדיוט; ומכנסים לא הוצרך לומר, שהרי הן קודמין לכל, כדאמרין לקמן: מניין שלא יהא דבר קדוש למכנסים כו' ;
פליגי בה בני רבי חייא ורבי יוחנן: חד אמר אהרן ואחר כך בניו, וחד אמר אהרן ובניו בבת אחת ;
אמר אביו: בכתונת ומצנפת כולי עלמא לא פליגי דאהרן ואחר כך בניו (לאהרן הלביש תחילה כל שאר בגדיו חוץ מאבנט, ואחר כך התחיל להלביש את בניו) : דביו

² ודאי באו לבושים במכנסים, וההלבשה שעשו לעיני העם היה לאחר שבאו במכנסים

בצוואה ובין בעשיה (כך כתיב): אהרן קדים; כי פליגי באבנט (שבצוואה נאמר חגירתם כאחת: [שמות כט, ט]) וְחִגְרְתָּ אֹתָם אֲבָנֵי אֶהָרֹן וּבָנָיו, ולא נאמרה חגירה באהרן כסדר לבישת בגדים; ובעשייה נאמרה חגירתו כסדר שאר בגדיו וחגירת בניו לעצמן בסדר בגדיהם): מאן דאמר אהרן ואחר כך בניו - דכתיב (ויקרא ח, ז) [וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכֹּהֲנֶת] וַיִּחְגֹּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵי [וַיִּלְבֹּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד וַיִּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיִּאֲפֹד לוֹ בּוֹ] וְהָדָר כִּתִּיב (ויקרא ח, ז) [וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי אֶהָרֹן וַיִּלְבָּשֶׁם כִּתְנֹת] וַיִּחְגֹּר אֹתָם אֲבָנֵי [וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה]; ומאן דאמר אהרן ובניו בבת אחת - דכתיב (שמות כט, ט) וְחִגְרְתָּ אֹתָם אֲבָנֵי אֶהָרֹן וּבָנָיו וַיַּחֲבֹשֶׁתָּ לָהֶם מִגְבָּעוֹת וְהִיָּתָה לָהֶם כֹּהֵנָה לְחֻקֹּת עוֹלָם וּמִלֵּאֲתָ יָד אֶהָרֹן וְיָד בָּנָיו]; ולמאן דאמר אהרן ובניו בבת אחת, הכתיב וַיִּחְגֹּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵי וְהָדָר כִּתִּיב וַיִּחְגֹּר אֹתָם אֲבָנֵי?

(יומא ו, א)

אמר לך: ההוא אבנטו של כהן גדול, לא זה הוא אבנטו של כהן הדיוט (כלומר: לעולם קרא דצוואה דווקא בבת אחת, ובעשייה דפלגיניהו - ללמדנו בא: שאין האבנטים שוין, שנאמר במעשה האבנט של כהן גדול (שמות לט, כט) וְאֵת הָאֲבָנִים שֶׁשׁ מִשְׁזָר וּתְכַלֶּת וְאֶרְגָּמָן... - למדנו שהוא של כלאים, דשש - כיתנא, ותכלת - עמרא, ואבנט הבנים לא פירש הכתוב ממה היו; ואשמועינן הכא דאבנטו של כהן גדול - לא זהו אבנטו של כהן הדיוט, שזה של כלאים זה של בוך); ולמאן דאמר אהרן ואחר כך בניו, והכתיב וַיִּחְגֹּר אֹתָם אֲבָנֵי? אמר לך: ההוא קא משמע לן אבנטו של כהן גדול זהו אבנטו של כהן הדיוט (כלומר: שניהם של כלאים); וַיִּחְגֹּר אֹתוֹ [וְ]אַבְנֵי וַיִּחְגֹּר אֹתָם למה לי? שמע מינה אהרן ואחר כך בניו. ובבת אחת (שיהא משה לבדו חוגר חמשה בני אדם כאחת) - מי משכחת לה? לא, צריכא דאקדים (לא בבת אחת ממש קאמר, אלא זה אחר זה, אבל בסדר אחד היו, ולא הפסיק בגד אחר בנתיים: הליבש לאהרן כל בגדיו, ולא חגר אותו אבנט, ואחר כך הליבש את בניו מכנסים כתונת ומצנפת, ואחר כך נטל את האבנטים וחגר את אהרן ואחר כך בניו; ולמאן דאמר אהרן ואחר כך בניו - ככתבו האמור בעשייה [ויקרא ח, ז]: וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכֹּהֲנֶת וַיִּחְגֹּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵי וַיִּלְבֹּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִיל [וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד וַיִּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיִּאֲפֹד לוֹ בּוֹ], ואחר כך [ויקרא ח, יג] וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי אֶהָרֹן וַיִּלְבָּשֶׁם כִּתְנֹת וַיִּחְגֹּר אֹתָם אֲבָנֵי [וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה], ודברי הכל לאהרן תחילה, קודם שהתחיל לבניו).

מפרישין כהן גדול [מביתו ללשכת פרהדריין]:

למה מפרישין?

'למה מפרישין?' כדקאמרינן, אי לרבי יוחנן כדאית ליה (דיליף

ממלואים), אי לריש לקיש כדאית ליה (דיליף מסיני)!

הכי קאמר: מביתו למה פירש (מאשתו למה פירש? תבא אשתו עמו שם, שהרי על כרחך

לשכת פרהדריין לא היתה קדושה, שאין ישיבה בעמרה אלא למלכי בית דוד - כל שכן שכיבה)?

תניא: 'רבי יהודה בן בתירה אומר: שמא תמצא אשתו ספק נדה

ויבא עליה'.

אטו ברשיעי עסקינן?

אלא: 'שמא יבא על אשתו ותמצא ספק נדה' (שתמצא דם על הסדין שקנחה בו, ואין

ידוע אם בשעת ביאה היה בה דם זה או לאחר ביאה, ובוועל נדה טמא שבעת ימים, ויהא אסור לבוא במקדש

ביום הכפורים).

אמרוה רבנן קמיה דרב חסדא: כמאן? - כרבי עקיבא, דאמר נדה

מטמאה את בועלה, דאי רבנן - הא אמרי אין נדה מטמאה את

בועלה! (כמאן כרבי עקיבא דאמר הוראה דם מטמאה את בועלה - למפרע כל מעת לעת, כשם שגזרו

שנטמאה טהרות מעת לעת למפרע, ופלוגתייהו במסכת נדה בפרק 'כל היד' (יד, א), והכי תנן [נדה פ"ב מ"א]: 777

בנות ישראל משמשות בשני עדים, אחד לו ואחד לה; [משנה ב] נמצא על שלו - טמאין שניהן כל שבעה, דודאי

היה דם בשעת ביאה, שאין דרך האיש לצאת ממנו דם; נמצא על שלה: אותיות, והוא לשון מיד בלשון יוני;

שקנחה בפרישת יציאת השמש מיד - טמאים ודאי; נמצא לאחר זמן, כלומר שהרחיקה בדיקה - טמאים מספק;

[משנה ג] ואיזהו 'אחר זמן'? - כדי שתדיר מן המטה ותדיח את פניה של מטה, ואחר כך [אחר אחר] להלן]

מטמאה מעת לעת ואינה מטמאה את בועלה; והכי פירושה: ואם יותר מכאן שָׁהָתָה לבדוק, ואחר כך בדקה

ומצאה - הרי היא כשאר נשים לטמא למפרע טהרות של מעת לעת, ואינה מטמאה את בועלה, שלא גזרו

טומאת מעת לעת לענין טומאת בועלה; דבי עקיבא אומר: אף מטמאה בועלה.)

אמר להו רב חסדא: אפילו תימרו רבנן; עד כאן לא פליגי רבנן

עליה דרבי עקיבא אלא באחר אחר (ששהתה יותר מאחר זמן - שהזמן = אותיות, ואחר זמן

= לאחר אותיות, בתוך כדי שתדיר ותדיח, כדקתני: איזהו אחר זמן, והתם קתני טמאים מספק, ולא פליגי עם

רבי עקיבא, ו'באחר אחר זמן' פליגי, כדקתני: ואחר כך מטמאה את בועלה מעת לעת), אבל בחד

אחר (בתוך אחר זמן, דהיינו בתוך כדי שתדיר) מודו ליה.

אמר רבי זירא: שמע מינה (מדקתני 'מפרישין שבעת ימים', ואוקימנא טעמא משום חשש טומאת נדה): בועל נדה אינו כנדה (שאסורה לטבול בשביעי עד הלילה) וטובל ביום (אלא טובל בשביעי ביום, הלכך לא בעי פרישה אלא שבעת ימים, ואם בא על ספק נדה ביום הפרישה - מונה מקצת היום ככולו כנדה, וטובל ערב יום הכפורים שהוא שביעי ביום, ומעריב שמשו ונכנס במקדש ביום הכפורים), דאי אמרת בועל נדה כנדה - אימת טביל?: בליליא? למחר היכי עביד עבודה (אם בא על נדה ביום פרישתו בלילה דיום הכפורים), והא בעי הערב השמש! אלא לאו שמע מינה בועל נדה אינו כנדה!?

רב שימי מנהרדעא אמר: אפילו תימא בועל נדה כנדה, דמפרישין ליה (שמונה ימים לפני יום הכפורים) שעה אחת סמוך לשקיעת החמה (והאי דקרי ליה 'שבעה' - דמשום ההוא פורתא לא חשיב ליה; וטביל אור של ערב יום הכפורים, ועביד למחר של ערב יום הכפורים הערב שמשו).

מיתיבי: 'כל חייכי טבילות - טבילתן ביום' (כדיליף במסכת מגילה (כא)) מוחטא ביום השביעי וכן בגדיו ורחץ במים וטהר בערב (במדבר יט, ט); נדה ויולדת - טבילתן בלילה (נדה - דכתיב (ויקרא טו, יט) שבעת ימים תהיה בנדתה - כל שבעה; ויולדת - שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא (ויקרא יב, ב)); נדה - אין, בועל נדה - לא! נדה וכל דאתי מרבייא.

מיתיבי [זבים פ"ה מ"א]: 'בעל קרי - כמגע שרץ' (לטבול ביום טומאתו, כדאמרינן בפרק 'אלו דברים' בפסחים (טו, ב)); בועל נדה כטמא מת (לטבול ביום שביעי) ' (אלמא טובל ביום); מאי, לאו לטבילה?

לא, לטומאתן (בעל קרי כמגע שרץ לטומאת ערב ודאשון לטומאה, בועל נדה - טומאת שבעה ואב הטומאה כטמא מת).

טומאתן בהדיא כתיב בהו: האי טומאת שבעה כתיב ביה (ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים (ויקרא טו, כד)) והאי טומאת שבעה כתיב ביה [במדבר יט, יא]: הנגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים!?

(יומא ו, ב)

אלא לאו לטבילתן?

לא, לעולם לטומאתן; סיפא אצטריכא ליה: 'אלא שחמור ממנו בועל נדה שמטמא משכב ומושב' (אפילו עשר מצעות זו על גב זו, וטמא מת אינו מטמא אלא מגעו) בטומאה קלה: לטמא אוכלין ומשקין (ולא לטמא אדם וכלים כשאר כל עושה משכב ומושב - כגון זב חבה ונדה ומצורע, שטומאתן אב הטומאה לטמא אדם וכלים; אבל בועל נדה - כתיב ביה (ויקרא טו, כד) ואם שכב ישכב איש אתה ויהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים וכל המשכב אשר ישכב עליו וטמא - נתקו הכתוב מטומאה חמורה דמשכב נדה עצמה שטמא אדם, כדכתיב (ויקרא טו, כא) וכל הנגע במשכבה וכן בגדיו ורחץ במים וטהר עד הערב; והביאו לטומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין, דאי לטומאה חמורה - לישתוק קרא מיניה, ואנא ידענא דמשכבה טמא כמשכב נדה, דהא כתיב ויהי נדתה עליו (ויקרא טו, כד))

תא שמע דתני רבי חייא: 'הזב והזבה והמצורע והמצורעת ובוהל נדה וטמא מת - טבילתן ביום; נדה ויולדת - טבילתן בלילה! תיובתא!'

ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו (ושאר כל אדם נכנסין ויוצאין אצלו), הפרישהו מטומאת המת (ולא יהיו כל אדם נכנסין ויוצאין אצלו, שמא ימות מת עליו)?

אמר רב תחליפא אבוב דרב הונא <בר תחליפא> משמיה דרבא: זאת אומרת טומאת המת - הותרה היא בציבור (כדכתיב [במדבר טו, יא] איש כי יהיה טמא לנפש - איש נדחה ואין ציבור נדחין [וחליו כט, א]); וביום הכפורים כוליה קרבן ציבור, ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה, שהרי זמנו קבוע, וקרבו תלוי בו).

רבינא אמר: אפילו תימא טומאת המת דחוייה היא בצבור (אף על פי שהקרבן ציבור דוחה אותה: בקושי הותרה, ולא היתר גמור, וכל מה דמצינו להדורי מהדרינן שיעשה בטהרה); טומאת המת לא שכיחא, טומאת ביתו שכיחא.

איתמר: טומאת המת: רב נחמן אמר הותרה היא בציבור, ורב ששת אמר דחוייה היא בציבור.

היכא דאיכא טמאין וטהורין בההוא בית אב (שעובד באותו יום) - כולי עלמא לא פליגי דטהורין עבדי (תמידים דההוא יומא, אף על פי שקרבן ציבור הן), טמאין לא עבדי; כי פליגי לאהדורי ולאחורי וטהורין מבית אב אחרינא: רב נחמן אמר: היתר היא בציבור ולא מהדרינן, ורב ששת אמר: דחוייה היא בציבור, ומהדרינן.

איכא דאמרי: אפילו היכא דאיכא טמאין וטהורין בההוא בית אב פליג רב נחמן, ואמר: עבדי נמי טמאין:

(יומא ז, א)

דכל טומאת מת בציבור רחמנא שרייה (דכתיב [במדבר ט"ז] איש כי יהיה טמא לנפש) יעשה פסח שני, איש נדחה לפסח שני, ואין צבור נדחין; אבל זבין ומצורעין, נדות ויולדות, שטומאתו יוצא עליו מגופו - לא הותרה, ובוועל נדה כנדה) .

אמר רב ששת: מנא אמינא לה? - דתניא [תוספתא מנחות פ"ג הרי זה [צוקרמנדל]]: 'היה עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו, אומר ומביאין אחרת תחתיה; ואם אין שם אלא היא - אומרים לו: הוי פקח ושתוק'; קתני מיהת 'אומר ומביאין אחרת תחתיה'!

אמר רב נחמן: מודינא היכא דאיכא שיריים לאכילה (דאף על גב דקרוב צבור קרב בטומאה - אינו נאכל בטומאה, כדאמרין ב'כיצד צולין' [פסחים ע"ב], ובמנחה הנקמצת מודינא דמהדינן לעשות בטהרה, שיהיו שיריים נאכלין) .

מיתיבי: 'היה מקריב מנחת פרים ואילים וכבשים ונטמאת בידו - אומר ומביאין אחרת תחתיה; ואם אין שם אלא היא' (שלא מצא מזומן לכך) - אומרים לו "הוי פקח ושתוק"; מאי, לאו פרים אילים וכבשים דחג (שהן קרבן צבור וזמנו קבוע, ומנחת נסכים דוחה טומאה, וקתני: אומר ומביאין אחרת תחתיה', אלמא: דחוייה היא בצבור)?

אמר לך רב נחמן: לא! 'פרים' = פר עבודה זרה (דצבור, עולה היא, וטעונה נסכים, ב'שלח לך'): אף על גב דציבור הוא, כיון דלא קביע ליה זמן - מהדינן; 'אילים' - באילו של אהרן (דיום הכפורים): דאף על גב דקביע ליה זמן, כיון דיחיד הוא - מהדינן; 'כבשים' - בכבש הבא עם העומר, דאיכא שיריים לאכילה (כדכתיב [ויקרא כג"ב] וְעִשְׂתֶּם בַּיּוֹם הַנִּיפְקָם אֶת הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן שָׁנָה לְעֹלָה, והיה מנחת כבשים דקתני - לאו במנחת נסכים קאמר, דכליל היא, אלא במנחת העומר עצמו הבאה עמו, והיא נקמצת, ושיריה נאכלין) .

מיתיבי: 'דם שנטמא וזרקו בשוגג - הורצה, כמזיד - לא הורצה' (ואף על פי שהציץ מרצה - קנסוהו רבנן שלא יהא בשר נאכל; אבל בעלים מיהו נתכפרו, דלא ניתו חולין לעזרה, דהא מדאורייתא חי) ' (ומיהו שמעינן מיניה דלאו היתר היא)! כי תניא ההיא - דיחיד .

תא שמע: 'על מה הציץ מרצה' (שירצו לבעלים, דכתיב וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת עֹון הַקֹּדְשִׁים [שמות כח, לח])? - על הדם ועל הכשר ועל החלב שנטמא, בין בשוגג בין כמזיד בין באונס בין ברצון ('רצון' הרי הוא בכלל מזיד, אלא גבי אונס שייך למיתני 'רצון') בין ביחיד בין בציבור' (ומדבעי ציץ לרצויי - שמע מינה לאו היתר הוא; ומה בין יחיד לצבור? - שהיחיד אין טומאת הגוף נדחה אצלו: שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף, ושל צבור נדחית טומאת הגוף אצלו, ולא על ידי ציץ; מיהו שמעינן מינה - מדבעי טומאת בשר ועולין בצבור [את ה] ציץ לרצויי - שמע מינה טומאת הגוף שנדחית אצלו - בקושי נדחית, וכל כמה דמצינן לאהדורי אטהרה - מהדינן), ואי סלקא דעתא 'טומאה היתר היא בציבור', למה לי לרצויי?

אמר לך רב נחמן: כי קתני 'הציץ מרצה' - אדיחיד (וצבור - אהכשירה קתני: שאף של צבור כשר, ולא על ידי ציץ, אלא היתר הוא אצלו); ואיבעית אימא: אפילו תימא בציבור (אצבור נמי קאי): בהנך דלא קביע לה זמן (שלא נדחית טומאה אצלו קאמר דציץ מרצה עליהן) .

מיתיבי [ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשתא ג פ"ד ה"ט]: ' (שמות כח, לח) וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת עֹון הַקֹּדְשִׁים [אשר יקדישו בני ישראל לכל מתנת קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'] - וכי איזה עון הוא נושא' (איזה עון יארע בקרבן שיהא הציץ מרצה עליו שיהא כשר)? אם עון פיגול (מחשבת חוץ למקומו, הקרויה פיגול, כדאמרין בזבחים [כח, א]: 'שלישי - זה חוץ למקומו') - הרי כבר נאמר (ב'קדושים תהיו') (ויקרא י"ט), [ואם האכל יאכל ביום השלישי פיגול הוא] לא ירצה (ואוקימנא בחוץ למקומו [במסכת זבחים]) ואם עון נותר (עון מחשבת נותר: שחישב בשחיטה על מנת לאוכלו חוץ לזמנו) - הרי כבר נאמר (ב'קדושים תהיו') (ויקרא י"ח) [ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו] לא יחשב [לו פיגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא] (ואוקימנן במחשבת חוץ לזמנו)!

(יומא ז, ב)

הא (לשון 'מעטה' הוא) אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה בציבור (מעטה אי אתה מוצא שיהא נושא אלא עון קרבן טומאה; ומאי שנא דשדינן ליה לקולא - הואיל ומצינו בה קל אחר: שהותרה לצבור מכלל איסור שביחיד - הלכך שדי ביה נמי לקולא: שיהא הציץ מרצה אותה בקרבן יחיד) - קתני מיהא שהותרה בצבור, אלמא: היתר הוא בצבור (וקשיא לרב ששת!)?

תנאי היא, דתניא [ספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשתא ג פ"ד ה"ט]:

'ציץ - בין שישנו על מצחו בין שאינו על מצחו (של כהן גדול, כשאירעה טומאה על הקרבן) - מרצה, דברי רבי שמעון; רבי יהודה אומר: עודהו על מצחו - מרצה, אין עודהו על מצחו - אינו מרצה. אמר לו רבי שמעון: כהן גדול ביום הכפורים יוכיח, שאין עודהו על מצחו ומרצה (ביום הכפורים אינו על מצחו בשעת עבודת היום הפנימית: שאינו נכנס לפנים בבגדי זהב)!

אמר לו רבי יהודה: הנח לכהן גדול ביום הכפורים, שטומאה הותרה לו בציבור (שכולו קרבן צבור, ואינו צריך לרצוי ציץ) מכלל דרבי שמעון סבר טומאה דחוייה היא בציבור (וציץ הוא דמרצה עלה, והיינו תנאי).

אמר אביי (מילתא באפי נפשיה היא, לפרושי פלוגתייהו): כנשבר הציץ דכולי עלמא לא פליגי דלא מרצה; כי פליגי דתלי בסיכתא (יתד): רבי יהודה סבר (שמות כח, לח) [והיה] על מצח [אֶהְרֹן] וְנָשָׂא [אֶהְרֹן] אֶת עֹן הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תִּמְיֵד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי ה' [רבי שמעון סבר: תמיד לרצון להם לפני ה']; מצינו שציץ נשבר על מצחו - מי משכחת לה? מי לא בעי מיעל לבית הכסא? ומי לא בעי מינס? אלא תמיד מרצה הוא. ולרבי יהודה נמי הא כתיב תמיד? ההוא תמיד שלא יסיח דעתו ממנו, כדרבה בר רב הונא, דאמר רבה בר רב הונא: חייב אדם למשמש בתפיליו בכל שעה ושעה קל וחומר מציץ:

(יומא ח, א) ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה על מצחו תמיד: שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה! ולרבי שמעון, דאמר תמיד מרצה - והא כתיב ~~על מצחו ונשא~~ על מצח [אֶהְרֹן] וְנָשָׂא? ההוא לקבוע לו מקום הוא דאתא. ורבי יהודה לקבוע לו מקום מנא ליה? נפקא ליה מ-על מצחו; ורבי שמעון נמי תיפוק ליה מ-על מצחו? אין הכי נמי, אלא ~~על מצחו ונשא~~ על מצח [אֶהְרֹן] וְנָשָׂא מאי עביד ליה? אמר לך: ראוי למצח - מרצה, שאינו ראוי למצח - אינו מרצה, לאפוקי נשבר הציץ, דלא מרצה. ולרבי יהודה נשבר הציץ מנא ליה? נפקא ליה ממצח מצחו ורבי שמעון? מצח מצחו לא משמע ליה. נימא הני תנאי כהני תנאי, דתניא:

'אחד זה ואחד זה (כהנים דיום הכפורים ופרה) מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם - דברי רבי מאיר; רבי יוסי אומר: אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי (לפרישתו) בלבד;

רבי חנינא סגן הכהנים אומר: כהן השורף את הפרה - מזין עליו כל שבעה (לקמיה מפרש טעמיה); כהן גדול ביום הכפורים - אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי'

מאי לאו בהא קא מיפלגי: רבי מאיר סבר טומאה דחוייה היא בציבור (ובעינן טהרה מעלייתא, והזאה בזמנה, וכל יומא איכא לספוקי שמא היום יום שלישי הוא לטומאתו בשלשה ראשונים, ובשלשה האחרונים כל יומא ויומא איכא לספוקי מספיקא שהוא שביעי), ורבי יוסי סבר טומאה היתר היא בציבור (דלא מחמרי בה אלא למעלה בעלמא, דילפינן ממלואים)?

ותסברא? אי סבר רבי יוסי היתר היא בציבור - הזאה כלל למה לי (בתורת שלישי ושביעי)?

אלא דכולי עלמא הני תנאי סברי טומאה דחוייה היא בציבור, והכא - בהא קמיפלגי: רבי מאיר סבר אמרינן טבילה בזמנה מצוה (דכתיב [במזבחי ימים] וְחָטָאוּ בְיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִסֹּס בְּגָדָיו וְרָחַץ - לא בא זה אלא ללמד על הטבילה שתהא ביום השביעי,

והזאה נמי מקשינן לטבילה להיות מצוה בזמנה; הלכך כל יומא מזינן עליה שמא היום זמנה), ורבי יוסי סבר לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה (והאי נחטאו דרשינן ליה במסכת קדושין בפרק שלישי (דף סב,א)).

וסבר רבי יוסי לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה? והתניא: 'הרי שהיה שם כתוב על בשרו - הרי זה לא ירחץ' (שלא ימחקנו; ואזהרה למוחק את השם: ואפדתם את שםכם (דברים יב,ג) וסמך ליה (דברים יב,ד) לא תעשון כן לה' אלהיכם), ולא יסוך, ולא יעמוד במקום הטנופת; נזדמנה לו טבילה של מצוה (טבילת טהרה שהטילה הכתוב עליו) - כורך עליו גמי (להגין עליו [מפני] חוזק שטף המים) וטובל; רבי יוסי אומר: יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפשף', וקיימא לן (במסכת שבת (קרב,ב)) דבטבילה בזמנה מצוה קא מיפלגי: דתנא קמא סבר: לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה, ורבי יוסי סבר: אמרינן טבילה בזמנה מצוה (הלכך דלמא לא משכח גמי, וישהה טבילתו ליום אחר)!! אלא דכולי עלמא להני תנאי אמרינן טבילה בזמנה מצוה, והכא בהא קמיפלגי: רבי מאיר סבר מקשינן הזאה לטבילה, ורבי יוסי סבר לא מקשינן הזאה לטבילה (הזאה בזמנה לאו מצוה היא, וכי כתיב שלישי ושביעי - שלא יקדים וישהה בין הזאה להזאה ארבעה ימים; אבל אם השהה הזאתו לזמן מרובה - לית לן בה); ורבי חנינא סגן הכהנים, אי מקיש הזאה לטבילה - אפילו כהן ביום הכפורים נמי? אי לא מקיש הזאה לטבילה אפילו כהן השורף את הפרה נמי לא!! לעולם לא מקיש, וכהן השורף את הפרה - מעלה בעלמא.

כמאן אזלא הא דתנו רבנן 'אין בין כהן השורף את הפרה לכהן גדול ביום הכפורים אלא

(יומא ח,ב)

שזה פרישתו לקדושה (ליכנס למחנה שכינה, ולא יהא לבו זחה עליו, ויהא נבדל מכל קלות ראש; שחלה עליו אימה בהבדלותו מן הבריות) ואחיו הכהנים נוגעין בו, וזה פרישתו לטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו (פרישתו לטהרה להחמיר בטהרתו מפני קל שעושיין בו לטמאו בו ביום להטבילו להוציא מלבן של צדוקים; לכן החמירו בטהרתו שלא יהא אדם נוגע בו)!!

כמאן? או רבי מאיר, או רבי יוסי, דאי רבי חנינא סגן הכהנים - הא איכא נמי הא (שזה מזין עליו כל שבעה, וזה אין מזין עליו כל שבעה)!! מתקיף לה רבי יוסי ברבי חנינא: בשלמא ראשון (יום ראשון מזין עליו) שמא שלישי (שמא היום יום שלישי לטומאתו) (וכן) שני שמא שלישי, (וכן) שלישי שמא שלישי (שמא שעה אחת קודם פרישתו נטמא), חמישי שמא שביעי (שמא היה הראשון לפרישה שלישי לטומאה נמצא החמישי שביעי), (וכן) שישי שמא שביעי (וכן) שביעי שמא שביעי; אלא רביעי למה לי הזאה כלל לא בשלישי איכא לספוקי (דהא משפירש לא נטמא במת) ולא בשביעי איכא לספוקי (שמא היה שביעי לטומאתו, הרי יום אחד לפני פרישתו שלישי לטומאה, נמצא שלא הזה בשלישי, והזאת שביעי בלא שלישי אינו כלום)!

ולטעמיך הזאה כל שבעה מי איכא? והא קיימא לן דהזאה שבות ואינה דוחה את השבת!! אלא מאי אית לך למימר 'שבעה לבר משבת' - הכא נמי שבעה לבר מרביעי.

אמר רבא: הלכך כהן גדול ביום הכפורים - דלא בדידן תליא מילתא אלא בקביעא דירחא תליא מילתא, בתלתא בתשרי בעי לאפרושי, וכל אימת דמתרמי תלתא בתשרי מפרשינן ליה (ואף על גב דלא הוי רביעי שלו בשבת, ונמצאת הזאתו בטלה שני ימים); אבל כהן השורף את הפרה דבדידן תליא מילתא (שאין זמנה קבוע) - מפרשינן ליה ברביעי בשבת כי היכי דניתרמי רביעי שלו בשבת (ולא יפסקו הזיתיו אלא יום אחד).

ללשכת פרהדרין:

תניא רבי יהודה: וכי לשכת פרהדרין (פקידי המלך) היתה? והלא לשכת בלווטי (לשון שרים, כך היתה נקראת: לשכת שרים) היתה! אלא בתחלה (כל ימי שמעון הצדיק שהאריך ימים) היו קורין אותה 'לשכת בלווטי', ומתוך שנותנין עליו ממון לכהונה (מתוך שכהני בית שני היו עומדין על ידי ממון שנותנין על כהונה גדולה למלכי בית חשמונאי) ומחליפין אותה כל שנים עשר חודש (כלומר: שרשעים היו, ולא היו מוציאים שנתן, ומעמידים אחר תחתיו, וכל כהן המתחדש בה - סותר אותה ובונה בנין נאה מן הראשון, שתהא קרויה על שמו, ונמצא מתחלפת כל שנה ושנה) - כפרהדרין הללו שמחליפין

אותם כל שנים עשר חודש (שהמלך מחלפן בכל שנה ושנה) - לפיכך היו קוראין אותה 'לשכת פרהדרין'.

תנן התם [דמאי פ"ב מ"ד]: 'הנחתומין' (הלוקחין תבואה מעם הארץ למכור פת לשוק) - לא חייבו אותן חכמים להפריש אלא תרומת מעשר וחלה (לא חייבו עליהן להעלות מעשר שני של דמאי לירושלים, אלא תרומת מעשר שהוא אחד ממאה וחלה - יתן לכהן, אבל שאר כל אדם - הטילו עליו להעלות מעשר שני של דמאי לירושלים, ומעשר ראשון ומעשר עני מפרשין אותו ואין נותנים; ובנחתום חבר עסקינן, ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו שאינו צריך להפריש עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים [אן] לפדות); 'בשלמא תרומה גדולה לא, דתניא (בסוטה בפרק עגלה ערופה (מחא) נתוספתא סוטה פ"ג ה"י (ליברמן)):

(יומא ט, א)

'לפי ששלח' (יוחנן כהן גדול, שגזר על הדמאי) ככל גבולי ישראל וראה שאין מפרשין אלא תרומה גדולה בלבד [מעשר ראשון ומעשר שני מקצתן מפרשין ומקצתן אין מפרשין [אמר] הואיל ותרומה גדולה עון מיתה ותרומת מעשר עון טבל יחא אדם קורא שם לתרומה ותרומת מעשר ונותנן לכהן ומעשר שני מחללו על המעות והשאר מעשר; מעשר עני המוציא מחבירו עליו הראיה] 'מעשר ראשון ומעשר עני נמי לא: המוציא מחבירו עליו הראיה (מכי אפרשיה ואפקעיה משום טבל - אין בו אלא ספק גזל לויים ועניים, חוץ מתרומת מעשר שבתוך מעשר ראשון - אותה יתן לכהן, שיש איסור ועון מיתה באכילתה, וללוי ועני יאמר: הביאו ראיה שלא עישר עם הארץ שלקחתי ממנו) ! ?

אלא מעשר שני (שהרי יש בו איסור לא תוכל לאכל בשעריך דברים יב"ז) נפרשו נפרש אות ונסקו ונעלה אותו וניכלוהו בירושלים (יפרשו כדי לתקן טבלו, הואיל ולא פסדי ביה מידי, דהא אינהו נפשיהו הדר קא אכלי ליה בירושלים).

אמר עולא: מתוך שפרהדרין הללו חובטין אותן (הנחתומין) כל י"ב חדש (משנה לשנה הממונים מתחדשין, ומכבידין למצוא עלילות לגבות ממון כשהן מתחדשין) ואומרים להן מכרו בזול מכרו בזול - לא אטרחונהו רבנן (וסמכו לומר שרוב עמי הארץ מעשרין הן).

מאי 'פרהדרין' ?
פורסי (פקידי המלך).

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (משלי י"ב) 'יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה'?

יראת ה' תוסיף ימים - זה מקדש ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שמשו בו אלא י"ח כהנים גדולים;

ושנות רשעים תקצרנה קרי תקצרנה לצורך הדרוש - זה מקדש שני שעמד ד' מאות ועשרים שנה ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים; צא מהם ארבעים שנה שמש שמעון הצדיק, ושמונים שמש יוחנן כהן גדול, עשר שמש ישמעאל בן פאבי - ואמרי לה י"א שמש רבי אלעזר בן חרסום, מכאן ואילך צא וחשוב כל אחד ואחד לא הוציא שנתו.

א"ר יוחנן בן תורתא: מפני מה חרבה שילה? - מפני שהיו בה שני דברים: גלוי עריות ובזיון קדשים;

גלוי עריות - דכתיב (שמואל א' ב, כב) ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשו בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון את הנשים הצבאות פתח אהל מועד,

- ואף על גב דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה: מתוך

(יומא ט, ב)

ששהו את קניהן (שהיו מביאות במלאות ימי לידתן ליטהר לאכול בקדשים, והם היו בעלי גיאות והיו מתרשלין בהקרבתן, והנשים ממתינות שם עד שיקריבו, ומשתהות מלחזור למקומן אצל בעליהן, ומבטלין את הנשים מפריה ורביה) - מיהא מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום;

בזיון קדשים - דכתיב (שמואל א' ב, טו) גם בטרם יקטרון את החלב ובא נער הלחן ואמר לאיש הזבח בשר לצלות לפנה ולא יקח ממך בשר מבשר כי אם חי ויאמר אליו האיש קטר יקטרון כיום החלב וקח לך פאשר תאנה נפשך ואמר לו לא כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה פסוקי ויתיה חטאת הנערים גדולה מאד את פגי ה' כי נאצו האנשים את מנחת ה'.

מקדש ראשון מפני מה חרב?
מפני שלשה דברים: שהיו בו עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים;

עבודה זרה - דכתיב (ישעיהו כח, כ) **כִּי קָצַר הַמָּצֵעַ מִהַשְׁתַּרֵּעַ** [וְהַמִּסְכָּה צָרָה כְּהַתְכַנֵּס];
מאי קָצַר הַמָּצֵעַ מִהַשְׁתַּרֵּעַ?

אמר רבי יונתן: קצר מצע זה מהשתרר עליו שני רעים (צלם שהעמיד מנשה בהיכל) כאחד (מהשתרע דריש בנוטריקון: מהשתרר ריע אחד) וְהַמִּסְכָּה צָרָה כְּהַתְכַנֵּס - אמר רבי שמואל בר נחמני: כי מטי רבי יונתן להאי קרא - בכי, אמר: מאן דכתיב ביה (תהלים לג, ז) **כִּנֵּס כְּנֶגֶד מִי הָיִים** [נתן באצרות תהומות] - נעשית לו מסכה צרה ('צרה' - לשון ריעות, כשתי נשים לאיש אחד: וְכַעֲסָתָהּ צָרָתָהּ (שמואל א, ו, א) וְאִשָּׁה אֶל אַחֲתָהּ לא תקח לצר (ויקרא יח, יח));

גלוי עריות - דכתיב (ישעיהו ג, טז) **וַיֹּאמֶר ה' יַעַן כִּי גִבְהוּ בְנוֹת צִיּוֹן וַתִּלְכְּנָה נְטוּיוֹת גְּרוֹן וּמִשְׁקָרוֹת עֵינַיִם הָלוֹךְ וְטָפַף תִּלְכְּנָה וּבִרְגָלֵיהֶם תַּעֲפֹסְנָה** יַעַן כִּי גִבְהוּ בְנוֹת צִיּוֹן - שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה וַתִּלְכְּנָה נְטוּיוֹת גְּרוֹן - שהיו מהלכות בקומה זקופה וּמִשְׁקָרוֹת עֵינַיִם - דהו מליין כוחלא עיניהן הָלוֹךְ וְטָפַף תִּלְכְּנָה - שהיו מהלכות עקב בצד גודל וּבִרְגָלֵיהֶם תַּעֲפֹסְנָה - אמר רבי יצחק: שהיו מביאות מור ואפרסמון ומניחות במנעליהן, וכשמגיעות אצל בחורי ישראל - בועטות ומתירות עליהן ומכניסין בהן יצה"ר כארס בכעוס;

שפיכות דמים - דכתיב (מלכים ב כא, טז) **וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מִנְּשָׂה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר מָלֵא אֶת יְרוּשָׁלַם פֶּה לֶפֶה** [לבד מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני ה'];
אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים, מפני מה חרב?

מפני שהיתה בו שנאת חנם; ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים.
רשעים היו במקדש ראשון, אלא שתלו בטחונם בהקב"ה.
אתאן למקדש ראשון, דכתיב (מיכה גיא) **רֹאשִׁיָּה בְּשֹׁחַד יִשְׁפֹּטוּ וְלִהְיוּ בְּמַחִיר יוֹרוּ וּנְבִיאָיָהּ בְּכֶסֶף יִקְסְמוּ וְעַל ה' יִשְׁעֵנּוּ לֵאמֹר הַלּוֹא ה' בְּקִרְבָּנוּ** לא תבוא עלינו רעה - לפיכך הביא עליהן (אמקדש ראשון קאי) הקב"ה שלש גזרות כנגד שלש עבירות שבידם, שנאמר: (מיכה גיב) **לֹכֵן בְּגִלְלָתְכֶם צִיּוֹן שָׁדָה תַּחֲרֹשׁ וִירוּשָׁלַם עֵינֶיךָ תִּהְיֶה וְהָרַבִּית לְבָמוֹת יַעַר** (ושלש גזירות - שָׁדָה תַּחֲרֹשׁ, עֵינֶיךָ תִּהְיֶה, בָּמוֹת יַעַר); (עין - חורבא בְּמִטְאָטָא הַשְּׂמֵד (ישעיה יד, כג), כמו בְּרַד מַחֲסֶה כָּזָב (ישעיהו כח, יז)).

ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם? והכתיב (יחזקאל כא, יז) **זַעַק וְהִלַּל בְּן אָדָם** כי היא היתה בעמי היא בכל נשיאי ישראל] מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספק אל ידך, ואמר רבי אלעזר: אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם!

ההיא - בנשיאי ישראל הואי, דכתיב זַעַק וְהִלַּל בְּן אָדָם כי היא היתה בעמי, ותניא: **זַעַק וְהִלַּל בְּן אָדָם; יָכוֹל לִכְלֹךְ תַּלְמוּד לֹמַד: הִיא בְּכָל נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל;**

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו: ראשונים שנתגלה עונם (לא היו מכסין פשעיהם) - נתגלה קצם (לפי מלאת לבבל שבָּעִים שָׁנָה אָפְקַד אֶתְכֶם (ירמיה כט, י));
אחרונים שלא נתגלה עונם (בני מקדש שני רשעים היו בסתר) - לא נתגלה קצם.
אמר רבי יוחנן: טובה צפורנן של ראשונים מכריסו של אחרונים.
אמר ליה ריש לקיש: אדרבה! אחרונים עדיפי: אף על גב דאיכא שעבוד מלכיות קא עסקי בתורה!

אמר ליה: בירה (בית המקדש) תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים!

שאלו את רבי אלעזר: ראשונים גדולים או אחרונים גדולים?
אמר להם: תנו עיניכם בבירה!

איכא דאמרי אמר להם: עידיכם בירה (בנין הבית עד לכם בדבר, שלא חזר לנו וחזר לראשונים).

ריש לקיש הוי סחי בירדנא, אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא, אמר ליה: אלהא סנינא לכו (לכל בני בבל שלא עלו בימי עזרא, ומנעו שכינה מלבוא מלשוב לשורות בבית שני), דכתיב (שיר השירים ח, ט) **אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז: אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא - נמשלתם ככסף, שאין רקב שולט בו** (שאינו נרקב, כך לא הייתם חסרים שכינה) **אולי הכוונה שכסף שהשחיר אינו נרקב; עכשיו שעליתם כדלתות (שעו שיש בו שני דלתות, פותח אחד וחבירו סוגר, כך עליתם לחצאין) נמשלתם כארז שהרקב שולט בו** (מקצתו תולעת אוכלתו מתוכו ומקצתו קיים, כך קצת חזון שכינה היה שם, וכלו לא היה). מאי 'ארז' (מאי נמשלתם לארז דקאמר)?

אמר עולא: **ססמגור** (שם תולעת). מאי 'ססמגור' (כלומר: למה נמשלו בבית שני לססמגור לענין שריית שכינה)? אמר רבי אבא: **בת קול** (בת קול נשתייר להו, כאשר נשאר מן הארז מקצת מועט), כדתיא: **'משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי - נסתלקה רוח הקודש מישראל, ועדיין היו משתמשיין בבת קול'**. וריש לקיש, מי משתעי בהדי רבה בר בר חנה? ומה רבי אלעזר, דמרא דארעא דישראל הוה, ולא הוה משתעי ריש לקיש בהדיה: דמאן דמשתעי ריש לקיש בהדיה בשוק יהבו ליה עיסקא בלא סהדי, בהדי רבה בר בר חנה משתעי?

אמר רב פפא: שדי גברא בינייהו: או ריש לקיש הוה וזעירי, או רבה בר בר חנה הוה ורבי אלעזר (או הרוחץ תחליף, או הפושט היד: אי רבי שמעון בן לקיש הוה הרוחץ - זעירי פשט לו היד, או רבה בר בר חנה פשט לו היד - ורבי אלעזר היה הרוחץ). כי אתא (רבי שמעון בן לקיש) לקמיה דרבי יוחנן (וסיפר לו: כך אמרתי לו לפלוני), אמר ליה: לא היינו טעמא: אי נמי אפילו סליקו כולהו בימי עזרא - לא הוה שריא שכינה במקדש שני, דכתיב (בדאשית ט, כז) **יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם** [ויהי כנען עבד למו]:

(יומא י, א) אף על גב ד**יפת אלהים ליפת** (שזכו פרסיים לבנות בית שני) - אין השכינה שורה אלא באהלי שם (אין שכינה שורה אלא במקדש ראשון שבנה שלמה, שבא מזרעו של שם). ופרסאי, מנא לן דמיפת קאתו? דכתיב (בראשית יב) **בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון ותבל ומשך ותירס; גמר - זה גרממא [שטיינזלץ: בצפון אשור]; מגוג - זו קנדיא [בתורקיה]; מדי - זו מקדוניה; יון - כמשמעו: תבל - זה בית אונייקי; משך - זו מוסיא [בצפון תורקיה]; תירס - פליגי בה רבי סימאי ורבנן, ואמרי לה רבי סימון ורבנן: חד אמר זו בית תרייקי [בצפון יוון], וחד אמר זו פרס. תני רב יוסף: 'תירס - זו פרס'.**

(בראשית יז) **[ובני כוש סבא וחילה] וסבתה ורעמה וסבתכא [ובני רעמה שבא ודן]: תני רב יוסף: סקיסתן גוייתא וסקיסתן ברייתא (אסבתה וסבתכא קאי, ששמן שוה, והם מחוז מוקף הרים, והחיצונה מקפת את הפנימית ורחוקה פנימית חוץ מן היקף חיצונה לכל צד מאה פרסי, והיקף החיצונה אלפא פרסי); בין חדא לחדא מאה פרסי, והיקפה אלפא פרסי.**

(בראשית יז) **ותהי ראשית ממלכתו בבל וארץ ואפד וכלנה [בארץ שניער]: בבל - כמשמעה; ארץ זה אוריכות; ואפד זה בשכר; כלנה זה נופר נינפי;**

(בראשית יא) **מן הארץ ההוא יצא אשור (שלא להיות בעצת דור הפלגה) [ויבן את נינוה ואת רחבת עיר ואת כלח];**

תני רב יוסף: אשור זה סילק; **ויבן את נינוה ואת רחבת עיר ואת כלח: נינוה כמשמעו; רחבת עיר - זו פרת דמישן; כלח זו פרת דבורסיף;**

(בראשית יב) **ואת רסן בין נינוה ובין כלח הוא העיר הגדלה: רסן זה אקטיספון [שעל החדקל];**

הוא העיר הגדלה - איני יודע אם נינוה העיר הגדולה אם רסן העיר הגדולה!? כשהוא אומר (יז, ג) **[ויקם יונה וילך אל נינוה כדבר ה'] ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים מהלך שלשות ימים** - הוי אומר נינוה היא העיר הגדולה.

(במדבר יג, כב) [וַיַּעַל בְּנֹגֶב וַיָּבֹא עַד חֲבֵרוֹן] וְשָׁם אַחִימֵן שָׁשִׁי וְתַלְמִי יְלִידֵי הָעֵנָק [וַחֲבֵרוֹן שְׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֶעַן מִצְרַיִם] (איידי דדריש שמהתא נקט נמי להאי);

תנא: אַחִימֵן - מִיּוֹמֵן שְׂבָא חַיִּים; שָׁשִׁי - שְׂמַשִּׁים אֶת הָאָרֶץ כְּשָׁחִיתוֹת (בפסיעותיו; וששי - לשון השאת והשקר (איכה ג, מח), והשי"ן אחד לבדו שורש בתיבה); תַּלְמִי - שְׂמַשִּׁים אֶת הָאָרֶץ תַּלְמִים תַּלְמִים (כשורות המחרשה); (דבר אחר לא גרסין); אַחִימֵן בָּנָה עֵנַת, שָׁשִׁי בָנָה אֱלוֹשׁ; תַּלְמִי בָנָה תַלְבוּשׁ; יְלִידֵי הָעֵנָק - שְׂמַעְנִיקִין הַחֲמָה בְּקוֹמָתָן (דומה שצוארו נוקב ועולה בחלון הרקיע).

אמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי: עתידה רומי שתפול ביד פרס שנאמר (ירמיהו מט, כ) לָכֵן שָׁמְעוּ עֲצַת ה' אֲשֶׁר יָעַץ אֶל אָדָם וּמַחֲשָׁבוֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב אֶל יֹשְׁבֵי תִימָן אִם לֹא יִסְחָבוּם צְעִירֵי הַצֹּאן אִם לֹא יֵשִׁים עֲלֵיהֶם נֹוֹהֶם.

מתקיף לה רבה בר עולא: מאי משמע דהאי צְעִירֵי הַצֹּאן - פרס הוא? דכתיב (דניאל ח, כ) הָאֵיל אֲשֶׁר רָאִיתָ בַּעַל הַקְּרָנִים מַלְכִּי מְדֵי וּפְרָס. ואימא יוֹן, דכתיב (דניאל ח, כב) וְהַצִּפּוֹר הַשָּׁעִיר מֶלֶךְ יוֹן [וְהִקְרָן הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר בֵּין עֵינָיו הוּא הַמֶּלֶךְ הָרָאשׁוֹן]?

כי סליק רב חביבא בר סורמקי, אמרה (להא אתקפתא דרבה בר עולא) קמיה דההוא מרבנן, אמר ליה: מאן דלא ידע פרושי קראי מוטיב תיובתא לרבי? מאי צְעִירֵי הַצֹּאן? - זוטר דאחיה, דתני רב יוסף: 'תִּידֵס זֶה פֶּרֶס'.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה ברבי אלעאי: עתידה רומי שתפול ביד פרס, קל וחומר: ומה מקדש ראשון שבנאוהו בני שם והחריבוהו כשדיים, נפלו כשדיים ביד פרסיים (בלשאצר ביד דריוש המדי וכורש הפרסי חתנו) - מקדש שני שבנאוהו פרסיים והחריבוהו רומיים, אינו דין שיפלו רומיים ביד פרסיים?

אמר רב: עתידה פרס שתפול ביד רומי. אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב: בנויי ביד סתורי? אמר להו: אין! גזירת מלך היא (גזירה שמא יאמרו כהן גדול בבית האסורים הוא חבוש)!

איכא דאמרי אמר להו: אינהו נמי הא קא סתרי בי כנישתא. תניא נמי הכי: 'עֲתִידָה פֶּרֶס שֶׁתְּפֹל בִּיד דּוּמִי', חדא דסתרי בי כנישתא, ועוד גזירת מלך הוא שיפלו בונין ביד סותרין', דאמר רב יהודה אמר רב: אין בן דוד בא עד שתפשוט מלכות רומי הרשעה בכל העולם כולו תשעה חדשים, שנאמר (מִיכָה ג, ב) לָכֵן יִתְּנֶם עַד עֵת יוֹלָדָה וְלֹדָה וְיִתֵּר אֲחִיו וְשׁוֹבוֹן עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

תנו רבנן: כל הלשכות שהיו במקדש לא היו להן מזוזה, חוץ מלשכת פרהדרין שהיה בה בית דירה לכהן גדול. אמר רבי יהודה: והלא כמה לשכות היו במקדש שהיה להן בית דירה (לשומרי הבית) ולא היה להן מזוזה? אלא לשכת פרהדרין גזירה היתה'.

מאי טעמא דרבי יהודה? אמר רבה: קסבר רבי יהודה: כל בית שאינו עשוי לימות החמה ולימות הגשמים - אינו בית (וגבי מזוזה בעינן בית חשוב). איתביה אביי והכתיב (עמוס ג, טו) וְהִכִּיתִי בַּיִת הַחוּרְף עַל בַּיִת הַקֵּץ [וְאֶבְדוּ בְּתֵי הַשָּׁן וְסָפוּ בְּתֵים רַבִּים נְאֻם ה']!

אמר ליה: בית חורף ובית קיץ איקרי, בית סתמא לא איקרי. איתביה אביי [מעשרות פ"ג מ"ז]: 'סוכת החג כחג, רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין', ותני עלה: 'רבי יהודה מחייב בעידוב' (אם פתוחה לחצר שיש בה שאר דירות - אוסרת על כולם אם לא עירבה עמה) וּבְמִזְוָה (ואף על גב דאינה עשויה לימות החמה ולימות הגשמים) וּבְמַעֲשֵׂר (לענין מעשר: דקיימא לן אין הטבל מתחייב במעשר מלאכול ממנו אכילת עראי עד שיראה פני הבית, שנאמר בְּעֶרְתִּי הִקְדַּשְׁתִּי מִן הַבַּיִת [דברים כו, ג])', וכי תימא מדרבנן, בשלמא עירוב ומזוזה איכא למימר מדרבנן, אלא מעשר מי איכא למימר מדרבנן?

(יומא י, ב) די למא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב?

אלא אמר אביי: בשבעה דכולי עלמא לא פליגי דמייבא (בשבעת ימים של פרישה לא פליגי רבי יהודה, דודאי מייבא, דומיא דסוכה), כי פליגי בשאר ימות השנה: רבנן סברי גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה, ורבי יהודה סבר לא גזרינן (אלא לשכת פרהדרין - בשאר ימות השנה היה לה מזוזה, כדי שתהא מוחזקת לכל יודעיה כבית דירה גמורה: שלא יאמרו על הכהן בשבעת ימי הפרישה בבית האסורין חבוש). אמר ליה רבא: והא 'סוכת החג כחג' קתני (ופטרי רבנן, אלמא: בשבעה נמי איכא למאן דפטרי) !?

אלא אמר רבא: בשאר ימות השנה כולי עלמא לא פליגי דפטורה; כי פליגי - בשבעה (בין בלשכה בין בסוכה, והפוסט כאן מחייב כאן, והחליפו דבריהם); וסוכה טעמא לחוד ולשכה טעמא לחוד; סוכה טעמא לחוד: רבי יהודה לטעמיה דאמר (במסכת סוכה זב), סוכה דירת קבע בעינן (והכשיר סוכה גבוה מעשרים אמה שאינה דאוייה ליעשות אלא במחיצת קבע, הלכך 'בית' חשיבא נמי לענין מזוזה), ומייבא במזוזה; ורבנן לטעמיהו, דאמרי סוכה דירת עראי בעינן ולא מייבא במזוזה! ולשכה טעמא לחוד: רבנן סברי דירה בעל כרחיה שמה דירה, ורבי יהודה סבר דירה בעל כרחיה לא שמה דירה, ומדרבנן הוא דתקינן לה שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין. מאן תנא להא דתנו רבנן:

(יומא יא, א)

'כל השערים שהיו שם' (שערי מזרח עזרה) לא היה להם מזוזה חוץ משער ניקנור, שלפנים ממנו לשכת פרהדרין? לימא רבנן היא ולא רבי יהודה, דאי רבי יהודה, היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה? אפילו תימא רבי יהודה: כולה חדא גזירה היא!

תנו רבנן: 'בשעריך' - אחד שערי בתים, ואחד שערי חצירות, ואחד שערי מדינות (יש מדינה מוקפת הרים וערים בכמה פרסאות ואין יוצאין ממנה אלא דרך שערים, כגון ארץ הגר), ואחד שערי עיירות - יש בהן חובת מצוה למקום, משום שנאמר [דברים וט; יא, כב] וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך.³ אמר ליה אביי לרב ספרא: הני אבולי דמחוזא (שערי עיר ששמה מחוזא והיו רובן ישראל), מאי טעמא לא עבדו להו רבנן מזוזה? אמר ליה: הנהו חזוק לאקרא דכובי הוא דעבידי (בנין בנוי עליהן ונקרא 'כובי', והשערים תחתיו עשוין ככפה, ובניין הבנוי על גבי כיפין חזק יותר). אמר ליה: ואקרא דכובי גופה (משום אותו בנין עצמו) תבעי (השער) מזוזה (שדרך אותו השער נכנסין לו), דהא אית בה דירה לשומר בית האסורין (שדרך אותו השער נכנסין לו), דהא תניא: 'בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזן הכנסת - חייבת במזוזה'!?

אלא אמר אביי: משום סכנה (שלא יאמר המלך כשפים עשיתם בשערי עירי), דתניא: 'מזוזות יחיד נבדקת' (שמא נדקבה או נגנבה) פעמים בשבוע [בשבע שנים], ושל רבים (שערי חצירות ומדינות ועיירות) פעמים ביוכל (כל דבר שהוא של רבים אין להטריח עליו הרבה, שאם תטרח - יהא כל אחד אומר "יעשו חביריי"); ואמר רבי יהודה: מעשה בארטכין אחד (ארטכין - שם האיש, ואמרי לה על שם האומנות) שהיה כודק מזוזות בשוק העליון של צפורי, ומצאו קסדור אחד (שם פקידות הוא, כגון סרדיוט, והוא שוטר), ונטל ממנו אלף זוז!

והאמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אין ניזוקין? היכא דקביע היזקא (עלילות המושל מזומנות תמיד) - שאני, דכתיב (שמואל א טז, ב) ויאמר שמואל איך אלף (למשוח את דוד, על פי הדיבור) ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידיך ואמרת לזבח לה' באתי.

תני רב כהנא קמיה דרב יהודה: 'בית התבן, ובית הכקר',⁴ ובית העצים, ובית האוצרות (של יין ושמן ותבואה, ואין אדם דר בו) - פטורים מן

³ לפי הריטב"א - חיוב שערים הוא רק מדרבנן, וכאן אסמכתא בעלמא.

⁴ תוספות מסכת יומא דף יא עמוד א ד"ה והתניא רפת בקר פטורה מן המזוזה: תימה לי לימא ההיא איירי כשהנשים רוחצות בו

המזוזה, מפני שהנשים נאותות בהן', ומאי 'נאותות' ? - רוחצות ('נאותות' - לשון הנאה; ומשום דמקום גנאי הוא, שעומדות שם ערומות - אין כבוד שמים להיות שם מזוזה). אמר ליה רב יהודה: טעמא דרוחצות, הא סתמא חייבין ? והתניא: 'רפת בקר פטורה מן המזוזה' !! אלא מאי 'נאותות' ? - מתקשטות, והכי קתני: אף על פי שהנשים מתקשטות בהן (בבשמים, וסלקא דעתך אמינא דירה היא) - פטורין (אשמעינן דלאו דירה היא).

אמר ליה רב כהנא: ושהנשים מתקשטות בהן פטורין ? והתניא: 'רפת בקר פטורה מן המזוזה, ושהנשים מתקשטות בה חייבת במזוזה' ? אלא מאי אית לך למימר (כי פ'ש'ת 'נאותות' = מתקשטות, ותיקשי מתניתין אמתניתין) ? 'מתקשטות' תנאי היא ? לדידי נמי סתמא תנאי היא, דתניא: '[[דברים וס', יא, כ]] [ונכתבתם על מזוזת] ביתך [ובשעריך] - ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן, ולבית הבקר, ולבית העצים, ולבית האוצרות, שפטורין מן המזוזה; ויש מחייבין (והיינו תנאי, וכל חד מן אמוראי מתרץ לטעמיה: רב כהנא מתרץ דבסתמא פליגי, אבל מתקשטות - דכולי עלמא חייבין; ורב יהודה מתרץ דבמתקשטות פליגי, אבל סתמא - דכולי עלמא פטור); כאמת אמרו: בית הכסא, ובית הכורסקי, ובית המרחץ, ובית הטבילה, ושהנשים נאותות בהן (כלומר: בית התבן ובית הבקר ובית העצים ושהנשים רוחצות בהן ובית הטבילה, אף על גב דאשמעינן מרחץ איצטרך לאשמעינן בית הטבילה, אף על גב דליכא זוהמא) - פטורים מן המזוזה';

רב כהנא מתרץ לטעמיה ורב יהודה מתרץ לטעמיה: רב כהנא מתרץ לטעמיה: 'ביתך' - ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן, ולבית הבקר, ולבית העצים, ולבית האוצרות, שפטורין מן המזוזה - בסתם, ויש שמחייבים בסתם; כאמת אמרו: בית הכסא, ובית הכורסקי, ובית המרחץ, ובית הטבילה, ושהנשים נאותות בהן - ומאי 'נאותות' ? - רוחצות - פטורין מן המזוזה; אי הכי היינו 'מרחץ' ?

אשמעינן מרחץ דרבים ואשמעינן מרחץ דיחיד, דסלקא דעתא אמינא 'מרחץ דרבים - דנפיש זוהמיה, אבל מרחץ דיחיד, דלא נפיש זוהמיה - אימא ליחייב במזוזה' ? - קא משמע לן.

ורב יהודה מתרץ לטעמיה: הכי קתני: ביתך - ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן, ובית הבקר, ובית העצים, ובית האוצרות, שפטורין מן המזוזה - אפילו מתקשטות; ויש מחייבין במתקשטות, אבל סתם דברי הכל פטור; כאמת אמרו: בית הכסא, ובית הכורסקי, ובית המרחץ, ובית הטבילה - אף על פי שהנשים מתקשטות בהן - פטורין מן המזוזה משום דנפיש זוהמיה; ולרב יהודה סתמא דברי הכל פטור.

והתניא: '[[ובשעריך] - אחד שערי בתים, ואחד שערי חצירות, ואחד שערי מדינות, ואחד שערי עיירות, ורפת, ולולין (מקום גידול התרנגולין), ומתבן, ואוצרות יין, ואוצרות שמן - חייבין במזוזה; יכול שאני מרבה אף

(יומא יא, ב)

בית שער (בית קטן לפני שער החצר, והכל עושין אותו קפנדיא), אכסדרה⁵ (פרוזדור שלפני בתים), ומרפסת (אלרו"ד: גזחטרא בצד חצר הבית המשמשת מבוא לדירות באותה קומה, והוא ארוך לפני פתחי עליות הרבה, וכולן עולין דרך שם) ? תלמוד לומר: בית: מה בית מיוחד לדירה - יצאו אלו שאין מיוחדין לדירה; יכול שאני מרבה אף בית הכסא ובית הכורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ?

תלמוד לומר: בית - מה בית העשוי לכבוד - אף כל העשוי לכבוד, יצאו אלו שאין עשויין לכבוד; יכול שאני מרבה אף הר הבית והלשכות והעזרות ?

ו"ל ברפת בקר אין הנשים רוחצות, דדוקא בית הבקר דלעיל, דהיינו שעשוי לבקר אבל אין מעמידין בה בהמות בקביעות - נשים רוחצות בו, אבל רפת בקר משמע שעומד בו בקר בקביעות והוא מלוכלך בזבל הבקר - אין הנשים רוחצות בו.

⁵ בדרך כלל הפירוש הוא: איזור עם תקרה בלי קירות, כמו: רש"י מסכת עירובין כה, א: אכסדרה - מקורה בגג חלק כעליות שלנו, ואינו משופע, והיא 'קירוי' שבכל התלמוד.

תלמוד לומר: בית - מה בית שהוא חול אף כל שהוא חול, יצאו
אלו שהן קודש' - תיובתא (ועל כרחק: סתמא - תנאי היא)!

תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא: 'ששה שערים פטורין מן
המזוזה: בית התכן, ובית הבקר, ובית העצים, ובית האוצרות,
ושער המדי' (שעושין בכיפה, שכן עושין במדי), ושער שאינו מקורה (שהוא פרוץ
מלמעלה לגמרי מאין כיסוי), ושער שאינו גבוה עשרה'.

אמר ליה: פתחת בששה וסלקת בשבעה!?
אמר ליה: שער המדי - תנאי היא, דתניא: 'כיפה: דבי מאיר
מחייב במזוזה, וחכמים פוטרין' (שאין שער בלא רוחב ארבעה, וכל כיפה מתקצרת
בראשה לפחות מארבעה); ושויין שאם יש ברגלה עשרה (קודם שיתחיל העיגול ותתמעט
רחבה) - שחייבת במזוזה (שאפילו שהכל סתום מעשרה ולמעלה - יש שיעור פתח בגובהה
עשרה ברוחב ארבעה)'.
אמר אביי: דכולי עלמא גבוהה עשרה (בין הכל) ואין ברגלה שלשה

(גובה: שנתמעט רוחבה קודם שיגביה גבהה שלשה) - ולא כלום היא (דכל פחות משלשה
גובה - ארעא סמיכתא היא, ואין כאן צד שם פתח של ארבעה, ואפילו רבי מאיר מודה שאין כאן התחלה לומר
חוקק והשלם); אי נמי יש ברגלה שלשה (קודם שנתמעט רוחבה מארבעה) ואינה
גבוהה עשרה (בין הכל) - ולא כלום היא; לא נחלקו אלא בגבוהה
עשרה ויש ברגלה שלשה (ברוחב ארבעה) ואין ברוחבה ארבעה (ואינה רוחבה
ארבעה בגובהה עשרה: שקודם שהגביהה עשרה נתמעט רוחבה מארבעה), ויש בה לחוק
להשלימה לארבעה (ויש בה לחוק ולהרחיב החלל למעלה כמדה של מטה: שאין החומה הולכת
וכלה מבחוץ לפי החלל הפנימי, כזה [במקור יש כאן ציור] אלא החומה ארוכה למעלה מבחוץ לחלל,
כמשפט, כזה [במקור יש כאן ציור]): רבי מאיר סבר חוקקין להשלים (הואיל
והתחיל בה שלשה ברוחב ארבעה - שם פתח עליו, ורואין כאילו הוא חוקק למעלה להרחיב כמדתו
שלמטה), ורבנן סברי אין חוקקין להשלים.

תנו רבנן: 'בית הכנסת, ובית האשה, ובית השותפין - חייבת
במזוזה'.

פשיטא!?

מהו דתימא [דברים וט; יא, כ] וכתבתם על מזוזת [ביתך] ובעשעריך ולא ביתה, ביתך ולא
בתיהם - קמשמע לן.

ואימא הכי נמי?

אמר קרא [דברים יא, כא] למען ירבו ימיכם וימי בניכם [על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי
השמים על הארץ] (כל החפץ בחיים חייב משמע);
הני בעו חיי והני לא בעו חיי?
אלא ביתך למה לי?

כדרבא, דאמר רבא: דרך ביאתך (לימין בבואו לבית, ולא מימין לצאתו): וכי עקר
איניש כרעיה - דימינא עקר ברישא.

תניא אידך [תוספתא נגעים פ"ה ה"ג (צוקרמאנדל)]: 'בית הכנסת, ובית השותפין,
ובית האשה - מטמאין בנגעים'.

פשיטא!?

מהו דתימא [ויקרא יד, לה] ובא אשר לו הבית [והגיד לכהן לאמר קנע נראה לי בבית]: לו ולא
לה, לו ולא להן - קא משמע לן.

ואימא הכי נמי?

אמר קרא [ויקרא יד, לד] [כי תבאו אל ארץ קנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתני נגע צרעת] בבית ארץ
אחוזתכם;

אלא לו למה לי?

מי שמיחד ביתו לו (שכלי תשמישו מיוחדין לו): שאינו רוצה להשאיל כליו
ואומר שאין לו - הקב"ה מפרסמו כשפנה את ביתו (כלומר: שהנגעים באים
על צרות העין), פרט למשאיל כליו לאחרים.

ובית הכנסת מי מטמא בנגעים? והתניא: 'יכול יהיו בתי כנסיות
ובתי מדרשות מטמאין בנגעים'.

תלמוד לומר: ובא אשר לו הבית: מי שמיוחד לו, יצאו אלו שאין
מיוחדין לו!?

לא קשיא: הא רבי מאיר, הא רבנן, דתניא: 'בית הכנסת שיש בה
בית דירה לחזן הכנסת - חייב במזוזה, ושאין בה בית דירה: רבי
מאיר מחייב, וחכמים פוטרין';

ואיבעית אימא הא והא רבנן, ולא קשיא: הא דאית בה בית דירה
הא דלית בה בית דירה;
ואי בעית אימא הא והא דלית בה בית דירה,

(יומא יב, א)

והא דכרכים (שהוא מקום שווקים, ומתקבצים שם ממקומות הרבה, והיא עשויה לכל הבא להתפלל,
ואין לה בעלים מיוחדים), והא דכפרים (כל בעליו ניכרים, והרי הוא כבית השותפין).
ודכרכים אין מטמא בנגעים? והתניא: ' (ויקרא יד, טז) [כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני
נתן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ] אחזתכם: אחזתכם מטמאה בנגעים, ואין
ירושלים מטמאה בנגעים (שאין אחזה להם; קסבר לא נתחלקה לשבט יהודה ובנימין, אלא כל
השבטים שוין בה); אמר רבי יהודה: אני לא שמעתי אלא מקום מקדש
כלבד (שכשקנה דוד את גורן מארונה היבוסי - גבה הכסף מכל שבט ושבט, כדאמרין בספרי [נשא, פסקא מב]
ובשחיטת קדשים [זבחים קטז, ב]) (קסבר נתחלקה לשבטים) - הא בתי כנסיות ובתי
מדרשות מטמאין בנגעים, ואף על גב דכרכים ניהו!
אימא 'אמר רבי יהודה: אני לא שמעתי אלא מקום מקודש כלבד';
במאי קא מיפלגי (רבי יהודה ורבנן)?
תנא קמא סבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים, ורבי יהודה סבר
ירושלים נתחלקה לשבטים.

ובפולוגתא דהני תנאי, דתניא: 'מה היה בחלקו של יהודה? - הר
הבית, הלשכות, והעזרות (צד המזרחי, רוחב הר הבית, עזרת נשים כולה, ועזרת ישראל
כולה, אחת עשרה אמה של מקום רגלי דריסת הכהנים להלן מרגלי ישראל, ושם המזבח מתחיל; משם ולמערב
בחלקו של בנימין, אלא שבמקום מושב המזבח יוצאה רצועה מחלקו של יהודה ונכנסה לקרן מזרחית דרומית -
כדלהלן); ומה היה בחלקו של בנימין? - אולם, והיכל, ובית קדשי
הקדשים; ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה לחלקו של
בנימין, ובה היה מזבח בנוי, ובנימין הצדיק היה מצטער עליה
לבלעה ככל יום, שנאמר: (דברים לג, יב) [לבנימין אמר ידיד ה' ישכן לבטח עליו] חפץ עליו כל
היום [ובין כתפיו שכן] (חופף - כאדם המתחכך מחמת שאינו משיג תאותו; לשון נזיר חופף ומפספס [נזיר
מב, א]); לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזכן לגבורה (שהיה הארון
נתון בחלקו), שנאמר ובין כתפיו שכן'; והאי תנא (דלקמן) סבר
ירושלים לא נתחלקה לשבטים (והיינו 'תנאי'), דתניא: 'אין משכירין
בתים בירושלים לפי שאינה שלהן; רבי אלעזר בר צדוק [בר
שמעון] אומר: אף לא מטות; לפיכך עורות קדשים (של שלמי חגיגה ושמחה
שעולי רגלים שוחטין ואוכלין שם) - בעלי אושפיזכנין נוטלין אותן בזרוע.'
אמר אביי: שמע מינה: אורח ארעא למישבק איניש גולפא (קנקן של חרס)
ומשכא (עור בהמה שהוא שוחט ואוכל בבית בעל הבית) לאושפיזיה.
ודכפרים מי מטמא בנגעים? והתניא: ' (ויקרא יד, טז) [כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן
לכם] לאחזה [ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם] - (גבי נגעים כתיב לאחזה - לבית אחזה) עד
שיכבשו אותה; כבשו אותה ולא חלקוה לשבטים, חלקו לשבטים ולא
חלקו לבית אבות (למשפחות), חלקו לבית אבות ואין כל אחד מכיר
את שלו (שלא חלקו אחוזת המשפחה לגברים) מניין? תלמוד לומר: (ויקרא יד, לה) ונבא
אשר לו הבית [והגיד לפנה לאמר כנגע נראה לי בבית]; מי שמוחד לו, יצא אלו שאין
מיוחדין לו!
אלא מחוררתא כדשנין מעיקרא (דאית ביה דירה).

ומתקינין לו כהן אחר:

פשיטא אירע בו (בכהן גדול) פסול (ביום הכפורים) קודם תמיד של שחר -
מחנכין אותו (לזה המשמש תחתיו) בתמיד של שחר (שיעשה הוא תמיד של שחר בשמונה
בגדים, והא מחונן לכהונה גדולה קודם שיגיע עבודת יום הכפורים); אלא אירע בו פסול
אחר תמיד של שחר - במה מחנכין אותו (הרי עבודת יום הכפורים שאחר התמיד -
בארבעה בגדים היא, ובמה הוא ניכר שהוא כהן גדול מעולם, והיכן יצא מהדיוטות, שתהא עבודת היום
נעשית בכהן גדול)?

אמר רב אדא בר אהבה: באכנט (באותן ארבעה בגדים עצמן יש היכר לכהונה גדולה:
שאבנטו של כהן גדול בעבודת יום הכפורים של בוק הוא, כדכתיב (ויקרא טז, ט) ונבאנט בד יחגר, וזה עד עכשיו
היה רגיל לעבוד בשל כלאים).

הניחא למאן דאמר אבנטו של כהן גדול (של כל ימות השנה היה של כלאים,
כדכתיב [שמות לט, כט] ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני) - זה הוא אבנטו של
כהן הדיוט (שאין חילוק באבנטיהם - איכא היכרא ביום הכפורים באבנט, לפי שאבנטו של כהן גדול
משתנה ביום הכפורים להיות של בוק), אלא למאן דאמר (לקמן) אבנטו של כהן

גדול (בכל השנה) לא זהו אבנטו של כהן הדיוט (שההדיוט של בוך, נמצאו אבנטיהם שוין ביום הכפורים) - מאי איכא למימר (ומאי היכירא כהונה גדולה איכא להאי)? אמר אביי: (קודם שיתחיל עבודת היום, שהוא בבגדים השוין בהדיוט -) לובש שמונה ומהפך בצינורא (במזלג, קודם שיתחיל עבודת היום שהוא בבגדים השוין בהדיוט, לובש שמונה בגדים ויהפוך במזבח החיצון אחד מאיברי התמיד במזלג של ברזל, דקירוב עבודה היא: שממהר להתעכל מחמת הפיכה זו, ועבודה היא, ונמצא שנתחנך לכהונה גדולה קודם לכן), וכדרב הונא, דאמר רב הונא: זר שהפך בצינורא חייב מיתה (משום וְהָרַב הִקְרַב יָמָת (במדבר יח, ז) אלמא: קרובי עבודה הוי עבודה).
ורב פפא אמר:

(יומא יב, ב)

עבודתו מחנכתו (עבודת יום הכפורים עצמה, שאינה כשירה אלא בכהן גדול, וזה עובדה - מחנכתו לכהונה גדולה): מי לא תניא 'כל הכלים שעשה משה - משיחתן מקדשתן' (כדכתיב במדבר (א, ט) וּמִשְׁחָם וּקְדָשָׁם אֲתָם, מכאן ואילך לא נמשחו כלים חדשים שנעשים שם, כדאמרינן במסכת שבועות (א, טו): 'אותם במשיחה', מכאן ואילך עבודתן מחנכתן? הכא נמי עבודתו מחנכתו!

כי אתא רב דימי - אמר: אבנטו של כהן הדיוט - רבי, ורבי אלעזר ברבי שמעון, חד אמר: של כלאים, וחד אמר של בוך. תסתיים דרבי הוא דאמר של כלאים, דתניא: 'אין בין כהן גדול לכהן הדיוט' (ולא גרסינן 'ביום הכפורים': דהא בכהן הדיוט אין חילוק ביום הכפורים לשאר ימים) אלא אבנט, דברי רבי; רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: אף לא אבנט; אימת? אי נימא בשאר ימות השנה (שכהן גדול משמש בשל כלאים, וקאמר דחלוקין באבנטיהן, דשל הדיוט דבוק) - טובא איכא: כהן גדול משמש בשמונה והדיוט בארבעה, אלא לאו ביום הכפורים (דשל כהן גדול דבוק; ואשמעינן דשל הדיוט דכלאים, והוא הדין להדיוט דכל ימות השנה)? אמרי: לא! לעולם בשאר ימות השנה (דכהן גדול בשל כלאים, ואשמעינן דשל הדיוט דבוק); (ודקאמר 'טובא איכא') ובהנך דשוין (באותן בגדים ששניהם שוין בהם, דהיינו כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט - אין ביניהם אלא אבנט).
כי אתא רבין, אמר: אבנטו של כהן גדול ביום הכפורים דברי הכל של בוך; בשאר ימות השנה דברי הכל של כלאים; לא נחלקו אלא באבנטו של כהן הדיוט, בין בשאר ימות השנה בין ביום הכפורים, שרבי אומר של כלאים, ורבי אלעזר ברבי שמעון אומר של בוך. (בין רבין לרב דימי ליכא מיד, אלא דרב דימי לא פירש הי מינייהו דאמר של כלאים והי מינייהו דאמר של בוך, ורבין פירש בהדיא: רבי אומר של כלאים.)

אמר רב נחמן בר יצחק: אף אנן נמי תנינא (דרבי הוא דאמר של כלאים): (גבי תרומת הדשן כתיב) (ויקרא א, ג) [וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנָסִי בַד יִלְבֹּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהָיָה אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֵלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ; מַה תִּלְמֹד לֹמַר יִלְבֹּשׁ (והוה ליה למיכתב 'ומכנסי בד על בשרו', דהא כתיב ברישיה דקרא וְלִבֵּשׁ)?
להביא מצנפת ואבנט להרמת הדשן (משום דלא כתיב אלא מִדּוֹ בַד, ובמכנסים כתב יִלְבֹּשׁ - ללמדך שהיא עבודה גמורה, וצריכה ארבעה כלים) - דברי רבי יהודה; רבי דוסא אומר: להביא (ארבעה) בגדי כהן גדול ביום הכפורים (ששימש בהן לפנים) שהן כשרין לכהן הדיוט (כל ימות השנה: שלא תאמר [ויקרא טז, כג] וְהִנִּיחָם שָׁם - שיהו טעונין גניזה [נספרא אחרי מות פרשה ד פ"ו ה"ז; בבלי פסחים כו, א ועוד], אלא שלא ישתמש בהן ליום הכפורים אחר [פסחים כו, א]);

רבי אומר: שתי תשובות בדבר: חדא - דאבנטו של כהן גדול ביום הכיפורים לא זה הוא אבנטו של כהן הדיוט (שהרי הוא של בוך, ודכהן הדיוט כל הימים דכלאים); ועוד: בגדים שנשתמשה בהן קדושה חמורה תשמש בהן קדושה קלה? אלא מה תלמוד לומר יִלְבֹּשׁ? - לרבות את השחקין (שאף השחקין כשרים לעבודה; ואני שמעתי: להביא שחקים דוקא, משום בגדים שִׁבְשָׁל בהן קדרה לרבו - לא ימזוג בהן כוס לרבו; ואין נראה בעיני: דבשלמא גבי הוצאת הדשן אמרינן לקמן [יומא כג, ב] הכי - מפני שהבגדים מתבזים ומתלכלכין בהן, אבל תרומת הדשן שאינו אלא מלא מחתה ליום, כדאמרינן במסכת תמיד (א, ד) ואין שם לכלוך בגדים).

ואזדא רבי דוסא לטעמיה, דתניא [נספרא אחרי מות פרשה ד פ"ו ה"ז]: (גבי בגדי יום הכפורים כתיב: [ויקרא טז, כג] וְנָא אֶהְרֹן אֶל אֶהָל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בְּגָדֵי הַבֵּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בָּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ] וְהִנִּיחָם שָׁם - מלמד שטעונין גניזה; רבי דוסא אומר: שלא ישתמש בהן יום כפורים אחר.

תנו רבנן: 'אירע בו פסול ומינו אחר תחתיו - ראשון חוזר לעבודתו, שני - כל מצות כהונה גדולה עליו' (לא פורע ולא פורם, ואינו מטמא לקרובים, ומן־הר על האלמנה, ומשמש בשמונה בגדים), 'דברי רבי מאיר; רבי יוסי אומר: ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט' (כלומר: אינו משמש במקדש לא בשמונה ככהן גדול ולא בארבעה ככהן הדיוט); 'אמר רבי יוסי: מעשה ביוסף בן אלם כציפורי, שאירע בו פסול בכהן גדול ומינוהו תחתיו, ואמרו חכמים: ראשון חוזר לעבודתו, שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט: כהן גדול משום איבה, כהן הדיוט משום מעלין בקודש ולא מורידין'.
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

(יומא יג, א)

הלכה כרבי יוסי, ומודה רבי יוסי שאם עבר ועבד (בשמונה בגדים ככהן גדול) - עבודתו כשרה (דהא כהן גדול הוא, אלא דאמרו רבנן לא לישתמש משום איבה, אבל בארבעה ודאי פסולה, דהוה ליה חסר בגדים).
אמר רב יהודה אמר רב: הלכה כרבי יוסי, ומודה רבי יוסי שאם מת ראשון - שחזור לעבודתו (לכהונה גדולה).
פשיטא (דהא משום איבה הוא דאיפסיל)!
מהו דתימא ' (משום איבה נפסיל אף לאחר מיתת ראשון, דאי אמרת ישמש אחריו -) הויא ליה 'צרה מחיים' (כאשה שהיא צרה לחבירתה, דאמר: זה מצפה מתי ימות וישמש הוא) - קא משמע לן (דלא חיישינן).

רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקנינן לו:
ורבנן נמי הא חיישי לשמא (לשמא יארע בו פסול)?
אמרי לך רבנן: טומאה שכיחא (על ידי קרי, או על ידי התזת צנורא מפי עם הארץ), מיתה לא שכיחא.

אמרו לו: אם כן אין לדבר סוף:
שפיר קא אמרי ליה לרבי יהודה!
ורבי יהודה אמר לך: למיתה דחדא חיישינן, למיתה דתרתי לא חיישינן.
ורבנן?

אי איכא למיחש - אפילו למיתה דתרין חיישינן.
ורבנן, נימרו אינהו לנפשיהו (כיון דאמרי אי איכא למיחש חיישינן נמי למיתה דתרתי - נימרו נמי בטומאה 'אי איכא למיחש - חיישינן נמי לטומאה דתרי, ואין לדבר סוף')?
אמרי לך רבנן: כהן גדול - זריז הוא (ונשמר מן הטומאה, אבל מיתה אין מסורה בדינו).

אי זריז הוא, למה מתקנינן כהן אחר?
כיון דעבדינן ליה צרה - כל שכן דמזדרז טפי.
ומי סגי ליה בתקנתא (בהזמנה)? : (ויקרא טז, ו) [וְהִקְרִיב אֶהָרֹן אֶת פֶּרֶךְ הַחֹטָאת אֲשֶׁר לוֹ וְכֹפֶר בַּעֲדוֹ וּבָעֵד בֵּיתוֹ אִמֵּר רַחֲמָנָא, וְהָךְ לֹא 'בֵּיתוֹ' הִיא!]
דמקדש לה.

והא כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא?
דכניס לה.
אם כן הוה ליה שני בתים, ורחמנא אמר וְכֹפֶר בַּעֲדוֹ וּבָעֵד בֵּיתוֹ - ולא בעד שני בתים!
דהדר מגרש לה.

אי מגרש לה - הדרא קושיין (דשמא תמות) לדוכתא?
לא, צריכא דמגרש לה על תנאי: דאמר לה "הרי זה גיטיך על מנת שתמותי" (ביום הכפורים) " (ואם מתה בו ביום - נמצא גט למפרע, ואין כאן אלא בית אחד, ואם לא מתה היא ומתה חבירתה - נשארה לו זאת, שאין הגט גט);
(וכל סוגיא זאת אין תירוצין שבה יכולין לעמוד, כי יש להן תשובות רבות, ואינו אלא כי מלמדין אותנו: ואם תאמר כן יש להשיב כן, ואינו משיב כל תשובות שיש להשיב, כי באחת הוא מסלקו לתוך בענין אחר, עד שהעמידה על מכונה.)

ודילמא לא מיתא (ואין הגט גט) והוה ליה שני בתים?
אלא דאמר לה "הרי זה גיטיך על מנת שלא תמותי"; אי לא מיתה - מגרשא לה (הוה ליה גיטא למיפרע), ואי מיתה - הא קיימא הך!

ודילמא היא לא מיתה, והוה ליה גיטא דהאי גיטא, ומייתא חברתה, וקם ליה בלא בית!?

אלא דאמר לה: "על מנת שתמות [אחת מכס]": מיתה הא - קיימא הך, מיתה הך - הא קיימא הא!

ודילמא לא מייתא ולא חדא מינייהו, והוה ליה שני בתים? ועוד: כי האי גוונא (שהתנאי תלוי בחייה) מי הוי גיטא? והאמר רבא: "הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי וחייכי" - אין זה כריתות (שהרי כל ימי חייה קשורה בו, ואנן - [ונתב לה ספר] קריתת [דברים כד, א] בעינן); "כל ימי חיי פלוני" - הרי זה כריתות (ותינשא לאחר מיתת פלוני; וגם מהיום הוא גט: שאם קלקלה - אין כאן חיוב אשת איש, שאינו אלא כחשש שמא תשתי יין בחיי פלוני)!

אלא דאמר לה "הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך": אי לא מיתה חברתה - מיגרשא (ואי לא מתה חברתה הוה לה גט למפרע, ואין כאן אלא בית אחד), ואי מיתה הא - הא קיימא הא (דאין גיטה גט)!

ודילמא מייתא חברתה בפלגא דעבודה ואיגלי מלתא

(יומא יג, ב)

למפרע דגיטא דהא לאו גיטא הוא, ועביד ליה עבודה בשני בתים!?

אלא דאמר לה "הרי זה גיטיך על מנת שתמות חברתיך".

ודילמא מייתא חברתה, והוה ליה גיטא דהא גיטא, וקם ליה בלא בית!?

אלא דמגרש להו לתרוייהו; לחדא אמר לה "הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך", ולחדא אמר לה "הרי זה גיטיך על מנת שלא תכנסי לבית הכנסת (ביום הכפורים)".

ודילמא לא מייתא חברתה ולא עיילא היא לבית הכנסת, והוה ליה גיטא דתרוייהו גיטא, וקם ליה בלא בית!?

אלא לחדא אמר לה "הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך" ולחדא אמר לה "הרי זה גיטיך על מנת שאכנס אני לבית הכנסת": דאי מייתא הא - קיימא הא, ואי מייתא הא - קיימא הא; מאי איכא למימר? דילמא מייתא חברתה בפלגא דעבודה ועבד ליה עבודה למפרע בשני בתים? אי חזי לה דקא בעיא למימת - קדים איהו ועייל לבית הכנסת ומשוי לגיטא דהא גיטא למפרע!

מתקיף לה רב אסי, ואיתימא רב עזירא: אלא מעתה (כיון דאמרן לעיל ביתו - אין כאן שתיים במשמע) - שתי יבמות הבאות מבית אחד (מאן אחד) שהיה לו שתי נשים) לא יתייבמו (לא תתייבם אפילו אחת מהן, דהא בית אחד כתיב [דברים כה, ט]: ונגשה [בבתו] אליך לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וזרקו בפניו ונתתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו)?

[דברים כה, ט]: [ואם לא יחפץ האיש לקחת את] [במתו] [ועלתה] [במתו] [השערה] אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי] - ריבה.

מתקיף לה רבינא, ואיתימא רב שרביה: אלא מעתה ארוסה לא תתייבם (דהא בית כתיב, ואת אמרת לעיל כל כמה דלא כניס לה - לאו ביתו היא)?

החוצצה [דברים כה, ט]: כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם וכן אין לו לא תהיה אשת המת החוצצה לאיש זר יבמה נבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה] - לרבות את הארוסה.

תנו רבנן [תוספתא זבחים פ"א ה"ג [צוקרמנדל]]: 'כהן גדול מקריב אונן' (דרחמנא שרייה, דכתיב [ויקרא כא, יב] לאביו ולאמו לא יטמא [פסוק יב] ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו וגו', ודרשינן לה בשחיטת קדשים [זבחים טז, א] במת אביו ואמו, ואינו צריך לצאת מקדושתו כלל, להיות עומד ומקריב - כי לא חילל עבודתו בכך; ומינה ילפינן: הא כהן הדיוט שלא יצא - חילל) זאינו אוכל (שלא הותרה כאן אלא עבודה, וקדשים אסורין לאונן קל וחומר ממעשר הקל, שאמרה תורה [דברים כו, ד] לא אכלתי באני ממנו)

[דברי רבי מאיר], 'דבי יהודה אומר: כל היום'; מאי 'כל היום'?

אמר רבא: לא נצרכה אלא להביאו מתוך ביתו (מצוה הוא שיביאוהו למקדש לעבוד כל היום, כדי לפכח צערו, והכי קאמר רבי יהודה: כל היום יהא עסוק בהקרבה).

אמר ליה אביי: השתא לרבי יהודה אפוקי מפקינן ליה (להדיוט אונן - אפילו התחיל בעבודה), דתניא [דומה לתוספתא זבחים פ"א ה"ג [צוקרמנדל]]: ' (בכהן הדיוט קאי): ה'ה עומד ומקריב על גבי המזבח ושמע שמת לו מת (בכהן הדיוט קאי) - מניח עבודתו ויוצא, דברי רבי יהודה; דבי יוסי אומר: יגמור' (אלמא רבי יהודה בהקרבת אנינות - לחומרא, ורבנן לקולא) ואת אמרת מייתינן ליה מתוך ביתו (וגבי כהן גדול החליפו שיטתן)?!

תוספות ד"ה היה עומד ומקריב ושמע שמת לו מת וכו' - רש"י פירש בכהן הדיוט איירי ודחק עצמו לפרש לפי זה;
ול"נ דבכהן גדול איירי אף על גב דכ"ג מקריב אונן הני מילי מדאורייתא, אבל מדרבנן סבירא ליה לרבי יהודה מניח עבודה ויוצא;
ואל תתמה, דהא מסקינן גזירה שמא יאכל, אלמא אף על גב דכהן גדול מקריב מדאורייתא כל היום - (מודו) ביה רבנן; אם כן, ברייתא נמי איכא למימר מעיקרא דבכהן גדול איירי, ומדרבנן;
ועוד: לכאורה משמע היה עומד ומקריב אף על גב דאכתי לא התחיל בעבודה אלא עבודה בידו, והיכי קאמר רבי יוסי יגמור? והלא כהן הדיוט אונן מחלל עבודה! וכן משמע בתוספתא דזבחים (פ"א ה"ג [צוקרמנדל]) דתנא **אבל כהן הדיוט שהיה מקריב ומת לו מת מניח עבודה ויוצא** וליכא מאן דפליג - והא דפליגי בשמעתא רבי יהודה ורבי יוסי! איכא למימר בכהן גדול פליגי.
אלא אמר רבא: מאי 'כל היום'?

(יומא יד, א)
- לומר שאינו עובד כל היום (עד הלילה; אבל בלילה אם בא להקטיר חלבים ואימורים - יקטיר) גזירה שמא יאכל (כל היום אסור באכילת קדשים מן התורה, אבל באנינות הלילה, משנקבר המת ביום - אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים; והכי שמעינן ליה לרבי יהודה במסכת זבחים (צט"ב), והכי קאמר רבי יהודה: כל היום הוא באנינות ולא יקריב).
אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא: ומי גזר רבי יהודה שמא יאכל? והתנן: 'רבי יהודה אומר: אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו', ואי מייטא אשתו עביד עבודה, ולא גזר רבי יהודה שמא יאכל?!
אמר ליה: הכי? השתא: התם - כיון דיום הכפורים הוא דכולי עלמא לא קא אכלי - הוא נמי לא אתי למיכל; הכא דכולי עלמא אכלי, הוא נמי אתי למיכל!
וכי האי גוונא מי חיילא עליה אנינות? והא מיגרשא (דהכי אוקימנא: דאי חזי לה דמתה - קדים ועייל לבית הכנסת, ומשוי ליה לגיטא דהיא דמתה גיטא למפרע) ! ?
נהי דאנינות לא חייל עליה - אטרודי מי לא מיטריד (ובקדשים בעינן שמחה וגדולה, דכתיב (במדבר יח, ח) **לך נתתם למשחה** - כדרך שהמלכים אוכלים (חולין קלב, ב)) ?

משנה:
כל שבעת הימים הוא זורק את הדם (של תמידין) ומקטיר את הקטורת (ובכל יום מקטירין קטורת בהיכל, פרס בשחרית ופרס בין הערבים), **ומיטיב את הנרות** (מדשן מן אפר הפתילות שכבו, וכן כל יום ויום מטיבין בבקר, שנאמר שמות פרק ל, ז **בבקר בבקר בְּהִיטְבוּ אֶת הַנֵּרוֹת** [קטירנא]), **ומקריב את הראש ואת הרגל** (כדי שיהא רגיל ומזומן בעבודת יום הכפורים) **ושאר כל הימים אם רצה (להיטיב) להקריב (את כל קרבן שירצה) - מקריב** (ואין המשמר יכול לעכב על ידו), **שכהן גדול מקריב חלק בראש** (ראש הוא להקטיר ולהקריב כל חלק שיבחר) **ונוטל חלק** (בחלוקת אכילת קדשים) **בראש** (מנה יפה שיבחר לו).

גמרא:
מאן תנא?
אמר רב חסדא: דלא כרבי עקיבא (לקמן בשמעתין), **דאי רבי עקיבא - הא אמר 'טהור שנפלה עליו הזאה - טמא', היכי עביד עבודה (כל שבעה, הרי מזין עליו)? דתניא:** **'וְהָזָה הַטָּהוֹר עַל הַטָּמֵא [ביום השלישי וביום השביעי וְחָטְאוּ בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְכִכֹּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר בְּעָרְבוֹ]: עַל הַטָּמֵא - טָהוֹר, וְעַל הַטָּהוֹר - טָמֵא** (אם הזה על הטמא - נעשה טהור, ואם הזה על הטהור - נעשה טמא, ויליף טעמא מ-על הטמא יתירא, כדמפרש לקמן), **דברי רבי עקיבא; וחכמים אומרים:** **(על הטמא לדרשא אתא, לומר ש) אין הדברים הללו (דברי הזאה) אמורין אלא בדברים המקבלים טומאה** (אבל בדברים שאין מקבלים טומאה - אין הזאה הניתנת עליהן קרויה הזיה; ונפקא מינה שהשיריים שיש באזוב - שירי פסולי הן, ואין להכשירן להזות) ;
מאי היא?

כדתנן [פרה פ"ב מ"ג, בשינויים]: **'נתכוון להזות על הכהמה והזה על האדם, אם יש באזוב - ישנה** (כלומר: ראויין השיריים להזות על אדם שצריך הזאה, דלא נתכוון לו, וחזור וישנה, ואין צריך לחזור ולהטביל); **נתכוון להזות על האדם והזה על הכהמה, אם יש באזוב - לא ישנה** (דנפסלו במלאכה: דהזאה של בהמה אין שם הזאה עליה, והווי להו כמים שנעשית בהן מלאכה) ;

מאי טעמא דרבי עקיבא?
נכתוב רחמנא 'והזה הטהור עליו', מאי על הטמא? - שמע מינה על הטמא - טהור ועל הטהור - טמא.
ורבנן?

האי לדברים המקבלין טומאה הוא דאתא, אבל הכא - קל וחומר
הוא: אם על הטמא טהור, על הטהור לא כל שכן!
ורבי עקיבא?
היינו דקאמר שלמה: (קהלת ז, כג) [כל זה נסיתי בחכמה] אִמְרֵתִי אֶחָכְמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי;
ורבנן?
ההוא למזה ולמזין עליו - טהור, ונוגע בהן - טמא, ומזה טהור
(דדריש הכי (במדבר יט, יט) וְהָיָה הַטָּהוֹר - אף לאחר שהזה קראו טהור).
והכתיב (במדבר יט, כא) [וְהָיָה לָהֶם לְחֶקֶת עוֹלָם] וּמִזָּה מִי הַנֶּגֶז יִכָּבֵס בְּגָדָיו [וְהִנָּגַע בְּמִי הַנֶּגֶז יִטְמָא עַד
הָעָרֵב], מאי מִזָּה? - נוגע.
והכתיב מזה [ומִזָּה מִי הַנֶּגֶז] והא כתיב נוגע [וְהִנָּגַע בְּמִי הַנֶּגֶז]? ועוד: מזה בעי
כיבוס בגדים, נוגע לא בעי כיבוס בגדים? אלא מאי מִזָּה? - נושא.
ונכתוב רחמנא נושא, מאי טעמא כתיב מִזָּה?
הא קא משמע לן: דבעינן שיעור הזאה.
הניחא למאן דאמר הזאה צריכה שיעור (פלוגתא היא בזבחים בפרק 'התערובת'
(א, פ), אלא למאן דאמר הזאה אין צריכה שיעור מאי איכא למימר?
אפילו למאן דאמר הזאה אין צריכה שיעור, הני מילי אגבא דגברא
(כל שהוא שנותן עליו מטהרו), אבל במנא (שהוא מטבל ראשי גבעולי אזור בו) צריכה
שיעור, דתנן [פרה פ"ב מ"ה]: 'כמה יהא כהן ויהא כדי הזאה?' [גירסת המשנה:
כמה יהא במים ויהיה בהם כדי הזייה]
כדי שיטבול

(יומא יד, ב)
ראשי גבעולין ויזה' (כלומר: כדי שיטבילם בהן טבילה שיהא בה להתיז ממנה).
אביי אמר: אפילו תימא רבי עקיבא: דעביד עבודה כוליה יומא,
ולפניא מדו עליה [ולפנות ערב מזים עליו] וטביל ועביד הערב השמש.

ומקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות:
אלמא קטורת ברישא והדר נרות; ורמינהו: ' [תמיד פ"ג מ"ו] מי שזכה
בדישון מזבח הפנימי... [תמיד פ"ג מ"ט], ומי שזכה במנורה... [תמיד פ"ה מ"ד],
ומי שזכה בקטורת... ' (שלש משניות הן בסדר התמיד, סדורות זו אחר זו כסדר עבודתו: מי
שזכה לפייס בדישון מזבח הפנימי נוטל את וכו', וכשתיים סדר מעשה הדישון - נקט בתריה: מי שזכה במנורה
נוטל את השני כו', ומפרש מעשה הטבת נרות, וחוזר ושונה מי שזכה בקטורת, ומפרש הלכותי, אלמא: כך
סידרן)?

אמר רב הונא: מאן תנא תמיד - רבי שמעון איש המצפה הוא (דשמעין
ליה בביריתא דאיירי בהלכות סדר התמיד).
והא איפכא שמעינן ליה (דבר פלוגתייהו הוא, דשמעין ליה דפליג אסתמיה דמסכת תמיד,
ולא מיתוקמי סתמיה דתמיד כוותיה), דתנן [תמיד פ"ד מ"א]: 'בא לו (כהן הזורק את הדם)
לקרן מזרחית צפונית (של מזבח), נותן (מתנה ראשונה) מזרחה צפונית
(מתנה אחת כמין גאם יונית, ניכרת למזרח ולצפון); (ומשם מקיף והולך ובא לו לקרן) מערבית
דרומית - נותן מערבה דרומה (שהעולה טעונה שתי מתנות שהן ארבע בשתי קרנות, זו
כנגד אלכסוניה של זו, כדי שיהא מן הדם בארבע רוחות המזבח כארבע מתנות) ' (ולקמיה [יומא טו, ב] מפרש
מאי שנא הני תרתי קרנות), ותני עלה 'רבי שמעון איש המצפה קשנה בתמיד
(במתן דם התמיד ממתן דמי כל שאר עולות, לתת ממנו מתנה ראשונה אחת שהיא שתיים כמו שאמרנו כמין
גאם יונית): מזרחית צפונית נותן מזרחה צפונית, (ובשניה שתיים שהן שתיים):
מערבית דרומית - נותן מערבה ואחר כך נותן דרומה (להפסיקה ולתת
מערבה תחילה ואחר כך דרומה, כדרך ביאתו: שהוא מקיף ובא מן המערב לדרום, וכשמגיע לקרן נותן שתי
מתנות בפסוק, וטעמא מפרש לקמיה [יומא טו, א]) '!
אלא אמר רבי יוחנן: מאן תנא סדר יומא (מאן תנא לסדר תמיד דהך מסכת, דמיירי
בסדר יום הכפורים, דפליג אמשניות דסדר התמיד)? - רבי שמעון איש המצפה הוא
(דשמעין ליה דפליג אסתמיה דתמיד).

ורמי סדר יומא אסדר יומא, דתנן [יומא פ"ב משניות ג-ד]: 'פייס השני (בפירקין
דלקמן [יומא כה, א]) איירי בסדר ארבע פייסות שהיו שם בכל יום, וקתני באסיפת קיבוץ פייס שני היו מפייסין
שלש עשרה עבודות): מי שוחט, מי זורק (את דמו), מי מדשן מזבח הפנימי,
ומי מדשן את המנורה, ומי מעלה אברים תמיד לכבש (ומי מעלה אברי תמיד לכבש
וטודרן אותן עליו, ואחר כך מעלן משם למזבח, משום ברוב עם הדרת מלך; ומונה והולך שלש עשרה, ומתפרדין
וחוזרין ונאספין לאחר שעה, ומכריזין לפייס שלישי, כלומר: באסיפה שלישית, ולקמן [יומא כד, ב] מפרש למה
מתפרדין וחוזרין ונאספין: כדי שתהא הרגש קול בעזרה, שנאמר (תהלים נה) בבית אלהים נהלך ברגש);
פייס השלישי: חדשים לקטורת בואו והפיסו (כהנים שלא הקטירו קטרת מימיהם -

להיות עסוק בעבודה כל שבועה כדי שיהא רגיל ומזומן בה ביום הכפורים) וסדרא (דיומא) - הא
הדר תני ליה (לכך שנה בפרק שני הטבת חמש ובפרק שלישי שנה הטבת שתיים) .

גופא: [תמיד פ"ד מ"א] 'בא לו לקרן מזרחית צפונית - נותן מזרחית
צפונית; מערבית דרומית - נותן מערבית דרומית', ותני עלה
'רבי שמעון איש המצפה קשנה בתמיד: בא לו לקרן מזרחית צפונית
- נותן מזרחית צפונית; מערבית דרומית - נותן מערבה ואחר כך
נותן דרומה.'; מאי טעמא דרבי שמעון איש המצפה?
אמר רבי יוחנן משום חד דבי רבי ינאי: אמר קרא: (במדבר כח, טו) וּשְׁעִיר
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַה' עַל עֹלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: עולה היא ואמר רחמנא עביד
בה מעשה חטאת? הא כיצד? - נותן אחת שהיא שתיים כמעשה עולה,
שתיים שהן שתיים כמעשה חטאת (מעשה חטאת על עולת התמיד: והחטאת טעונה פיסוק
מתנות, שהרי דמה ניתן על ארבע קרנות - אף עולת התמיד יש בה פיסוק מתנות, לא שביטלו ממנו מעשה עולה
- שהרי עולה היא - אלא שניהן נוהגין בה) .

וליתן שתיים שהן ארבע כמעשה עולה, וארבע שהן ארבע (על ארבע קרנות)
כמעשה חטאת?

לא מצינו דמים שמכפרין (כפרה אחת שלהן) וחוזרין ומכפרין (כפרה
אחרת) .

וכי מצינו דמים שחציין חטאת וחציין עולה? אלא על כרחך הקישן
הכתוב - הכא נמי בעל כרחך הקישן הכתוב!
התם - פיסוק מתנות בעלמא היא (הואיל ושתיהן בקרן אחת - אין כאן הוכחת מעשה
חטאת) !

וניתיב אחת שהיא שתיים למטה כמעשה עולה, שתיים שהן שתיים למעלה
כמעשה חטאת? (דס עולה ניתן למטה מחוט הטיקרא, ודס החטאת למעלה; וכיון דהך מתנה בתרייתא
המפסקת משום מעשה חטאת עבידא - תהוי למעלה, כחטאת!?)
לא מצינו דמים שחציין למעלה וחציין למטה .

ולא? והתנן (לקמן בפרק חמישי [משנה ג, בבלי נגב], כשהוא מזה מדם הפר כנגד עובי של כפורת) :
'הזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה' (וקא סלקא דעתך אחת מאמצע עוביה למעלה,
ושבע מאמצעיתה ולמטה) ;

(ומשני:) כמצליף (האי 'למטה' ו'למעלה' דתני - לא אאמצעית קאי, אלא: ראשונה נתן תחילה כלפי
מעלה, והשבע תחתיה: זו למטה מזו, כמצליף) .

מאי 'כמצליף'?
מחוי רב יהודה: כמנגדנא (כשליח בית דין המכה ברצועה זו למטה מזו, שאינו מכה במקום
אחד; ולשון 'מצליף' לא נודע לי) .

ולא? והתנן [יומא פ"ה מ"ו]: 'הזה ממנו על טהרו של מזבח (הפנימי) שבע
פעמים (כמו שנאמר והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל נויקרא טהיט)
מאי לאו אפלגיה דמזבח (נגד אמצע גובה קירו), כדאמרי אינשי: 'טהר
טיהרא (צהרים) הוא פלגא דיומא' (וכיון דשבע הזאות הזה המזה - אי אפשר לצמצם שלא
יהא מהן לא למעלה ולא למטה)?
אמר רבה בר שילא: לא!

(יומא טו, ב)

אגופיה דמזבח (על גגו, ומאי לשון 'טהרו' - על שם שמתהר ומפנה הקטורת שנשרף עליו בבקר
וחותיהו אילך ואילך, ומזה על מקום הגילוי), דכתיב (שמות כד,) וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלֵי
קְמָעָהּ לִבְנֵת הַסִּפֵּי [וכַעֲצָם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר] (כמו לטהר) .

מאי שנא דיהיב עולה ברישא והדר יהיב דחטאת? ניתיב ברישא
דחטאת והדר ניתיב דעולה?

כיון דעולה היא - היא קדמה ברישא;
ומאי שנא דיהיב מזרחית צפונית ומערבית דרומית? ניתיב דרומית
מזרחית והדר צפונית מערבית?

אמרי: עולה טעונה יסוד (שיהא יסוד למטה הימנו, דהכי אמרינן
בזבחים (נא,א): אֵל יִסּוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה [אף שפסוק זה עוסקת בחטאת, וכן שאר הפסוקים בהם מופיע בטוי
זה] - לזבחה של עולה יהא יסוד למטה הימנו), וקרן דרומית מזרחית לא הוה ליה
יסוד - (כדאמרינן במסכת מדות (פ"ג מ"א): דְּיִסּוּד הִיא מֵהֶלֶךְ עַל פְּנֵי כָל הַצָּפוֹן וְעַל פְּנֵי כָל הַמַּעֲרָב, אוכל
במזרח אמה אחת, כשהצפון כלה למזרח זבדדום אמה אחת כשהמערב כלה לדרום, אלמא לא היה יסוד
למזרחית דרומית, ואמרינן בזבחים (נגב,) לפי שלא היתה אמה היסוד של כל המזרח ושל כל הדרום בחלקו של
בנימין, כדמתרגמין 'באחסנתיה יתבני מדבחא' (בראשית מט, כז) - לפיכך לא היה יסוד לה) .

מאי שנא דיהיב ברישא מזרחית צפונית, והדר מערבית דרומית?
ניתיב ברישא מערבית דרומית והדר מזרחית צפונית?

כיון דאמר מר (ממתניתין דרמי בר יחזקאל היא [לקמן יומא נח, ב]) **'כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין, [למזרח]** (הכא לא שייך 'למזרח', אבל בזבחים שייך למיתנייה, דאיידי התם בנתינת כבש המזבח לדרום, ויליף לה מן ומעלתהו פנות קדים [יחזקאל מג, ז] - תן מעלותיו לדרום כדי שתהא תחילת פינותיו לקדים, כשתפנה לדרך ימין, דכל פינות דרך ימין הן, דתני רמי בר יחזקאל: 'עומד על שנים עשר בקר וגו', ואגב ההיא גירסא נקט בכל דוכתי 'למזרח', ולא שייך למימר אלא 'דרך ימין ותו לא') - **ברישא בההוא פגע** (כשעלה בכבש ופונה לימין - פוגע בקרן מזרחית דרומית תחילה, ושם אי אפשר ליתן משום דאין לה יסוד, ומקיף ובא עד מזרחית צפונית ונותן; ואף על גב דמתן דם אינו עולה בכבש - דהא על הרצפה עומד והכלי בידו וזורק למרחוק, דכתיב וְזָרְקוּ [ויקרא אה, א; יא, ג, ג]; דהא למטה מן החוט הוא נותן - אפילו הכי, כיון שבחטאת שניתנה בעליונה של קרן צריך לעלות בכבש דרך הדרום ופונה למזרח - הכי נמי בכל הדמים: אף על פי שנותן למטה - מתחיל להקיף מדרך הדרום שהוא פניו של מזבח כפתח כניסת הבית, ומשם פונה לימין).

תוספות ד"ה יתיב ברישא מערבית דרומית - דכיון דבעיא מעשה חטאת, נהי דלא מצי למיתב דרומית מזרחית כחטאת משום דעולה טעונה יסוד - מכל מקום יתיב ברישא מערבית דרומית שהיא קרן הסמוכה לכבש, שהיה בדרום שהיה עולה בו לתת מתנות דחטאת וקרובה לו טפי ממזרחית צפונית; ומשני: כיון דאמר מר כל פונות כו' ואף על גב דאי שחית על ירך המזבח צפונה פגע ברישא דרך ימין לקרן מערבית דרומית מקמי קרן מזרחית צפונית - סבירא ליה לרבי שמעון איש המצפה כמאן דאמר דכל חצי העזרה עד הפתח היא צפון, והיה שוחט להלן מן המזבח כנגד הפתח, וכי מקיף תו דרך ימין - פגע מיד בקרן מזרחית צפונית, שהיא קרובה לקרן מזרחית דרומית, שהיא קרן שנותנין בה תחלה מתנות חטאת טפי מלקרן מערבית דרומית, וניחא נמי דנקט דרך ימין למזרח.

וממאי דבעולה הוא דקאמר רחמנא עביד בה מעשה חטאת? ודילמא בחטאת (דראש חודש) **הוא דקאמר רחמנא עביד בה מעשה עולה?**
לא סלקא דעתא, דכתיב (במדבר כח, טו) **[ושעירי עִזִּים אֶחָד] לְחֻטָּאת [לה'] על עלת התמיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ; מאי קאמר רחמנא? - מידי דחטאת שדי אעולה.**

תנן התם (במסכת תמיד פ"ג מ"ג); **ולא שייך למיקבעיה בגמרא דיומא אלא משום דמירי לעיל בשינוי כהאי גוונא: 'מאן תנא סדר יומא - רבי שמעון איש המצפה היא', לא שמעינן ליה דאמר הכי אלא משום דשמעינן ליה דפליג אסדר תמיד מוקמי לסתמיה דפליגי אתמיד אליביה, ואין שיטה כזאת מצויה בגמרא - קבעה נמי להך גביה, דמתוקמא נמי בהך שיטתא): 'אמר להם הממונה (הוא הסגן): 'צאו והביאו טלה (לתמיד) מלשכת בית הטלאים (שהיו הטלאים שם מבוקרין, כדתנן (ערכין פ"ב מ"ה; יג, א): 'אין פוחתין מששה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים') ; והלא לשכת הטלאים היתה (כמו: והרי היא במקום פלוני) במקצוע צפונית מערבית (של בית המוקד, שהיה טרקלין גדול והיו מסיקין בו מדורות גדולות להתחמם שם הכהנים שהולכים יחפים על רצפת עֶזְרָה שהיא של שֵׁשׁ, והיו במקצעותיה לשכות פתוחות כקטוניות פתוחות לטרקלין, כדקתני לקמן), 'וארבע לשכות היו שם: אחת לשכת הטלאים, ואחת לשכת החותמות (שמניחין שם חותמות של לוקח סלתות ונסכים מן ההקדש בדמים, כדתנן במסכת שקלים (ד, ב): 'ארבע חותמות היו במקדש, והיה כתוב עליהן עגל גדל זכר חוטא', והן סימני כבש ואיל ופר ושלש בהמות של מצורע; כל מי שמבקש נסכים - בא לו אצל הממונה על החותמות, ונותן לו מעות כפי נסכים שהוא צריך, ומקבל ממנו חותם של אותם נסכים, ובא לו אצל הממונה על הנסכים ומראה לו החותם ומקבל ממנו נסכים וכו', כדמפרש התם), 'ואחת לשכת בית המוקד (לשכה קטנה שקרויה בית המוקד, ופתוחה לבית המוקד הגדול), 'ואחת לשכת שעושים בה לחם הפנים (של בית גרמו עושין שם מעשה לחם הפנים שהיו שם) ; 'ורמינהו [מדות פ"א מ"ו]: 'ארבע לשכות היו לבית המוקד (פתוחות לה) כקטוניות הפתוחות לטרקלין: שתיים בקודש ושתיים בחול (של בית המוקד מקצתה בנויה בתוך עזרה מקודשת, ומקצתה בחול), 'וראשי פספסין (חתיכות עצים לסימן) מבדילין (במקום המפסיק בין) בין קודש לחול; ומה היו משמשות? - מערבית דרומית היא היתה לשכת טלי קרבן,**

(יומא טז, א)

דרומית מזרחית היא לשכה שהיו עושין בה לחם הפנים, מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששקצום מלכי יון (שהקטירו עליה לעבודת כוכבים במקדש), **צפונית מערבית בה יורדין לבית הטבילה** (קתני [במסכת מידות] בלשכת הטלאים שהוא במערבית דרומית [ולעיל במסכת תמיד] שהיא צפונית מערבית) !?

אמר רב הונא: מאן תנא מדות (הא מתניתין - דמסכת מדות היא)? - רבי אליעזר בן יעקב היא (דסתמיה דמתניתין דמדות קיימי כוותיה), **דתנן [מדות פ"ב מ"ה]: 'עזרת נשים היתה אורך (מן המזרח למערב) מאה ושלשים וחמש על רוחב (מן הצפון לדרום) מאה ושלשים וחמש, וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה; ומה היו משמשות? - דרומית מזרחית היא היתה לשכת הנזירים ששם נזירים מבשלים את שלמיהן ומגלחין שערן ומשלחין תחת הדוד** (דכתיב (במדבר ו, ח) **וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת רֹאשׁ נָזִרוֹ וְלָקַח אֶת שְׁעָרָא רֹאשׁ נָזִרוֹ וְנָתַן עַל**

הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים; מִזְרַחִית צְפוֹנִית הִיא הִיתָה לְשֹׁכֶת דִּיר הָעֲצִים שֶׁשָּׁם כֹּהֲנִים בְּעָלֵי מוֹמִין עוֹמְדִין וּמִתְלִיעִין בְּעֲצִים, שְׂכַל עֵץ שִׁישׁ בּוֹ תוֹלַעַת פֶּסוּל לְגַבִּי מְזוּבָּח; צְפוֹנִית מְעֻרְבִית הִיא הִיתָה לְשֹׁכֶת הַמְצוֹרְעִין (מִפְרָשׁ בִּפְיֻרְקִין דְּלֻקְמָן שֶׁשָּׁם הַמְצוֹרְעִין טוֹבְלִין בְּשִׁמְנֵי לְטַהֲרָתָן כְּשֶׁבֹאִין לְהַכְנִיס יְדֵיהֶן לְבִהּוֹנוֹת - אֵף עַל פִּי שְׂטֵבֶל מִבְעֵרֶב); מְעֻרְבִית דְּרוֹמִית - אִמֵּר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: שִׁכְחֹתִי מַה הִיתָה מִשְׁמַשֶּׁת (מִכְלָל דְּרִישָׁא - רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב קָאָמֵר לֵהּ) ! אֲבָא שְׂאוּל אֹמֵר: כֹּה הָיוּ נוֹתְנִין יֵין וְשִׁמֶן, וְהִיא הִיתָה נִקְרָאת לְשֹׁכֶת בֵּית שְׁמַנְיָא.

תוספות ד"ה דרומית מזרחית היא היתה לשכת לחם הפנים - לקמן (דף י"א) פריך: דלעיל במתניתין דתמיד מוכח דהיא היתה בקרן מזרחית צפונית: דקא חשיב מלשכת טלאים שהיתה בקרן מערבית צפונית עד לשכת לחם הפנים ארבע לשכות, וכי מקפת דרך ימין נמצאת לשכת לחם הפנים בצפונית מזרחית! ומשני לה: וקשיא לן: ליפרוך נמי דלעיל קאמר דשאר שתי לשכותיה הוי לשכת החותמות ולשכת בית המוקד והכא קאמר שבאחת גזוז בית חשמונאי כו' ובאחת יורדין לבית הטבילה! יש לומר: טובא איכא לשכות ומיני כלים שמשמשין שנים ושלשה דברים.

הַכִּי נָמִי מִסְתַּבְּרָא דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא (דְּסִתְמָא דְּמִדּוֹת - רַבִּי אֲלִיעֶזֶר קָאָמֵר לֵהּ: כֹּל הָיָא 'נִתְּנָן' דְּקָא מִיִּתֵּי הָכָא - לְפִרּוּשֵׁי אֲתֵי דְלֹא מִשְׁכַּחַת דְּאִיכְסִי פִּיתְחָא תַתָּא בְּמַעֲלוֹת הָרַבִּית אֲלֵא לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב), דִּתְנִין (מִדּוֹת פ"ב מ"ד): 'כֹּל הַכְּתָלִים שֶׁהָיוּ שָׁם' (בְּכָל בְּנֵינֵי הָרַבִּית) הָיוּ גְבוּהִין (הִרְבֵּה מֵאֵד, עַד שֶׁהָיוּ כָּל פִּתְחֵים שֶׁבָּהֶן גְּבוּהִין עֲשָׂרִים אַמָּה, לְבַד מִמָּה שֶׁעַל הַפִּתְחִים הִרְבֵּה מֵאֵד), חוץ מְכוֹתֵל מְזֻרְחִי (הוּא הַתַּחְתּוֹן לְרַגְלֵי הָרַבִּית, שֶׁבּוֹ נִכְנָסִין לְחֵיל שְׁלֹפְנֵי עֹזֶרֶת נָשִׁים, וּמִן הַחֵיל נִכְנָסִין לְעֹזֶרֶת נָשִׁים, וּמִעֲזֶרֶת נָשִׁים לְעֹזֶרֶת הַגְּדוּלָּה) שֶׁהָכֵהן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפֶּרֶה עוֹמֵד כֹּהֵר הַמִּשְׁחָה (הוּא הָרַבִּית אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם מִקֶּדֶם, וּפְנֵי הַכֹּהֵן לְמַעֲרָב) וּמִכּוּוֹן וְרוֹאֵה (מַעַל גּוֹבֵה רֹאשׁ הַכּוֹתֵל דֶּרֶךְ הַשְּׁעָרִים שְׁלֹפְנֵים הַיִּמָּנִי) כִּנּוּג פִּתְחוֹ שֶׁל הַיֵּכָל כִּשְׁעַת הַזֹּאת הַדָּם (כְּדֹכְתִּיב (בְּמִדְבָּר י"ט), וְהָיָה אֵל נִכַּח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִדְּמָה שְׁבַע פְּעָמִים, וְאִם הִיתָה הַכּוֹתֵל גְּבוּהָ - אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁעָרִים מִכּוּוֹנִים זֶה כְּנֻגַּד זֶה: שֶׁעַר הָרַבִּית כְּנֻגַּד שֶׁעַר עֹזֶרֶת נָשִׁים, וְשֶׁעַר עֹזֶרֶת נָשִׁים כְּנֻגַּד שֶׁעַר הַעֲזֵרָה הַגְּדוּלָּה, וְשֶׁעַר הַעֲזֵרָה כְּנֻגַּד פִּתְחַת הַיֵּכָל - לֹא הָיָה יָכוֹל לְרֹאֵת אֶת פִּתְחַת הַיֵּכָל דֶּרֶךְ פִּתְחֵים לְפִי שֶׁהָהָר הוֹלֵךְ וּמִגְבִּיהָ וְעוֹלָה עַד שֶׁקֶרַע פִּתְחַת הַיֵּכָל גְּבוּהָ עֲשָׂרִים אַמּוֹת יוֹתֵר מִקֶּרְקַעִי רַגְלֵי הָרַבִּית, וְנִמְצְאָת אִיִּסְקוּפַת הַיֵּכָל גְּבוּהָ מִמִּשְׁקוֹף פִּתְחַת הָרַבִּית, וְלֹא יוֹכֵל לְרֹאֵת חֲלָל פִּתְחַת הַיֵּכָל דֶּרֶךְ אוֹתוֹ פִּתְחוֹ) (וְלֹא מִצִּית מוֹקֵמֶת לֵה אֲלֵא כְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב [כִּלְהִלֵּן]); וְתִנֵּן (מִדּוֹת פ"ב מ"ג): 'כֹּל הַפִּתְחִים שֶׁהָיוּ שָׁם גְּבוּהִין עֲשָׂרִים אַמָּה (כִּיּוֹן דְּגְבוּהִין עֲשָׂרִים אַמָּה - לֹא מִשְׁכַּחַת שְׁנִסְתָּם בְּמַעֲלוֹת הָהָר, לְרַבְּנָן) וְרוֹחֲבֵן עֲשָׂר אַמּוֹת', וְתִנֵּן (מִדּוֹת פ"ב מ"ג): 'לְפָנִים מִמְּנוֹ סוּרָה' (הִיָּה שָׁם לְפָנִים מְכוֹתֵל מְזֻרְחִי, וְהִיא מִחִצֵּיהָ הָעֲשׂוּיָה נִקְבִּים נִקְבִּים כְּסִירוּגִי מִטָּה שֶׁל חֲבָלִים, וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ בְּדִפֵּי עֵץ אֲרוּכִים וְקִצְרִים [וְצִרִים] שְׁקוּרִין לְטִשׁ [סוּרָה] וּמִרְכִּיבִין אוֹתָן זֶה עַל גִּבּוֹ בְּאֵלְכֶסֶן, וְקוֹרִין אוֹתָן בְּלַעַז פְּרוּדִנִי [סוּרָה, רִפּוּת])', וְתִנֵּן (מִדּוֹת פ"ב מ"ג): 'לְפָנִים מִמְּנוֹ (מֵאוֹתוֹ סוּרָה) הַחֵיל עֲשָׂר אַמּוֹת' (הִיָּה מִקּוֹם פְּנֵי עֲשָׂר אַמּוֹת וְהוּא נִקְרָא חֵיל), וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת הָיוּ שָׁם (בְּאוֹתָן עֲשָׂר אַמּוֹת: שֶׁהָהָר מִגְבִּיהָ מִן הַסּוּרָה עַד שֶׁעַר עֹזֶרֶת נָשִׁים); רוֹם מַעֲלָה (כֹּל מַעֲלָה וּמַעֲלָה) חֲצִי אַמָּה (הִרִי שֶׁעַלָּה קֶרַע עֹזֶרֶת נָשִׁים שֶׁשׁ אַמּוֹת) וְשִׁילָחָה (מִשְׁךְ רוּחַב הַמַּעֲלָה) חֲצִי אַמָּה (וְאוֹרְכָה בְּכָל רוּחַב הָהָר לְצִפּוֹן וּלְדָרוֹם); חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת עוֹלוֹת מִתּוֹכָהּ (חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת גְּבוּהָ קֶרַע עֹזֶרֶת יִשְׂרָאֵל מִעֲזֶרֶת נָשִׁים, הִרִי שֶׁעַלָּה הָהָר שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה וְחֲצִי) הַיּוֹרְדוֹת מִעֲזֶרֶת יִשְׂרָאֵל לְעֹזֶרֶת נָשִׁים; רוֹם מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה וְשִׁילָחָה חֲצִי אַמָּה' וְתִנֵּן (מִדּוֹת פ"ג מ"ו): 'בֵּין הָאוּלָּם וְלִמְזוּבָּח עֲשָׂרִים וְשִׁתִּים אַמָּה, וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת הָיוּ שָׁם; רוֹם מַעֲלָה חֲצִי אַמָּה וְשִׁילָחָה חֲצִי אַמָּה' (הִרִי שֶׁגְּבֵהָ קֶרַע הַיֵּכָל מִקֶּרַע הָרַבִּית הַתַּחְתּוֹן תִּשְׁעָה עֲשָׂרָה אַמָּה וְחֲצִי, עַדִּין נִשְׁאָר מִן הַפִּתְחַת הַתַּחְתּוֹן חֲצִי אַמָּה עֲלִיוֹנָה לְרֹאֵת דֶּרֶךְ שֶׁם חֲצִי אַמָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל חֲלָל פִּתְחַת הַיֵּכָל)'; וְתִנֵּן (מִדּוֹת פ"ב מ"ו): 'רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אֹמֵר: מַעֲלָה הִיתָה שָׁם (עוֹד בְּעֹזֶרֶת יִשְׂרָאֵל) וְגְבוּהָ אַמָּה (וְאוֹרְכָה בְּרוּחַב כָּל הָעֲזֵרָה) וְדוּכָן (שֶׁל לִוִּים) נִתּוּן (בְּנוֹי) עֲלֶיהָ וְכוּ שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת (שְׁעוּלִין בֵּהֶן לְדוּכָן) שֶׁל חֲצִי חֲצִי אַמָּה (וְגְבוּהָ אַמָּה וְחֲצִי)'; אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא (סִתְמָא, דִּקְתָּנִי דְּכוֹתֵל מְזֻרְחִי נִמּוֹךְ כְּדִי לְרֹאֵת מִמַּעַל לוֹ דֶּרֶךְ שְׁעָרֵי עֹזֶרֶת נָשִׁים וְעֹזֶרֶת יִשְׂרָאֵל אֶת חֲלָל פִּתְחַת הַיֵּכָל) רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא (דְּאִית לִיהָ מַעֲלָה יִתִּירָה, וְגְבוּהָ קֶרַע הַיֵּכָל מִקֶּרַע הַתַּחְתּוֹן עֲשָׂרִים אַמָּה וְחֲצִי) - הֵיִינוּ דְּאִיכְסִי לִיהָ פִּיתְחָא (פִּתְחַת הַתַּחְתּוֹן בְּגוֹבֵהָ קֶרַע הַיֵּכָל); אֲלֵא אִי אִמְרַת רַבְּנָן (הִרִי לֹא עָלוּ הַמַּעֲלוֹת אֲלֵא תִשְׁעָה עֲשָׂרָה אַמָּה וְחֲצִי) - הָאֵא אִיכָא (וּפֶשׁ לִיהָ) פִּלְגָא דְּאִמְתָּא דְּמִתְחַזִּי לִיהָ פִּיתְחָא (פִּתְחַת הַיֵּכָל) בְּגוּוֹיָהּ (לִכְהֵן שֶׁבֵּהָ הִזִּיתִים) ! אֲלֵא לֹא שְׁמַע מִינָהּ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא !

רַב אֲדָא בְּרַ אֶהֱבָה אֹמֵר: הָא (דִּקְתָּנִי דְּכוֹתֵל מְזֻרְחִי הוֹצֵרֶךְ לִהְיוֹת נִמּוֹךְ) מִנִּי ? - רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דִּתְנִיָא [סְפָרָא וִיקָרָא דְּבוּרָא דְּנִדְבָה פֶּרֶשְׁתָּא הַ פֶּרֶק ז' הִלְכָה א]: 'רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: הַמְּזוּבָּח מְמוּצָע, וְעוֹמֵד בְּאִמְצַע עֹזֶרֶת (כְּנֻגַּד הַפִּתְחִים), וְשְׁלֹשִׁים וְשִׁתִּים אַמּוֹת הָיוּ לוֹ (וְנִמְצְאָ גְבוּהָ סוֹתָם אֶת הַפִּתְחַת הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהִרִי עָלָה קֶרַע עֹזֶרֶת יִשְׂרָאֵל מִקֶּרַע הַתַּחְתּוֹן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, וְחֲצִי אַמָּה קוֹדֵם שֶׁהִגִּיעַ לְמִזְבֵּחַ, וְהַמְּזוּבָּח גְּבוּהָ תִשְׁעָה - הִרִי עֲשָׂרִים וְשִׁתִּים וְחֲצִי) :

(יומא טז, ב)

עשר אמות כנגד פתחו של היכל (עשר אמצעית של רחבו), **אחת עשרה אמה לצפון** (כנגד חמש אמות הנותנים לחלל היכל מן המזחה ולצפון: שהרי חלל היכל עשרים אמה רחב, וכנגד שש של עובי כותל צפונית של היכל) **ואחת עשרה אמה לדרום** (וכן לדרום); **נמצא מזבח מכוון** (נמצא רוחבו של מזבח מצומצם) **כנגד היכל וכותליו**.
(פרכא היא דקא פריך התלמוד לרב אדא דאוקמיה כרבי יהודה:) **סלקא דעתך מדרות רבי יהודה היא** (ואי סתמי מדרות רבי יהודה ניהו) - **מזבח באמצע עזרה** (אליבא דסתמא דמדרות) **מי משכחת ליה?** **והתנן** [מדרות פ"ה מ"א]: **'כל העזרה** (כל היקף העזרה הגדולה) **היתה אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלישים וחמש** (ובתוך אותו היקף נבנה הבית לצד מערבי, והחצר והמזבח במזרחו; היכל מאה אורך עם כותל אולם וחללו, וכותל היכל וחללו, ואמה טרקסין, וחלל בית קדשי הקדשים, ועובי כותל מערבי, וחלל התא אחריו, ועובי כותל חיצון - הכי מפרשא במסכת מדרות; ולקמן מייתי לה בפרק 'הוציאו לו' [יומא נב, ב]); **מן המזרח למערב - מאה ושמונים ושבע: מקום דריסת רגלי ישראל אחת עשרה אמה, מקום דריסת רגלי הכהנים אחת עשרה אמה, מזבח שלשים ושתים, בין האולם ולמזבח עשרים ושתים, והיכל מאה אמה, ואחת עשרה אמה** (היה מקום פנוי) **אחורי בית הכפורת** (בין כותל התא לכותל עזרה); **מן הדרום לצפון מאה ושלישים וחמש: הכבש והמזבח ששים ושתים** (ולא פירש עכשיו מקום פנוי שבין כבש לכותל דרומי של עזרה, ובסיפא קתני לה; ועכשיו מונה והולך מן הדרום לצפון), **מן המזבח ולטבעות** (טבעות קבועים בקרקע בבית המטבחים שבצפון המזבח, שנותנים בהן צוארי בהמות כששוחטין קדשי קדשים ששחיתתן בצפון) - **שמונה אמות, מקום הטבעות - עשרים וארבע, מן הטבעות לשלחנות** (שעליהן מדיחים קרבי קדשים) - **ארבע, מן השלחנות לננסין** (עמודים נמוכין התקועין בקרקע, ואונקלאות של ברזל קבועין בהן שבהן תולין את הבהמה להפשיט) - **ארבע, מן הננסין לכותל עזרה - שמונה אמות, והמותר** (ממאה ושלישים וחמש שלא נמנה כאן, ומקום השלחנות שלא הוצרך לפרש, שרחבו מפורש בספר יחזקאל - אותו העודף חלקו: חציו לדרום) **בין הכבש ולכותל, ומקום הננסין** (וחציה למקום הננסין) - **ואי סלקא דעתך 'מדרות - רבי יהודה היא', מזבח באמצע עזרה מי משכחת ליה?** **הא רובא דמזבח בדרום קאי?!**

(רובא דמזבח בדרום קאי - לפי מנין זה: שהרי חצי רוחב העזרה ששים ושבע וחצי, וכשתתן מהם מכותל צפונית לננסין שמונה, ומן הננסין לשולחנות ארבע - הרי שתיים עשרה, ומקום ארבעה שולחנות זו אצל זו אינו פחות מארבע, והן היו שמונה שלחנות, כדתנן בשקלים (ט, ב): נתונות ארבעה בראש ארבעה [לא מצאתי בטוי כזה במשנה בגירסתנו במסכת שקלים], נמצאו ארבעה זו אצל זו ברוחב הרי שש עשרה, ומשם לטבעות ארבע - הרי עשרים, ומקום הטבעות עשרים וארבע - הרי ארבעים וארבע, ומן הטבעות ולמזבח שמונה - הרי חמשים ושתים, ומקום הננסין עשר אמות ומחצה, שהוא חצי העודף הנשאר מהנותר שלא מנה במשנה: שהרי מאה ועשר אמות מנה מן הכבש לצפון - נשאר מאה ושלישים וחמש של רוחב העזרה עשרים וחמש, ונתנו לשלחנות ארבע, ונשאר עשרים ואחת - אותן תחלוק: למקום הננסין חציין, וחציין השניה בין כבש לכותל - הרי מן המזבח לצפון ששים ושתים ומחצה; כשתתן חמש אמות הצפונית של מזבח עליהם - הרי חצי רוחב העזרה שהוא ששים ושבע ומחצה; נמצא עשרים ושבע אמות מן דרומית של מזבח כלין בחצי דרומי של העזרה, ונמצא צפונה של מזבח כלה לסוף צפוני של חלל הפתח אצל המזחה; צא ממקום המזבח שתי אמות של כניסת היסוד והסובב - נמצא צפון חלל הפתח מגולה למעלה מכניסת הסובב שתי אמות, ויכול לראות כהן שבראש הר המשחה דרך אותן שתיים אמות את פתח ההיכל דרך פתח התחתון; ואם תאמר: 'גובה שש אמות שגבה המזבח עד כניסת הסובב סותם את פתח התחתון' - אינו כן: שהרי קרקע העזרה לא עלה מקרקע הר הבית אלא שלש עשרה ומחצה, ושש של גובה הסובב - הרי תשע עשרה ומחצה, אכתי פש ליה פלגא דאמתא בגובה פתח התחתון!)

(יומא יז, א)

אלא לאו שמע מינה רבי אליעזר בן יעקב היא שמע מינה.

(אלא לאו רבי אליעזר היא, ואיכסי ליה במעלה יתירה, שמע מינה.
ולבי מגמגם ביה: דיש לומר הואיל ולא פירשה המשנה מקום השלחנות - שמא עם מקום הננסין הוא כלול באותו חלק שאתה חולק עשרים וחמש אמות העודפים ברוחב העזרה על מאה ועשר המפורשים, נמצא מן הכבש לכותל דרומי שתיים עשרה ומחצה, והכבש והמזבח ששים ושתים, הרי שבעים וארבע ומחצה, צא מהן שתי אמות של כניסת היסוד והסובב לצפון - נשאר שבעים ושתים ומחצה, ולא נתגלה מחלל הפתח מלא החוט: שהרי אמצעו של פתח באמצע רוחב עזרה - שהיא לסוף ששים ושבע ומחצה; הוסיף עליהן חמש אמות שיהיו שבעים ושתים ומחצה, כלליתה כאן חמש אמות של חצי הפתח הצפוני, ואני כך שמעתי: שמקום השלחנות כלול עם מקום הננסין, אבל מה ששינונו כאן **זהמות בין כבש לכותל ומקום הננסין** פירש לי מורי דצדק רבינו יצחק בר יהודה ז"ל: שתיים עשרה מן העשרים וחמש בין כבש לכותל, ושלוש עשרה למקום הננסין והשלחנות, ונתן טעם לדבריו, לפי שבין כבש לכותל מקום פנוי, וכאן יש צורך תשמיש של שלחנות וננסין - ונמצא מחלל הפתח מגולה חצי אמה;

ולבי מגמגם, לפי שהיה לתנא לפרש, וכיון שלא פירש - צריך אתה לחלקו לחצאין, ואם באת להרבות כאן ולמעט כאן - יכול אתה לגלות הפתח כמה שתחפוף או לכסות כמה שתחפוף, לפיכך טוב לי כמו שפירשתי (מלומר כן): שבשפת חצי רוחב היכל דרומי כלה המזבח, והוא כנגד חלל הפתח).
אלא לאו שמע מינה ר' אליעזר בן יעקב היא - ואיכסי ליה במעלה יתירה, ולא במזבח, דשמעינן ליה לרבי אליעזר בן יעקב בפרק שלישי [יומא נלקמן ז, א] דאמר: כוליה מזבח בדרום קאי, וכל חצי חלל הפתח מגולה; ואי קשיא 'היכי מתוקמא סתמא מדות אליביה, הא שמעינן מהא סתמא שאוכל המזבח שבע אמות בצפון?' - על כרחיך הכי מפרשינן: הני עשרים וחמשה אמות שאתה נותן שאין בין כבש לכותל אלא חמשה אמות ומחצה והכבש והמזבח ששים ושתיים - הרי המזבח כולו בדרום קאי, וכולו כנגד אמצע עזרה, והמותר כולו למקום הננסי; ואם תאמר: אם כן, שלא דקדק התנא לחלקו לחצאין ויש לך להרבות ולמעט להיכן שתוצה - כרבי יהודה נמי מצית מוקמת לה, ויהא מזבח ממוצע באמצע עזרה! כיצד? - תן עשרים ואחת ומחצה מהם בין כבש לכותל, והכבש שלשים, וחצי המזבח שש עשרה - נמצא אמצעו של מזבח לסוף ששים ושבע ומחצה, שהוא אמצע עזרה!

הא לא מצית אמרת: שלא יהו מקום השולחנות והננסין אלא שלש ומחצה!

ובעיני נראה לפרש הא דרב אדא בר אבהו וכל הסוגיא בלשון אחר:

רב אדא בר אבהו אמר הא מני - אמתניתין דתמיד [פ"ג מ"א] *אמר להם הממונה* קאי, דרמיא מדות עילוייה: מתניתין דתמיד דפליגי אסתמא דמדות - רבי יהודה היא, דשמעינן ליה דפליג אסתמא דמדות, דתנא: 'רבי יהודה אומר: מזבח ממוצע וכו'', ואי סלקא דעתך מדות - רבי יהודה היא - מי משכחת לה, והא תנן כו', אלמא רוביה דמזבח בדרום קאי, שמע מינה, ולא גרסינן 'אלא לאו שמע מינה רבי אליעזר היא', והכי פירוש: שמע מינה מדות לאו רבי יהודה היא.)

רב אדא בריה דרב יצחק אמר: האי לשכה (לשכת הטלאים) - אקצויי מקציא (בשתי המקצועות נראית: שארוכה היא ועומדת במערב ומארכת לצד הצפון ודרום עד קרוב למקצועות שמכאן ומכאן), ודאתי מצפון מתחזיא ליה בדרום (שמשוכה לצד דרום יותר), ודאתי מדרום מתחזיא ליה בצפון (משוכה לצד צפון), ומסתברא דבמערבית דרומית הואי (טפי, ומודי בה תנא דתמיד, אלא דנקיט סידרא מדרום לצפון - מיתחזי ליה דרך הילוכו כאילו הוא בצפון); ממאי? - מדרמינן לחם הפנים אלחם הפנים (דהוה סלקא דעתיה שהוא מונה והולך דרך ימין מצפון למערב, וממערב לדרום, ומדרום למזרח - לשכת הטלאים בצפונית מערבית, לשכת החותמות במערבית דרומית, לשכת בית המוקד בדרומית מזרחית, לשכת לחם הפנים במזרחית צפונית, והוה רמינן עלה מתניתין דמדות, דקתני דרומית מזרחית, היא היתה לשכת לחם הפנים), ומשנינן: אמר רב הונא בריה דרב יהושע: מר (תנא דמדות) קא חשיב דרך ימין (כדמפרש בהדיא: דקאזיל ומני מדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב וממערב לדרום [נגד כיוון השעון כשמביטים מלמעלה], והבא להקיף סביב כל הבית ומקיף דרך ימין מבחוץ - זהו סדר הקפתו), ומר קא חשיב דרך שמאל (ומתניתין דתמיד דלא פירש מידי - איכא למימר דדרך שמאל מנה, ותו לא תיקשי מידי מהשתא):

(יומא יז, ב)

אי אמרת בשלמא במערבית דרומית הואי (אי אמרת בשלמא תנא דתמיד גופיה דתני 'לשכת הטלאים בצפונית מערבית' מודי הוא דלצד מערבית דרומית הואי טפי, אלא לפי מראית עינו שנה משנתו, ודאתי מדרום - מיתחזיא ליה מצפון, ולעולם מקרן דרומית מערבית בא להתחיל למנות) - היינו דמתרין לחם הפנים אלחם הפנים (להיות בדרומית מזרחית, כדקתני במדות, דלא ליקשי אהדי; כיצד? - לשכת הטלאים בדרומית מערבית, לשכת החותמות - כי אזלת דרך שמאל - במערבית צפונית, לשכת בית המוקד צפונית מזרחית, לשכת לחם הפנים במזרחית דרומית); אלא אי אמרת (דוקא תנא לשכת הטלאים במקצוע) צפונית מערבית הואי, סוף סוף מאי תירוצא דלחם הפנים (כי מני דרך שמאל - הוה לשכת לחם הפנים בדרומית מערבית, לפי מנינו)?! אלא לאו שמע מינה במערבית דרומית הואי?! שמע מינה.

והאמר מר (לקמן [יומא נח, ב]): 'כל פינוות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין למזרח?' הני מילי בעבודה, אבל הכא - חושבנא בעלמא הוא.

שכהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש: תנו רבנן: 'כיצד מקריב חלק בראש?' אומר 'עולה זו אני מקריב', 'מנחה זו אני מקריב'; כיצד נוטל חלק בראש? אומר 'חטאת זו אני אוכל', 'אשם זה אני אוכל'; ונוטל חלה משתי חלות (של עצרת), ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים (בכל שבת ושבת; ולקמיה מפרש מתי ארבע ומתי חמש); רבי אומר: לעולם חמש, שנאמר (בלחם הפנים כתיב): (ויקרא כד, ט) *והיתת לאהרן ולבניו* [ואכלהו במקום קדש פי קדש קדשים הוא לו מאשי ה' חק עולם]: מחצה לאהרן ומחצה לבניו (ואף על פי שהן שתיים עשרה - יש בהן שתי חלות שאינן מתחלקות, כדמפרש ואזיל).

הא גופה קשיא: אמרת 'נוטל חלה אחת משתי חלות'; מני? - רבי היא, דאמר פלגא שקיל; אימא מציעתא: 'ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים' אתאן לרבנן, דאמרי לא שקיל פלגא (דאי שקיל פלגא - בציר מחמש לא שקיל); אימא סיפא: 'רבי אומר: לעולם חמש'; רישא וסיפא רבי, ומציעתא רבנן?

אמר אביי: רישא ומציעתא רבנן (דאמרי לא שקיל פלגא אלא בציר מפלגא), (ודקשיא לך חלה דשתי לחם דשקיל לה כולה -) ומודו רבנן בפרוסה דלאו אורח ארעא (למפרסיה ו) למיתבה לכהן גדול;

(יומא יח, א)

ומאי 'ארבע או חמש' (מתי ארבע ומתי חמש)? לרבנן דאמרי [סוכה פ"ה, מ"ח] (משמר ה) נכנס נוטל שש (חלות) ויוצא (משמר היוצא) נוטל שש, ושכר הגפת דלתות - לא (לא שקיל משמר הנכנס, נמצאו כולן באות ומחלקות וכהן גדול חולק עם שתיהן) - משתים עשרה בעי מפלג, (ומחצה שלם אינו נוטל) בציר חדא מפלגא = חמש שקיל; לרבי יהודה דאמר 'נכנס נוטל שבע' (בלא מחלוקת): שתיים בשכר הגפת דלתות (בשכר שהוא מקיף למוצאי שבת דלתות העזרה וחיל והיכל ולשכות שפתחו שחרית משמר שיצא לו) 'ויוצא נוטל חמש' - מעשר בעי מפלג (שאין השתים באות במחלוקת, כי שכרם הם), בציר חדא מפלגא ושקיל ארבע.

רבא אמר: כולה רבי היא (דאמר פלגא שקיל), וסבר לה רבי יהודה (דאין השתים מתחלקות לעולם); ואלא מאי 'ארבע', הא חמש בעי למשקל? - לא קשיא: הא דאיכא משמר המתעכב הא דליכא משמר המתעכב: אי איכא משמר המתעכב משמנה בעי למפלג, ושקיל ארבע; אי ליכא משמר המתעכב - מעשר בעי למפלג, ושקיל חמש (פעמים שיום טוב חל בשני בשבת, ויש משמר מקדים ובא מערב שבת ומתעכב עד הרגל, שכל המשמרות באות ברגל, או פעמים שמוצאי יום טוב ערב שבת, והמשמרות הולכות למקומם בערב שבת ויש משמר שמתעכב שם עד מוצאי שבת, ותנן במסכת סוכה (פ"ה מ"ז, נה, ב): שבת שבתוך הרגל - היו כל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים, וכן יום טוב הסמוך לשבת, בין מלפניה - שאין יכולין לשוב בשבת למקומן, בין מלאחריה - שעל כרחן הן מקדימין לבא מערב שבת - היו כל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים, שהרי על כרחן שוהין שם, והרי היא כשבת שבתוך הרגל; חל יום אחד להפסיק בינתיים, או מלפניה, כגון שכלה המועד בחמישי בשבת, או מאחריה: שהתחיל מועד בשני בשבת - לא היה להם להקדים לבא מלפני השבת - אינן שוות, אלא משמר המתעכב בשבת, בין שהוא משמר אחד בין שהוא משמרות הרבה - נוטל שתי חלות, והשאר מתחלקות למשמר היוצא ונכנס, שזמנו קבוע לאותה שבת). אי הכי (דמציעתא רבי היא), מאי 'רבי אומר: לעולם חמש'? קשיא.

משנה:

מסרו לו זקנים מזקני בית דין, וקורין לפניו בסדר היום (פרשת 'אחרי מות'; וכן כל שבעת הימים), ואומרים לו: "איש (אדוני) כהן גדול! קרא אתה בפין שמא שכחת או שמא לא למדת". ערב יום כפורים שחרית מעמידין אותו בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר (מתבונן בבהמות העוברות לפניו) ורגיל בעבודה (לתת אל לבו בהלכות סדר היום); כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה; ערב יום הכפורים עם חשיכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה, מפני שהמאכל מביא את השינה.

גמרא:

בשלמא שמא שכח - לחיי; אלא שמא לא למד? מי מוקמינן כי האי גוונא? והתניא [ספרא אמור פרשתא ב ה"א]: [ויקרא כא, ו] 'והלחן הגדול מאחיו' [אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים את ראשו לא יפרע ויבגדיו לא יפרם] - שיהא גדול מאחיו ככה, בנוי, כחכמה, ובעושר; אחרים אומרים: מנין שאם אין לו, שאחיו הכהנים מגדלין אותו? תלמוד לומר: 'והלחן הגדול מאחיו: גדלהו משל אחיו'. [מכל מקום 'גדול מאחיו בחכמה'!]

אמר רב יוסף: לא קשיא: כאן במקדש ראשון (במקדש ראשון לא העמידו אלא על פי התורה, כהנים מהוגנין), כאן במקדש שני, דאמר רבי אסי: תרקבא (חצי טאה, תרי קב) דינורי (זהובים) עיילא ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא על דאוקמיה ליהושע בן גמלא ככהני רברבי (מרתא בת בייתוס - אלמנה עשירה היתה, וקידשה יהושע בן גמלא, ונתנה ממון לינאי המלך ומינהו להיות כהן גדול).

ערב יום הכפורים שחרית [מעמידין אותו בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה]:
 תנא: 'אף השעירים';
 ותנא דידן מאי טעמא לא תנא שעירים?
 כיון דעל חטא קא אתו - חלשא דעתיה.
 אי הכי פר נמי על חטא הוא דאתי?
 פר, כיון דעליו ועל אחיו הכהנים הוא דאתי, באחיו הכהנים אי איכא איניש דאית ביה מילתא מידע ידע ליה ומהדר ליה בתשובה, בכולהו ישראל לא ידע.
 אמר רבינא: היינו דאמרי אינשי: אי בר אחתיך דיילא (שוטר המלך) הוי חזי - בשוקא קמיה לא תחליף (מתוך שהיה מכירך מתחילה בקי הוא בעושרך ובמעשיך למצוא עלילה לגבות ממך ממון).

כל שבעת הימים לא היו מונעין [ממנו מאכל ומשתה; ערב יום הכפורים עם חשיכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה, מפני שהמאכל מביא את השינה]:
 תניא: 'רבי יהודה בן נקוסא אומר: מאכילין אותו' (ערב יום הכפורים שחרית) סלתות וביצים כדי למסמסו (כדי למסמס אכילה שבמעיו לשלשלו, שלא יצטרך לנקבו למחרת); אמרו לו: כל שכן שאתה מביאו לידי חימום (של קרי: שהסלתות וביצים מרבים את הזרע)!
 תניא: 'סומכוס אמר משום רבי מאיר: אין מאכילין אותו לא אב"י' ואמרי לה 'לא אבכ"י' (אב"י ואבכ"י - סימנים הן, ומפרש להו ואזיל), 'ויש אומרים אף לא יין לבן';
 'לא אבכ"י' = לא אֶתְרוּג וּלֹא בִיצִים ולא יין ישן,
 ואמרי לה 'לא אבכ"י': לא אֶתְרוּג וּלֹא בִיצִים ולא בֶשֶׂר שֶׁמֶן ולא יין ישן,
 'ויש אומרים אף לא יין לבן' - מפני שהיין לבן מביא את האדם לידי טומאה.

תנו רבנן: 'זב - תולין לו כמאכל' (אם אכל מאכל הרבה מכל מין שהוא, תולין לומר שמחמת רוב מאכל ראה, ואינו זב לטומאת שבעה ולקרבן, דכתיב ויקרא טו.ב: [זב] מִבְּשָׂרוֹ [זובן] ולא מחמת אונסו, אבל בעל קרי - טמא באונס, דאין קרי זוב באים ממקום אחד, ואין מראיהם שוה, שהזוב דומה למי בצק של שעורין, ואינו קשור, אלא כלובן ביצה המוֹזָרֶת, ושכבת זרע קשור, כלובן ביצה שאינה מוֹזָרֶת); וכל מיני מאכל - אלעזר בן פנחס אומר משום רבי יהודה בן בתירא - אין מאכילין אותו (בימי בדיקתו) לא חגב"י, ולא גב"ס, ולא כל דברים המביאין לידי טומאה;
 'לא חגב"י' = לא חֶלֶב ולא גִּבְיָנָה ולא בִיצָה ולא יין;
 'ולא גב"ס' - מי גִּרְסִין של פול וּבֶשֶׂר שֶׁמֶן וּמְרִיס;
 'ולא כל דברים המביאין לידי טומאה' לאתויי מאי?
 לאתויי הא דתנו רבנן: 'חמשה דברים מביאים את האדם לידי טומאה, ואלו הן: השום

(יומא יח, ב)

והשחלים (קדש"ן) **וחלגלוגות** (1907"ד [רגלה- שטיינדלץ]) **והביצים**,
והגריר (אדוג"א)⁶ [לחץ פעמים על 6 וראה ציור];
(מלכים ב', ז, ט) **וַיֵּצֵא אֶחָד אֶל הַשָּׂדֶה לְלֶקֶט אֹרֶז** [וַיִּמָּצֵא גֶפֶן שָׂדֶה וַיִּלְקֹט מִמֶּנּוּ פִקְעֵת שָׂדֶה מְלֵא בָגָדוֹ וַיָּבֵא וַיַּפְלֹחַ
אֶל סִיר הַנֶּזֶד כִּי לֹא יָדְעוּ]; **תֵּנָא מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי מַאִיר**: **'זֶה גְרִיר'**;
אמר רבי יוחנן: **למה נקרא שמן 'אורות'?** - **שמאירות את העינים**.
אמר רב הונא: **המוצא גריר, אם יכול לאכלו - אוכלו, ואם לאו**
- מעבירו על גבי עיניו.
אמר רב פפא: **בגרירא מצרנאה** (הגדל על המיצר: שאין סביבותיו זרע אחר שיכחיש
כחו).
אמר רב גידל אמר רב: **אכסנאי לא יאכל ביצים** (שמביאין לידי קרי, ומתגנה
על בני הבית) **ולא יישן בטליתו של בעל הבית** (שהוא מתכסה בה ביום, שלא ימצא
עליה קרי);
רב, כי מקלע לדרשיש (שם היה רגיל לילך) - **מכריז**: **מאן הויא ליומא**
(יש אשה שתנשא לי ליומא, שאתעכב כאן, ותצא לאחר מכאן)?
רב נחמן, כד מקלע לשכנציב - מכריז: **מאן הויא ליומא?**
והתניא: **'רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא ישא אדם אשה במדינה**
זו וילך וישא אשה במדינה אחרת, שמא יזדווגו זה אצל זה (בן
שיוליד במדינה זו עם בת שיוליד במדינה אחרת) **ונמצא אח נושא אחותו וממלא כל**
העולם כולו ממזרות, ועל זה נאמר (ויקרא יט, כט) **[אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה**
הארץ] ומלאה הארץ זמה?
אמרי: **רבנן - קלא אית להו** (ושמם קרוי על בניהם).
והאמר רבא: **תבעוה להנשא ונתפייסה - צריכה לישיב שבעה נקיים**
(מיום שנתרצית, שמא מחמת חימוד ראתה דם)?
רבנן אודועי הוו מודעו להו מקדם הוו מקדמי ומשדרי שלוחא;
ואי בעית אימא: **יחודי הוו מיחדי להו** (ואין נזקקין להו, אלא שהנשוי אשה אין
מתאוה כמי שאין לו אשה), **לפי שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין**
לו פת בסלו.

משנה:
מסרוהו זקני בית דין (שקראו לפניו בסדר היום) **לזקני כהונה** (ללמדו חפינת
הקטורת המוטלת עליו ביום הכפורים, שנאמר (ויקרא טז, יב) **וַיִּמָּלֵא חֲפָנָיו קְטֹרֶת סָמִים דָּקָה וַהֲבִיֵּא מִבֵּית לְפָרֹכֶת,**
ועבודה קשה היא, כדלקמן [יומא מז, ב], והעלוהו בית אבטינס (בית אבטינס היו עושין את
הקטרת: כותשין אותו ומערבין סממניה), **והשביעוהו** (שלא יהא צדוקי לתקן מבחוץ ולהכניס
בפנים, כדאמרינן בגמרא לקמן [יומא יט, ב]), **ונפטרו והלכו להם, ואמרו לו**: **"איש**

הגריר — Eruca sativa (בְּחֶרְדֵּל סָצוֹי)
 ציור פורח ונושא הרטילי זרעים

6

(אדוני) כהן גדול: אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין; משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך! הוא פורש ובוכה (מפרש בגמרא ניומא יט, ב)) והן פורשין ובוכין;
אם היה חכם – דורש (בדבר הלכה כל ליל יום הכפורים, שלא יישן ויראה קרי), ואם לאו (ואם לאו חכם הוא, ויודע להבין ולשמע דבר הלכה, ואינו יודע לדרוש) – תלמידי חכמים דורשים לפניו;
ואם רגיל לקרות – קורא, ואם לאו – קורין לפניו;
ובמה קורין לפניו?
באיוב ובעזרא ובדברי הימים (שהן דברים ממשיכין את הלב לשומעו, ואין שינה חוטפתו);
זכריה בן קבוטל אומר: פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל.

(יומא יט, א)

גמרא:

תנא: ' (מוליכין אותו לבית אבטינס, ששם הקטרת מצוי) ללמדו חפינה. '

אמר רב פפא: שתי לשכות היו לו לכהן גדול: אחת לשכת פרהדרין (לישן שם), ואחת לשכת בית אבטינס (ללמוד חפינה); אחת בצפון ואחת בדרום:

אחת בצפון – דתנן [מדות פ"ה מ"ג]:

'שש לשכות היו בעזרה: שלש בצפון ושלש בדרום;
שבדרום – לשכת המלח, לשכת הפרוה, לשכת המדיחין;
לשכת המלח – ששם היו נותנין מלח לקרבן;
לשכת הפרוה – ששם היו מולחין עורות קדשים, ועל גגה היתה בית טבילה לכהן גדול כיום הכפורים (מי מעיין היו באין לשם ברומה);
לשכת המדיחין – שם היו מדיחין קרבי קדשים, ומשם מסיבה (בנין אבנים: מעלות מגלגלות וסובבות במקיף עמוד, כמין עץ גלגל של גת) עולה לגג בית הפרוה (לעלות לה דרך המסיבה);
שלשה שבצפון: לשכת העץ, לשכת הגולה (על שם בור שזכו שם עולי גולה), לשכת הגזית;
לשכת העץ – אמר רבי אליעזר בן יעקב: שכחתי מה היתה משמשת!

אבא שאול אומר: לשכת כהן גדול היתה, אחורי שתיהן (ללשכת הגולה וללשכת הגזית) וגג שלשתן שוה (קירי אחד לשלשתן);
לשכת הגולה – שם היה בור הגולה, והגלגל נתון עליו, ומשם מספיקין מים לכל העזרה;
לשכת הגזית – שם היה סנהדרין של ישראל יושבת ודנה את הכהנים; ומי שנמצא בו פסול – היה לובש שחורים ומתעטף שחורים ויצא והלך לו, ושלא נמצא בו פסול – היה לובש לבנים ומתעטף לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים. '

אחת בדרום – דתנן [מדות פ"א מ"ד]:

'שבעה שערים היו בעזרה: שלשה בצפון, ושלשה בדרום, ואחד במזרח;
שבדרום – שער הדלקה;
שני לו – שער הקרבן (שער הדלקה שער הקרבן – לא ידעתי למה נקרא שם כן);
שלישי לו – שער המים (שבו מכניסין צלוחית של מים של ניסוך בחג; כך מפרש בשקלים פ"ו ב"ב);
שבמזרח – שער נקנוז, ושתי לשכות היו שם: אחת בימינו ואחת בשמאלו: אחת לשכת פנחס המלבש ואחת לשכת עושי חביתין;
שבצפון – שער ניצוץ: בנין אכסדרה היה, ועלייה בנויה לו על גביו, ושם כהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה, ושלפנים הימנו – החיל;
שני לו – שער הקרבן;
שלישי לו – שער בית המוקד. '

ותניא: 'חמש טבילות ועשרה קדושים' (ידיו ורגליו מן הכיור) טובל כהן גדול ומקדש בו כיום (ביום הכפורים; ולקמן [יומא לב,א] יליף להו מקראי), וכולן בקודש (כדמפרש) על גג בית הפרוה (שהיתה בנויה בתוך עזרה מקודשת) חוץ מזו (טבילה ראשונה שאינה באה בטביל יום כפורים, שאף כל ימות השנה שנינו בפרק שלישי [משנה ג, בבלי לב,א] אין אדם נכנס לעזרה, אפילו טהור, עד שיטבול; אבל טבילות הבאות מחמת יום הכפורים - בעינן מקום קדוש, דהכי כתיב בהו: ורחץ את בשרו במים במקום קדוש [ויקרא טז, כד]) שהיתה בחול, על גבי שער המים ובצד לשכתו היתה' (אלמא: לשכה יש לו בדרום);

ולא ידענא אי לשכת פרהדריין בצפון ולשכת בית אבטינס בדרום, או לשכת בית אבטינס בצפון ולשכת פרהדריין בדרום; ומסתברא דלשכת פרהדריין (שהוא ישן שם) - בדרום (אצל בית הטבילת חול) הוא; מאי טעמא? - מקדים קאי (כשהוא משכים לבקר כל שבועה עומד ממסתו) ומיסך את רגליו, וטביל (התם על גב שער המים, שהיא על גבה בעובי החומה מתוקן בית טבילת חול, ומעיין משוך שם באמה מעין עיטס, כדלקמן [יומא כח,א], וכל המיסך רגליו טעון טבילה ליכנס בעזרה), ואזיל לצפון (ללשכתו השניה) וגמר חפינה (ללמוד חפינה), ואתי לבית המקדש ועביד עבודה כולי יומא (כדתנן [לעיל יומא יד,א] כל שבועת הימים הוא זורק את הדם וכו'); לבהדי פניא [סמוך לערב] מדו עליה [מזים עליו] (כדאמרינן בריש פירקין), והדר אזיל לדרום וטביל (על שער המים, כרבי עקיבא דאמר [יומא יד,א]: 'טהור שנפל עליו הזאה - טמאתו') ונייח (הולך ושוכב בלשכת פרהדריין אשר אצל בית הטבילה); דאי אמרת לשכת פרהדריין (שהוא ישן בה) בצפון (ורחוקה מבית הטבילה) - (הטרחתו כל העמל הזה); מקדים קאי ומיסך רגליו (כדרך כל המשכימין), ואזיל לדרום (לשער המים) וטביל וגמר חפינה (התם בבית אבטינס אשר שם), ואתי לבית המקדש ועביד עבודה כוליה יומא; להדי פניא מדו עליה והדר אזיל לדרום וטביל ובעי מהדר ומיזל לצפון ומינח - ומי טרח מטרחינן ליה כולי האי? אלמה לא (קושיא היא)? מטרחינן ליה טפי, דאי צדוקי הוא - ליפרוש (כלומר: וכי לא טוב לך להטריחו, מטרחינן ליה מדעת, דאי צדוקי הוא ואינו ירא שמים לקבל עליו טורח המקדש - ליפרוש מן הכהונה גדולה ולא יקבלנה מתחילה וטוב לנו, שהרי הן משנין את עבודה, כדלקמן בשמעתין)! אי נמי (אפילו אדם כשר הוא - טוב לנו להטריחו, כדי) שלא תזוז דעתו עליו (להתגאות בכתר כהונה)! דאי לא תימא הכי (דלא בעינן לאטרוחיה) - נעבדינהו לתרוייהו (שתי לשכיותיו) בהדי הדדי, אי נמי תסגי ליה בחדא.

ואמרו לו "אישי כהן גדול [אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין; משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך! הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין]: לימא תהוי (מתניתין דקתני 'אתה שלוחנו') תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע, דאמר רב הונא בריה דרב יהושע: הני כהני (בהקרבת קרבנותיו) שלוחי דרחמנא נינהו (ולא שלוחינו, ונפקא מינה דאם הוא מודר הנאה ממנו - מותר לו שיקריב עליו קרבנותיו, כדתנן בנדרים (להב)), דאי אמרת שלוחי דידן נינהו -

(יומא יט, ב)

מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד ושלוחי דידן מצו עבדי? הכי קאמרי ליה: "משביעין אנו עליך על דעתינו ועל דעת בית דין" ("אתה שלוחנו" - לאו בעבודה קאמרי ליה, אלא לענין קבלת שבועה, כלומר: לא לפי מחשבה שבלבך - אם באת להערים בקבלת השבועה - אנו משביעין אותך לפי דעתינו ודעת בית דין). [לולא מסתפינא הייתי אומר שהכי קאמר בלשון המשנה: "אנו שלוחי בית דין"; משביעין אנו עליך על דעתינו ועל דעת בית דין].

הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין:

הוא פורש ובוכה - שחשדוהו צדוקי (לתקן הקטורת ולתת אותה על מחתת האש בהיכל, ולהכניסה אחרי כן לבית קדשי הקדשים, שכן אומרים הצדוקים, כדלקמן), והם פורשין ובוכין - דאמר רבי יהושע בן לוי: כל החושד בכשרים לוקה בגופו (דכתיב (שמות פרק ד) הן לא יאמינו לי וגו' וכתוב והנה ידו מצורעת כשלג). וכל כך (השבועה הזאת) למה?

שלא יתקן (הקטורת מלא חפנים הניתנת ביום הכפורים על המחטה, כדכתיב [ויקרא טז, יב] ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת [פסוק יג] ונתן את הקטרת על האש לפני ה') מבחוץ ויכניס, כדרך שהצדוקין עושין (בהיכל היו נותנין אותה צדוקין על האש, ואחר כך מכניסין, שהיו

דורשין: אַל יבא כי אם בענן: כי בענן אַרְאָה (ויקרא טז, ב) וכתוב ברישא דקרא וְאֵל יבא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ, ומשמע כי בענן עשן הקטרת יבא - ואז אראה על הכפרת) .

תנו רבנן: 'מעשה בצדוקי אחד שהתקין מבחוץ והכניס; ביציאתו היה שמח שמחה גדולה; פגע בו אביו, אמר לו: בני אף על פי שצדוקין אנו - מתיראין אנו מן הפרושים! אמר לו: כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה (ויקרא טז, ב) [ויאמר ה' אל משה דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן אֲחִיד וְאֵל יבא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרְכָת אֶל פְּנֵי הַכֹּפֶרֶת אֲשֶׁר עַל הָאֹרֶן וְלֹא יָמוּת] כִּי בְעֵנָן אֲרָאָה עַל הַכֹּפֶרֶת; אמרתי: מתי יבוא לידי ואקיימנו? עכשיו שבא לידי - לא אקיימנו?

אמרו: לא היו ימים מועטין עד שמת והוטל באשפה והיו תולעין יוצאין מחוטמו (שהוא ראשון לאברים ליכנס לבית, לפי שהוא בולט לפניו, כדאמר נמי במסכת שבועות (יז, ב): הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו, ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו - טהור, אלמא: הבא דרך אחוריו נכנס חוטמו אחרון) ;

ויש אומרים ביציאתו ניגף, דתני רבי חייא: 'כמין קול נשמע בעזרה: שבא מלאך וחבטו על פניו ונכנסו אחיו הכהנים ומצאו ככף רגל עגל בין כתפיו, שנאמר (יחזקאל יא, ט) וְגִלְיָהֶם רָגַל יִשְׁרָה וְכַף רָגְלֵיהֶם כַּכֵּף רָגַל עֵגֶל [ונצצים פֶּעִין נְחֹשֶׁת קָלָל].

אמר רבי זכריה בן קבוטל: מתני ליה רב חנן בר רבא לחייא בר רב קמיה דרב: 'אמר רבי זכריה בן קבוטל (בפ"א) 'ומחוי ליה רב בידיה קבוטל (בבי"ת: עשה לו סימן שהוא 'קבוטל', בבי"ת) . ונימא ליה מימר? קראית שמע הוה קרי .

וכי האי גוונא מי שרי? והאמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא: הקורא את שמע לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתותיו ולא יורה באצבעותיו ('ירמוז' יקרוץ' יורה' - כולן לשון אחד הן, אלא שזה נופל על העינים, וזה נופל על האצבעות, שנאמר (משלי יג, ג) קָרַץ בְּעֵינָיו), ותניא: 'רבי אלעזר חסמא אומר: הקורא את שמע ומרמוז בעיניו ומקרוץ בשפתותיו ומראה באצבעו (מולל - ברגליו, מורה - באצבעותיו) - עליו הכתוב אומר (ישעיהו מג, כב) וְלֹא אֲתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב [פי' יַעֲקֹב בִּי שְׂרָאָל] ? !

לא קשיא, הא בפרק ראשון (בפרק ראשון צריך בו כוונה, שנאמר בו (דברים יז, ו) והיו הדברים האלה ... על לבבך) הא בפרק שני .

תנו רבנן: ' (דברים יז, ו) וְשִׁנְתָּם לְבָבָךְ [וְדַבַּרְתָּ בָּם] [בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ] - בָּם (שיש לך להשמיע מה שאתה מוציא מפיר) ולא כתפלה (שהתפלה בלחש, שנאמר (שמואל א' יג) וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמָע; כך מצאתי בשאלתות דרב אחאי גאון), וְדַבַּרְתָּ בָּם - בָּם (בדברי תורה) יש לך וְשִׁנְתָּ לְדַבְּרִי וְלֹא כְדַבְּרִים אֲחֵרִים (שיחת הילדים וקלות ראש) . רבי אחא אומר: וְדַבַּרְתָּ בָּם - עשה אותן קבע ואל תעשם עראי . אמר רבא: השח שיחת חולין - עובר בעשה, שנאמר וְדַבַּרְתָּ בָּם - בָּם - ולא בדברים אחרים;

רב אחא בר יעקב אומר: עובר בלאו, שנאמר (קהלת א, ח) כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים לֹא יוֹכֵל אִישׁ לְדַבֵּר [לא תִשָּׁבַע עֵין לְרֹאוֹת וְלֹא תִמְלֹא אֶזְנוֹ מִשְׁמַע] (לא יוכל אִישׁ לְדַבֵּר - אין לו רשות) .

משנה:

בקש להתנמנם - פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדא (מפרש בגמרא), ואומרים לו "אישי כהן גדול! עמוד והפג אחת על הרצפה (טייל להפיג שינה מעיניך; פירוש אחר: שחוק לנו פעם אחת על הרצפה להפיג שינתך) " (ובגמרא מפרש מאי היא), ומעסיקין אותו (בהפיגותם ובטיוליהם, שלא יישן) עד שיגיע זמן השחיטה (עד שמגיע זמן שחיטת תמיד של שחרית, שהוא בהאיר המזרח) .

גמרא:

מאי 'צרדא' ?

אמר רב יהודה: צרתה דדא (צרתה של זו: אצבע תהי צרה לזו) .

מאי היא ?

גודל (באצבע הסמוכה לגודל היה מחברו לאגודל בחזקה, ושומטה ומכה על כפו, ונשמע הקול) ; מחוי רב הונא ואזל קלא ככולי בי רב (בית המדרש) .

ואומרים לו "אישי כהן גדול הפג אחת על הרצפה" :
אמר רב יצחק: על חדת (דרך חידוש הראה לנו) ;

מאי היא ?

אמרי ליה: "אחוי קידה !" (נועץ גודליו בארץ, ושוחה, ונושק את הרצפה ועומד; כך מפורש במסכת סוכה (נג, א) .

ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן שחיטה :

תנא: 'לא היו מעסיקין אותו לא בנבל ולא בכנור אלא כפה (היו משוררין לפניו), ומה היו אומרים ? - (תהלים קכז, א) [שיר המעלות לשלמה] אַם ה' לא יִבְנֶה בֵּית שְׁוֹא עֲמָלוֹ בּוֹנֵיוּ בּוֹ [אם ה' לא יִשְׁמַר עִיר שְׁוֹא שְׁקֵד שׁוֹמְרֵי] (כלומר: הזהר בעבודתך שתהא לשם שמים, שתהא לְרִצּוֹת, שאם אינה רצויה - אין טורחך עולה לכלום: שְׁוֹא עֲמָלוֹ בּוֹנֵיוּ בּוֹ - בחנם יגיעם בבנין, שלא יתקיים) ;

מִיָּקִירֵי יְרוּשָׁלַיִם (מחשובי ירושלים) לא היו ישנים כל הלילה, כדי שישמע כהן גדול קול הברה ולא תהא שינה חוטפתו .'
תניא: 'אבא שאול אמר: אף בגבולין היו עושין כן, זכר למקדש, אלא שהיו חוטאין (משחקין אנשים ונשים יחד, ובאין לעבירה) .'
אמר אביי, ואיתימא רב נחמן בר יצחק: תרגומא (להאי בגבולין, היכא היו חוטאין? - ב) נהרדעא, דאמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא: אמריתו: אמאי לא אתי משיח? והא האידנא יומא דכיפורי הוא, ואבעול [ונבעלו] כמה בתולתא בנהרדעא .
אמר ליה: הקב"ה מאי אמר ?
אמר ליה:

(יומא כ, א)

(בראשית ד, ט) [הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב] לִפְתַּח חֲטָאת רִבְּץ [ואליך תִּשְׁוֹקְתוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ] (יצר הרע מחטיאו בעל כרחו) !
ושטן מאי אמר ?
אמר ליה: שטן ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני .
ממאי ?

אמר רמי בר חמא: 'ה-ש-ט-ן' בגמטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי: תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא לאסטוני ,
ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני .

משנה :

בכל יום תורמין את המזבח (הדשן) בקריאת הגבר (שהוא חותה מן הדשן במחתה פעם אחת, בין רב למעט, ובלבד שלא יפחות ממלא קומץ, ונותנו במזרחו של כבש ונבלע במקומו, שנאמר (ויקרא ג, ג) וְהָיָה אֵת הַדָּשָׁן ... וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּלְפִּינוּ לִקְחוֹ מִן־הָהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמְנָהּ (ויקרא ג, ה), והיא היתה תחילת עבודת שחרית בהשכמה) או סמוך לו (לקריאת הגבר) - בין לפניו בין לאחריו (לפני קריאתו או לאחריה) ; וביום הכיפורים - (תורם) מחצות ,

וברגלים - מאשמורה הראשונה (שהיא בשלישית הלילה, כדאמר במסכת ברכות (ג, א): שלש משמרות הוי הלילה, ובגמרא מפרש טעמא דכולהו) , ולא היתה קריאת הגבר מגעת (ברגלים) עד שהיתה עזרה מלאה מישראל (המביאין קרבנותיהן, להיות מזומנים להקריבן אחר התמיד מיד) .

גמרא :

תנן התם [זבחים פ"ט מ"ו] : 'אכרים שפקעו מעל גבי המזבח (ומתוך פקיעותן קופצין ונופלין מן המערכה) : (אהיבא קיימי? איני יודע לפרשה, ונראה לומר דהכי גרסינן: תנן התם אכרים שפקעו כו' והיא משנה במסכת זבחים (פ, א), ומתוך פקיעותן קופצין ונופלין מן המערכה) ;
קודם חצות (לילה) - יחזיר , ומועלין בהן ; (וקודם חצות אינו חשוב עיכול באבר שיש בו עדיין ממש, לפיכך צריך להחזירו למערכה: דכיון שלא נעשית כל מצותן - קִדְּשִׁי ה' קרינן ביה [ויקרא ה, טו:] נֶפֶשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל וְחִטָּאָה בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשִׁי ה' וְהִבֵּיָא אֶת אֲשָׁמוֹ...], ואית ביה מעילה לנהנין ממנו) ;
לאחר חצות - לא יחזיר (אין צריך להחזיר בו, שהחצות עושה עיכול באברים שמשלה בו האור, ואף על פי שיש בו ממש - כדיליף לה לקמיה) , ואין מועלין בהן (כדקיימא לן [פסחים

כז, א) שנעשית מצותו - אין מועלין בו: כיון דלית בה צורך גבוה לא קרינן ביה קדשי ה', ובמעילה כתיב וְחִטָּא בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשִׁי ה' ; מנא הני מילי (דחצות עושה עיכול) ? אמר רב: כתוב אחד אומר: כל הלילה והקטיר (ויקרא ג, ב: צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח) כל הלילה [עד הבקר ואש המזבח תוקד בו], אלמא: כל הלילה מצוה להיות על מוקדה, אלמא: כל ליליא הוא הקטרת אברים, ואפילו מה שעל המוקד אם פקע, וכתוב אחד אומר כל הלילה והרים (דסמיך ליה לההוא קרא [ויקרא ג, ג] וְלִבֶּשׁ הַפָּהוּ מִדֹּבַד וּמִמְנָסִי בְּדִלְבָשׁ עַל בָּשְׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן, אלמא: כל הלילה הוא חשיב כעיכול, וקרי בשר העולה 'דשן' מְשַׁמְשָׁלָה בו האור, וכשר להרימו), הא כיצד? - חלקהו: חציו להקטרה (שאינו עיכול, ואם פקעו - צריך להחזיר להקטיר) וחציו להרמה (מחצות ולהלן קרוי 'דשן', אלמא: חצות משויא ליה עיכול).

מתיב רב כהנא: 'בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו, בין מלפניו בין מלאחריו, וביום הכפורים מחצות, וברגלים מאשמורה הראשונה'

(יומא כ, ב)

ואי סלקא דעתך מחצות דאורייתא היא, היכי מקדמינן (אפילו דשן המעוכל יפה, והא אמרת חציו להרמה - אלמא אין חצי הראשון כשר לכך!) ? ('היכי מקדמינן' - גרסינן, ולא גרסינן היכי מאחרינן, הלא כל חציו ראוי להרמה, ומה לנו אם יאחר?) אלא אמר רבי יוחנן: (לא תימא 'חציו לכך וחציו לכך', אלא הכי דריש הכתוב הכשר כל הלילה בין להקטרה שאין מעוכלין, בין להרמה אם יש דשן מעוכל, וחצות דעושה עיכול באברים שמשלה בהן האור - מהכא נפקא) ממשמע שנאמר (בהקטרה) ' (על מוקדה [על המזבח]) כל הלילה, איני יודע שהוא עד הבקר (איני יודע שעד הבקר קרוי לילה) ? ומה תלמוד לומר עד הבקר? תן בקר לבקרו של לילה (תן השכמה אחרת לבקרו של לילה: בוקרו של לילה הוא עלות השחר, ונתן לך הכתוב בו בקר אחר, לומר שאין צריך להקטיר מן השכמה ואילך; וכיון שלא נתן זמן באותו בקר - על כרחך הוא חצות לילה), הלכך (הואיל וכל הלילה כשר להרמה - קבעו חכמים זמנה, הכל לפי שעה) 'בכל יום (דלא נפישי קרבנות ורב להם היום) תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחריו' - סגיא, ביום הכיפורים - דאיכא חולשא דכהן גדול (שהרי עליו לבדו הוא מוטל) - (צריך להשכים יותר) עבדינן מחצות, וברגלים - דנפישי ישראל ונפישי קרבנות (ורב הדשן במקום המערכה, וצריך להעלות את הדשן לתפוח לאחר ההרמה, כדתנן במסכת תמיד (פ"ב מ"ב, בבלי כח, ב): 'החלו מעלין האפר לתפוח', ותפוח הוא גל של אפר, כמין תפוח של ענבים הנדרך בגת, ששם כנסו אפר של כל ימות החג, והוא באמצע המזבח); - עבדינן מאשמורת הראשונה (ופעמים שהוא עליו כשלש מאות כור לפיכך צריך להקדים לתרום מאשמורה הראשונה), כדקתני טעמא: 'לא היתה קריאת הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מלאה מ'ישראל'.

מאי 'קריאת הגבר' ?

רב אמר: קרא גברא (מכריז הממונה על הכרז, ואומר: עמדו כהנים לעבודתכם, כדקתני בברייתא בשמעתין);

רבי שילא אמר: קרא תרנגולא.

רב איקלע לאתריה דרבי שילא (ולא היו מכירין אותו); לא הוה אמורא (מתורגמן העומד לפני חכם הדרשן, והחכם לוחש לו לשון עברית, והוא מתרגם לרבים לשון שהן שומעין) למיקם עליה דרבי שילא, קם רב עליה וקא מפרש: מאי 'קריאת הגבר'? - קרא גברא (נפל לו בתוך הדרש שלחש לו רבי שילא 'קרות הגבר' לשון עברי, והוא תרגם לרבים: קרא גברא). אמר ליה רבי שילא: ולימא מר 'קרא תרנגולא'? אמר ליה: אבוב לחרי זמר (חליל שהוא חשוב לפני בני חורים זמר נאה וערב) - לגרדאי (בא אצל גרדיים לשורר ולחולל להם) לא מקבלוה מיניה (לא הוכשר בעיניהם, ומשל הוא, כלומר: פירוש זה שפירשתי לפני שרים רבים פעמים רבות ולא מיחו ביד, עכשיו פירשתי לפניך שאינך גדול כמותם, ולא קבלתו); כי הוה קאימנא עליה דרבי חייא ומפרישנא "מאי 'קריאת הגבר'? - קרא גברא' ולא אמר לי ולא מידי, ואת אמרת לי 'אימא קרא תרנגולא' ?

אמר ליה: מר ניהו רב (שאתה רגיל לקום ולתרגם לפני רבי חייא שהוא דודך) ? נינח מר (לך ושב בכבודך, שאיני כדאי שתהא מתורגמני) !

אמר ליה: אמרי אינשי אי תגרת ליה - פוץ עמריה (אם נשכרת אצל אדם למלאכת יום - כל מלאכה שיטיל עליך ואפילו היא בזויה, כגון ניפוז צמר שהיא מלאכת נשים - עשה לו! אף אני, מאחר שהתחלתי בפעולותיך - אגמור).

איכא דאמרי: הכי אמר ליה: מעלין בקדש ולא מורידין (גנאי הדרשה הוא שארד אני ויקום פחות ממני לגומרה).

תניא כותיה דרב, תניא כותיה דרבי שילא:

תניא כותיה דרב: 'גביני כרוז' (גביני המכריז), מהו אומר? - "עמדו כהנים לעבודתכם ולוים לדוכנכם וישראל למעמדכם", והיה קולו נשמע בשלש פרסאות; מעשה באגריפס המלך שהיה בא בדרך ושמע קולו בשלש פרסאות, וכשבא לביתו - שיגר לו מתנות; ואף על פי כן כהן גדול משובח ממנו, דאמר מר (לקמן בפרק רביעי [יומא לט, ב]): וכבר אמר (כבר פעם אחת היה מעשה שהיה כהן גדול מתודה על פרו ביום הכפורים, ואמר): "אנא השם (חטאתי וכו') ונשמע קולו ביריחו! ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מירושלים ליריחו - עשר פרסי, ואף על גב דהכא איכא חולשא (דתעניתא) והכא ליכא חולשא, והכא יממא (שאין הקול נשמע בו כבליה) והתם ליליא - דאמר רבי לוי: מפני מה אין קולו של אדם נשמע ביום כדרך שנשמע בלילה? מפני גלגל חמה שמנסר ברקיע כחרש המנסר בארזים, והאי חירגא דיומא (והאי פסולת הנסורות, והוא נראה בעמוד של חמה דיומא ממש) - 'לא' שמיה (כן שמו, לשון אין), והיינו דקאמר נבוכדנצר (דניאל ד, לב) וְכָל דְּאֵי אֲרָעָא כְּלָה חֲשִׁיבִין [ונכמצביה עבד בחיל שמיא ודארי ודרי ארעא וְלֹא אִיתִי דִּי יִמְחָא בִּידָה וְיֵאמֵר לָהּ מָה עֲבָדְתָּ]. תנו רבנן: 'אלמלא גלגל חמה נשמע קול המונה של רומי, ואלמלא קול המונה של רומי נשמע קול גלגל חמה'; תנו רבנן: 'שלש קולות הולכין מסוף העולם ועד סופו, ואלו הן: קול גלגל חמה, וקול המונה של רומי, וקול נשמה בשעה שיוצאה מן הגוף; ויש אומרים: אף לידה,

(יומא כא, א)

ויש אומרים: אף ידייא (מלאך הממונה על השקות הארץ ממטר השמים ממעל ומן התהום מתחת, וקורא להן, שנאמר (תהלים מב, ח) תהום אֶל תהום קורא [לקול צנוּרִיד כֹּל מְשַׁבְּרִיד וְגִלְיָד עָלֵי עֲבִירוֹ], כדאמרין במסכת תענית (נדא, וכה, ב), ואמרין התם דדמי לעגלא, ולכך נקרא 'ידייא' לשון שור החורש, מתרגמין לא תחש - לא תירדי (דברים כב, י), ובעו רבנן רחמי אנשמה בשעה שיוצאה מן הגוף ובטלוה.

תניא כותיה דרבי שילא (דאמר: 'קרות הגבר' = קרא תרגולא): 'היוצא לדרך קודם קריאת הגבר דמו בראשו' (מפני המזיקין; דמו בראשו - עון מותו על ראשו מוטל, שהוא המית עצמו); וכי יאשיה אומר: עד שישנה; ויש אומרים: עד שישלש; ובאיזה תרגולא אמו? - בתרגולא כינוני (שאינו ממהר קריאתו ולא מאחר).

אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שישראל עולין לרגל - עומדין צפופין (לשון צף: מרוב העם היו נדחקים איש באחיו ואין לו מקום לנטות על צדו לכאן ולכאן וְקוֹפִין כקורה, אף רגליו ניטלים מעל הארץ) ומשתחוים רוחים (וכשמשתחוים ונופלים נעשה להם נס, והמקום מרחיב עד שיש ביניהן ארבע אמות שלא ישמע איש וידיו של חבירו, שלא יכלם), ונמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת (נמשכין מתוך דוחקן, ומתפזרין על פני אורך כל אחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראל לצפון ולדרום, ויוצאין ממקום דריסת רגליהם וכנסין דרך בית החליפות בין צידי ההיכל לכותלי העזרה לצפון ולדרום, ומשם נכנסין למערב באחת עשרה אמה שיש אויר אחורי בית הכפורת עד כותל מערבי של עזרה, כדתנן במסכת מדות (פ"ה מ"א), ואמרין לה לעיל בפרקין [יומא טז, ב]).

מאי קאמר (מאחר שמשתחוים רוחים ונתרווח המקום על ידי הנס, אתה מזיקו לימשך ולהתפשט אחורי בית הכפורת)?

הכי קאמר: (האי נמשכים אחורי כו' ארישא קאי, קודם השתחואה): אף על פי שנמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת ועומדים צפופין (מרוב דוחקן) - (אפילו הכי) כשהן משתחוין (כשהיו כולם משתחוים ובאים למזרח המזבח מתוך העזרה) משתחוין (לפני ההיכל) רוחים, וזה אחד מעשרה נסים שנעשו במקדש, דתנן [אבות פ"ה מ"ה]:

'עשרה נסים נעשו בכית המקדש:

1. לא הפילה אשה (עוברה) מריח בשר הקדש (שנאותה לאכול מבשר הצלי כשמעלה ריח);

2. ולא הסריח בשר הקדש מעולם;

3. ולא נראה זכוב בכית המטבחים (של עזרה);

4. ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים;

5. ולא נמצא פסול בעומר 6. וכשתי הלחם 7. וכלחם הפנים

(ולא נמצא פסול בעומר: שאם יארע בו פסול - אין אחד להביא תחתיו, שהוא נקצר בליל מוצאי יום טוב, ואין מרבין לקצור אלא כפי השיעור של עשרון מנופה בשלש עשרה נפה; וכן שתי הלחם: נאפין

מערב יום טוב ואין אפייתן דוחה יום טוב, ואם יפסל - לא יאפו אחרת ביום טוב, וכן לחם הפנים שנאפה מערב שבת, ואם יפסל - אין חילוף, והשלחן עומד ריקם עד שבת הבאה);

8. עומדים צפופים ומשתחווים רוחים

9. ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם

10. ולא אמר אדם לחברו "צר לי המקום שאלין בירושלים"

(מזונותי דחוקים, דירת דחוקה) " ;

פתח במקדש וסיים בירושלים!?

איכא תרתי אחרנייתא במקדש, דתניא: 'מעולם לא כבו גשמים אש של עצי המערכה, ועשן המערכה - אפילו כל הרוחות שבעולם כאות ומנשכות בו - אין מזיזות אותו ממקומו'. ותו ליכא? והתניא רב שמעיה בקלנבו (שם מקום): 'שברי כלי חרס' (שמבשלים בהן קדשי קדשים, ובליעתן נאסרת משום נותר, וטעונון שבירה, כדכתיב (ויקרא ו,כא) וכלי חרש אשר תבשל בו יִשְׁבֵּר, ושבירתו במקום קדוש, כדאמרינן התם בזבחים, בפרק 'דס חטאת' (צג,ב)) נבלעין במקומן (ואם אין נבלעין - נמצאו אשפות של שברים בעזרה), ואמר אביי: מוראה ונוצה (של עולת העוף) ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה נבלעין במקומן (בכל בקר נותנן עם תרומת הדשן במזרח של כבש, כדתנן גבי תרומת הדשן (תמיד פ"א מ"ד): 'הגיע לדצפה - הפך פניו לצפון, והולך במזרחו של כבש כעשר אמות... מקום שנותנין שם מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי והמנורה', וקרא נמי דמוראה ונוצה הכי כתיב: וְהִסִּיר אֶת מִרְאֵתוֹ בְּנֹצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְל הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן (ויקרא א,טו))!

פסולי תלתא הוו (פסול עומר ושתי הלחם ולחם הפנים תלת ניסי חשבתינהו), חשבינהו בחד: אפיק תרי ועייל תרי.

אי הכי - בלועין נמי תרי הוו (דשברי כלי חרס הוה חד, ומוראה ונוצה וכל הניתנים שם חד הוה), חשבינהו בחד, חסרו להו!?

איכא נמי אחריתי, דאמר רבי יהושע בן לוי: נס גדול היה נעשה בלחם הפנים: סלוקו כסדורו (כשמסלקין אותו עדיין הוא חם), שנאמר: [ויִתֵּן לוֹ הַכֹּהֵן קֹדֶשׁ כִּי לֹא הָיָה שָׁם לֶחֶם כִּי אִם לֶחֶם הַפָּנִים הַמוֹסְרִים מִלִּפְנֵי ה'] לְשׁוֹם לֶחֶם חֹם בַּיּוֹם הַלֵּקְחוֹ (והאי קרא בלחם הפנים כתיב, בספר שמואל (שמואל א כא, ט)) .

ותו ליכא? והאמר רבי לוי: 'דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מקום ארון אינו מן המדה (אינו תופס למעט ממדת החלל של בית כלום, דתניא [נגילה יב]; בבא בתרא יד,א; בבא בתרא צט,א); 'ארון שעשה משה יש לו עשר אמות אורך לכל דוח' כשניתן באמצע בית הכפורת, והרי כל החלל לא היה אלא עשרים על עשרים, שנאמר (מלכים א, ו,כ) וְלִפְנֵי הַדָּבָר עֶשְׂרִים אֲמָה אָרְךָ וְעֶשְׂרִים אֲמָה רָחֶב - נמצא שאין מקום הארון ממעט כלום) ' ואמר רבנאי אמר שמואל: כרובים (גופי הכרובים שעשה שלמה) - בנס היו עומדין (עומדין בארץ אצל ארון, אחד בצפון ואחד בדרום, ובכנפיהם עשרים אמה פרושות מקיר אל קיר, כדכתיב [מלכים א ו,כד]: וְחָמֵשׁ אֲמֹת כָּנֶף הַכְּרוֹב הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אֲמֹת כָּנֶף הַכְּרוֹב הַשֵּׁנִית עֶשֶׂר אֲמֹת מְקָצוֹת כָּנְפָיו וְעַד קְצוֹת כָּנְפָיו - נמצאו הכנפים מחזיקים את כל החלל, נמצא עובי הגוף אינו מן המדה) !

ניסי דבראי (מבחוץ, בעזרה, נסים הידועים לכל) קא חשיב, ניסי דגואי לא קא חשיב.

אי הכי - לחם הפנים נמי ניסי דגואי הוא!?

לחם הפנים - ניסי דבראי הוא, דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב (ויקרא כד, ט) [וְשִׁמַּתְּ אוֹתָם שְׁתֵּים מֵעֲרֻכּוֹת שֶׁשׁ הַמִּעֲרֻכָּת] עַל הַשְּׁלַחַן הַטֹּהֵר [לִפְנֵי ה'] - טהור? מכלל שהוא טמא (שמקבל טומאה)?

(יומא כא, ב)

כלי עץ העשוי לנחת הוא (שאינו מיטלטל), וכל כלי [עץ] העשוי לנחת אינו מקבל טומאה וחוצץ בפני טומאה (כלי עץ לענין טומאה - הוקש לשק, שנאמר (ויקרא יא, לב) מִכָּל כְּלֵי עֵץ אוֹ בָּגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שֶׁקַּל כָּל כְּלֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִלֶּאכָה בָּהֶם בְּיָמֵינוּ וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר, מִה שֶׁקַּל מִיטְלָטֵל מִלֵּא וְרִיקָן - אף כלי עץ מיטלטל מלא וריקן; ואף על גב דשלחן מצופה בזהב - בטל ציפוי לגביה, כדאמרינן בשילהי חגיגה: שְׁאִנִּי שֶׁלַחַן דְּקִרְיָא רַחֲמָנָא עֵץ) ! אלא מלמד שמגביהין אותו (ומראין אותו לחוץ) לעולי רגלים ואומרים להם: "ראו חיבתכם לפני המקום, שסילוקו כסדורו, שנאמר (שמואל א כא, ט) [ויִתֵּן לוֹ הַכֹּהֵן קֹדֶשׁ כִּי לֹא הָיָה שָׁם לֶחֶם כִּי אִם לֶחֶם הַפָּנִים הַמוֹסְרִים מִלִּפְנֵי ה'] לְשׁוֹם לֶחֶם חֹם בַּיּוֹם הַלֵּקְחוֹ !

ותו ליכא? והאמר רב אושעיא: 'בשעה שבנה שלמה בית המקדש - נטע בו כל מיני מגדים של זהב, והיו מוציאים פירותיהן בזמנן, וכשהרוח מנשבת בהן - נושרין, שנאמר (תהלים עב, טז): [יְהִי פֶסֶת בַּר בְּאֶרֶץ בְּרָאשׁ הָרִים] יִרְעֵשׁ כְּלָבָנוֹן פְּרִי [וְיִצְצוּ מֵעֵיר קַעֲשֵׁב הָאֶרֶץ] (ירעש פריו של ישראל כפרי הלבנון; אלמא יש פירי בלבנון, ולבנון הוא בית המקדש! ומהו הרעש? - כשהרוח נושבת והן מקישין זה לזה רועשים, ונשמע קולם), וכשנכנסו נכרים להיכל - יבש, שנאמר (נחום א, ט) [גֹּאֲרַת בָּיִם וַיִּבְשְׁהוּ וְכָל הַנְּהָרוֹת הִתְחַרְבּוּ

אֶמְלֵל בְּשֵׁן וְכַרְמֵל וְפָרַח לְבָנוֹן אֶמְלֵל, וְעֵתִיד הַקֵּב"ה לַהֲחַזִּירָן, שְׁנֵאמַר (ישעיהו לה,ב) פָּרַח
תִּפְרַח וְתִגַּל אֶף גִּילַת וְרִנָּן כְּבוֹד הַלְבָּנוֹן נָתַן לָהּ [הַדָּר הַכְּרָמֵל וְהַשְּׂרֹון הִמָּה יֵרָאוּ כְבוֹד ה' הַדָּר אֶלְהִינָּנוּ]!
נִי־סִי דְקִבְיֵעִי (קְבוּעִים וְעוֹמְדִים תָּמִיד בַּמְקוֹמָן) לֹא קֵא חֲשִׁיב.
הִשְׁתָּא דַּאֲתִית לַהֲכִי, אַרְוֹן וְכַרְוִבִים נִמִּי נִי־סִי דְקִבְיֵעִי נִינְהוּ!
אִמַּר מַר: 'וְעֵשֶׂן הַמַּעְרֹכָה' - וּמִי הוּא עֹשֶׂן בַּמַּעְרֹכָה? וְהַתְּנִיא: 'חֲמֹשָׁה
דְּבָרִים נִאֲמָרוּ כֹּאשׁ שֶׁל מַעְרֹכָה: רְכוּצָה כֹּאֲרִי (גַּחְלַת שֶׁנִּפְלָה מִן הַשָּׁמַיִם בִּימֵי שְׁלֹמֹה
וְהִיתָה עַל הַמִּזְבֵּחַ עַד שֶׁבָּא מִנְשָׁה וְסִילְקָה; הִיתָה דּוּמָה לֹאֲרִי רוּבִין), וְכֹרָה כַּחֲמָה, וְיֵשׁ כֹּה
מִמֶּשׁ (בִּשְׁלֹהֶבֶת שְׁלֹה), וְאוֹכְלַת לַחֲיִין כִּי־בִשִּׁין, וְאִינָה מַעֲלָה עֹשֶׂן'!
כִּי קֵא אִמְרִינָן (דַּמְעָלָה עֵשֶׂן) - בְּדַהֲרִיּוֹט (בֹּאֵשׁ הַדִּיּוֹט שֶׁהָיוּ מְבִיאִין אֶצְלָהּ),
דַּתְּנִיא: ' (וַיִּקְרָא א,ט) וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהֱלֹן הַלֶּהֶן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ [וְיִכְרוּ עֲצִים עַל הָאֵשׁ]: אֵף עַל פִּי
שֹׁאשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם - מְצוּהָ לַהֲבִיאַ מִן הַהֲדִיּוֹט. '
'רְכוּצָה כֹּאֲרִי' וְהַתְּנִיא 'אִמַּר רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכֹּהֲנִים: אֲנִי
רֹאִיתִיהָ וְרְכוּצָה כִּכְלָב'!
לֹא קִשִּׁיא: כֹּאֵן בַּמִּקְדָּשׁ רֹאשׁוֹן כֹּאֵן בַּמִּקְדָּשׁ שֵׁנִי.
וּבַמִּקְדָּשׁ שֵׁנִי מִי הוּא? וְהָאִמַּר רַב שְׁמוּאֵל בַּר אִינִיא: מֵאִי דַּכְתִּיב (חֲגִי
א,ט) [עָלוּ הָהָר וְהִבְּאֲתָם עַץ וּבְנֵי הַבָּיִת] וְאַרְצָהּ בּוֹ וְאִכְבַּד [אָמַר ה'] וְקִרְיָנָן וְאַכְבְּדָהּ? (וְאִכְבַּד - חֲסֹר
ה"א, בְּנִבּוּאָת חֲגִי כְּתִיבָא, וּבֵבִית שְׁנֵי מִשְׁתַּעֵי קֵרָא); - מֵאִי שֵׁנָא? דַּמְחֹסֶר ה"א: אִלּוּ
חֲמֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁהָיוּ בֵּין מִקְדָּשׁ רֹאשׁוֹן לַמִּקְדָּשׁ שֵׁנִי, וְאִלּוּ הֵן: אַרְוֹן
וְכַפּוֹרֹת וְכַרְוִבִים (כּוֹלִיָּה חֲדָא מִילְתָּא), אֵשׁ, וְשַׁכִּינָה (וְשַׁכִּינָה לֹא שְׂרָתָהּ בּוֹ),
וְרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ (וְרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ לֹא הִיתָה בְּנִבְיָאִים מִשְׁנַת שְׁתֵּים לְדַרְיוֹשׁ וְאִילָן), וְאוֹרִים
וְתוֹמִים!
אִמַּרִּי: אֵין, מִיֶּהֱוָה הוּא [אֵשׁ בַּמִּקְדָּשׁ שֵׁנִי], סִיּוּעִי לֹא מִסִּיעָא [לֹא הִיתָה
מִסִּיעֵת בְּשִׁרְיַת הַקִּרְבָּנוֹת].

תְּנוּ רַבָּנָן: 'שֵׁשׁ אֲשׁוֹת הֵן: יֵשׁ אוֹכְלַת וְאִינָה שׁוֹתָה, וְיֵשׁ שׁוֹתָה
וְאִינָה אוֹכְלַת, וְיֵשׁ אוֹכְלַת וְשׁוֹתָה, וְיֵשׁ אוֹכְלַת לַחֲיִין כִּי־בִשִּׁין, וְיֵשׁ
אֵשׁ דּוּחָה אֵשׁ, וְיֵשׁ אֵשׁ אוֹכְלַת אֵשׁ'
יֵשׁ אֵשׁ אוֹכְלַת וְאִינָה שׁוֹתָה - הָא דִּידָן;
שׁוֹתָה וְאִינָה אוֹכְלַת - דַּחֲלִין (חֲלִין מִן הַקְּדָחַת, שֶׁהוּא כֹּאשׁ, וְצִמָּא לִמִּים וְאִינוּ חֲפִין
לֹאכּוֹל);
אוֹכְלַת וְשׁוֹתָה - דַּאֲלִיָּהּ, דַּכְתִּיב (מַלְכִּים א יח,לח) [וְנִתְּפַל אֵשׁ ה' וְנִתְּאֲכַל אֶת הָעֵלָה וְאֶת הָעֲצִים
וְאֶת הָאֲבָנִים וְאֶת הָעֶפְרָא] וְאֶת הַמִּים אֲשֶׁר בַּתְּעֵלָה לַחֲכָה;
אוֹכְלַת לַחֲיִין כִּי־בִשִּׁין - דַּמַּעְרֹכָה;
יֵשׁ אֵשׁ דּוּחָה אֵשׁ (מִמְקוֹמָהּ לַהֲלֹן) - דַּגְּבִרְיָאֵל (שִׁירָד לַהֲצִיל חֲנַנְיָה מִיִּשְׁשָׁל וְעֻזְרִיהָ: שְׁצִינָן
אֶת הַכֶּבֶשׂן מִבְּפָנִים וְהַקְּדִיחַ מִבְּחוּץ לְשֹׁרֹף אֶת זֹרְקִיָּהּ לְתוֹכּוֹ, כְּדַאֲמִרִּין ב'עֲרַבִי פִּסְחִים' ק"ח,א);
וְיֵשׁ אֵשׁ אוֹכְלַת אֵשׁ - דַּשַּׁכִּינָה, דַּאֲמַר מַר: 'הוֹשִׁיט אֶצְבְּעוֹ בִּינִיהֶם
וְשִׁרְפֵן' (בְּסִנְהֶדְרִין הוּא, בַּפֶּרֶק 'אַחַד דִּינִי מִמוֹנוֹת' (לח,ב) גְּבִי כִּיתוֹת שֶׁל מַלְאָכִים שֶׁאִמְרוּ לִפְנֵינוּ מָה אָנוּשׁ
כִּי תִזְכְּרֵנוּ [תְּהִלִּים ח,ה]).

'וְעֵשֶׂן הַמַּעְרֹכָה - אֶפִּילוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ
מִמְקוֹמוֹ'? וְהָאִמַּר רַבִּי יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי: כְּמוֹצֵא יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן
שֶׁל חֲגִי (שְׁמַאֲתָמוֹל נִתְּחַתֵּם גָּזֵר דִּינָם עַל גִּשְׁמֵי שָׁנָה, כְּדַתְּנָן [רֹאשׁ הַשָּׁנָה פ"א מ"ב]: 'בַּחֲגִי נִידוֹנִין עַל הַמִּים'),
הַכֹּל צוֹפִין לַעֲשֵׂן הַמַּעְרֹכָה: נוֹטָה כִּלְפֵי צִפּוֹן (שֶׁרוּחַ דְּרוֹמִית נוֹשֶׁבֶת) -
עֲנִיִּים שְׂמַחִין וְכַעֲלֵי בְּתִים עֲצָבִין, מִפְּנֵי שֶׁגִּשְׁמֵי שָׁנָה מְרֻבִּין
וּפִירוֹתֵיהֶן מְרֻקִּיבִין (וְאֵינָן יְכוּלִּין לְאוֹצְרוֹ, וּפּוֹתְחִין וּמוֹכְרִין אוֹתָן בְּזוֹל);
נֹטָה כִּלְפֵי דְרוֹם - עֲנִיִּים עֲצָבִין וְכַעֲלֵי בְּתִים שְׂמַחִין, מִפְּנֵי שֶׁגִּשְׁמֵי
שָׁנָה מוֹעֲטִין וּפִירוֹתֵיהֶן מִשְׁתַּמְרִין;
נֹטָה כִּלְפֵי מְזֻחַ הַכֹּל שְׂמַחִין (שֶׁרוּחַ מַעֲרִבִית שְׁקוּלָה הִיא, וּמְבִיאָה גִּשְׁמִים לְפִי הָרָאוּי, לֹא
הַפִּירוֹת מְרֻקִּיבִין, וְתִבּוּאָת הַזֶּרַע מְצַלַּחַת, וְאֵין רַעַב בְּעוֹלָם), כִּלְפֵי מַעֲרֹב הַכֹּל עֲצָבִין (שֶׁהוּא
רוּחַ הַמִּיִּיבֶשֶׁת אֶת הַזֶּרַע, כְּדַאֲמִרִּין בַּמַּסַּכַּת גִּישִׁין (לכ,ב): אֶפִּילוּ שׁוּפְתָא בְּקוֹפִינָא דְּמָרָא דְּפִיא) ! [כז זז
עֲמוּד הָעֵשֶׂן לְכָל הַכּוֹוֹנִים?]
דַּאֲזִיל וְאֵתִי [עֲמוּד הָעֵשֶׂן נָא הִנֵּה וְהִנֵּה] כְּדִיקְלִי, וְאֲבָדוֹרִי לֹא הוּא
מִיבָדֵר [לֹא הִיא מִתְּפֹזֵר].
אִמַּר מַר: 'כִּלְפֵי מְזֻחַ הַכֹּל שְׂמַחִין כִּלְפֵי מַעֲרֹב הַכֹּל עֲצָבִין' -
וּרְמִינָהּ: 'מְזֻרְחִית לְעוֹלָם יִפָּה, מַעֲרֻבִית לְעוֹלָם קֶשֶׁה; רוּחַ צְפוֹנִית
יִפָּה לַחֲטִינָן בְּשַׁעָה שֶׁהִבִּיאוּ שְׁלִישׁ, וְקֶשֶׁה לְזִיתִים בְּזִמְנָן שֶׁהֵן חוֹנְטִין;
רוּחַ דְּרוֹמִית קֶשֶׁה לַחֲטִינָן בְּשַׁעָה שֶׁהִבִּיאוּ שְׁלִישׁ, וְיִפָּה לְזִיתִים בְּזִמְנָן

שהן חונטין' ואמר רב יוסף - ואיתימא מר זוטרא: וסימניך:
שלחן בצפון ומנורה בדרום: האי מרבה ידיה (צפונית מגדלת הראוין לשלחן)
והאי מרבה ידיה.
לא קשיא: הא לן והא להו (מזרחית יפה לארץ בבל, שהיא ארץ לחה מחמת מימיה לעולם,
ולארץ ישראל קשה, שהיא ארץ הרים ובקעות, וממהרת ליבש).
הדרן עלך שבעת ימים.